

הזמניה ואמריקה

ספר יכיל פחזכו

מסעותי ברומניה, סוב ארצות הברית,
ומורה דרך ללכת אמריקה

כל אלה

חוברו יחדיו להעביר לפני בני ישראל אשר
תשפות הזרות מחרות למה את מצב היהודים ברומניה, ואת טוב
ארצות אמריקה ומצבם שמה זה לעמת זה, ולהורות לאלה
החפצים ללכת אמריקה ואת הדרך ילכו בה, ואת המעשה
אשר יעשון שמה.

מאת

אהרן יהודה ליב הזדוויץ

מכונה "א"ל"ה

ראיתי את הארץ והנה זהו ובהו (עמ"ל 25).

וקארץ הנה בחכת ידים לפניכם (בגלגל"ר 21).

בה לין

1874

Im Selbstverlage des Verfassers. Vor Nachdruck und Uebersetzung geschützt.

Verlag des Verfassers, Neue Friedrichstraße 25.

HARVARD COLLEGE LIBRARY *Helb 8453.280*
 GIFT OF
 LUCIUS N. LITTAUER *Helb 15112.329*
 1930
 הודעות

NORDDEUTSCHER LLOYD

in Bremen.

גרעססע דייטשע דאמפשיפפאָהרסס-געזעלשאַפֿט

(חברה אניות קטנות היותר גדולה בארץ אשכנז)

אשר אניותיה היו היותר מוצלחות בהלובן על הים מעת נכנו
 עך היום הזה.

דער נארד־דייטשע לאַיד כעוויצט דאָ פֿאַלגענדע 33 גראַססע אַציאָן
 דאמפפער פֿאַן 2,500 — 3,500 טאָנס גרעססע, פערבועהען מיט דען
 כעסטען איינריכטונגען אונד בעקוועמליכקייטען פֿיר אויסוואַנדערער.

Bremen	Hohenzollern	Hannover
New-York	Hohenstauffen	Köln
Hama	Salier	Strasburg
America	Habsburg	Baltimore
Deutschland	König Wilhelm I.	Berlin
Weser	Kronprinz Friedr. Wilhelm	Ohio
Rhein	Graf Bismarck	Leipzig
Main	Feldmarschall Moltke	Braunschweig
Mosel	Minister Roon	Nürnberg.
Neckar	General Werder	Herrmann
Oder	Frankfurt	Donau

מיט דיעזען שיפפֿען ווערדען פֿאלגענדע ליניען
 אונטערהאלטען

- I פֿאַן Bremen נאָך New York יעדען מיטוואַך אונד שבת.
- II פֿאַן Bremen נאָך Baltimore יעדען דינסטאָג
- III פֿאַן Bremen נאָך Havana אונד New Orleans
- פֿאַן זעפטעמבער ביז מאי צוויימאַל מאָנאַטליך.
- IV פֿאַן Bremen נאָך Westindien איין-אַדער צוויי מאל מאָנאַטליך.

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

הודעות

פאססאזעפרייזע (מחיר הנסיעה) פאן Bremen

נאך New-York I קיוטע 165 טהלער. II קיוטע 100. צווישענדעק 45 טהלער.
נאך Baltimore I — 135 טהלער. — — — צווישענדעק 45 טהלער.
נאך New-Orleans u. Havana I קיוטע 210 טהלער. צווישענדעק 55.
קינדער אונטער 10 יאהרען צאהלען אויף אללען פלעטצער דיא העלפטע
וויגלינגע (חינוקות) אונטער איינעם יאהרע צאהלען בלאָס דרייא טהאלער.
אָן אַנעקעק (משא) זאָט יעדער פאססאזיר (רייוענדע) $\frac{1}{2}$ קוכיקסעטער
(לערך מאה פפונד ויותר) פרייא.

דיא פאססאזירע (הנוסעים) ערהאלטען פאללשטענדיגע בעקעסטיגונג
(אכילה) אונד טעגליך פרישעם ווייס בראד.

ווענן איינע זעניגענדע זאנצאחל אידאעלטישער אויסזאנדערער אויף
איינמאהל זיך איינפינדען, ווירד איהנען כשר פלייש אונד אללע שפייזען
כשר צובערייטעט פעראכרייכט ווערדען.

דיא שיפפע-דיעוער ליניע צייכנען זיך בעזאנדערס אויס, דורך
שנעללע רייוען, דורך איהרע אלפונגען אונד ערהעללטען חררים
מרוחים, אונד דורך אויסגעצייכנעטע בעדינונג;

אויף יעדעם שיפפע בעפינדעט זיך איין ארצט, (רופא חולים) דער
יעדערמאן, דער אַם כארד דעם שיפפעם ערקראנקט, אדער אונטעלטיק
כיישטאנד צוא לייסטען האט, (לרפאותו חנם) עכענזא ווערדען דיא ארצנייען
אומזאנסט (כחנם) פראכרייכט.

Bremen, im December 1873.

Die Direction des Norddeutschen Lloyd

To the hon.

B. F. Peicotto

Consul General of the United States of America

at **Bucharest**

Roumania.

des Norddeutschen Lloyd
Die Direction
Bremen, im December 1878.

Sir

The esteem and admiration which I have always entertained for your noble and self-sacrificing efforts in behalf of our suffering coreligionists in Roumania induces me to dedicate this book to you as the most appropriate person, who through his official zeal and humane exertions has diffused correct comprehension of self-reliance among the oppressed and persecuted in that modern Egypt. The work is intended to portray from personal observations the condition of our people in the Danubian Principalities, and the amelioration in store for them, by adopting such changes in their mode of living, as the enlightened spirit of this century demands, and numbers of them, who will now seek the shores of our free country, should adapt themselves to such occupations there (principally of course the cultivation of the soil) as will lead them to mental and material prosperity. It contains furthermore precise description of the social industrial affairs to the United States, the Geography thereof, its political institutions, and also an Impartial Guide for the voyage and travel thither.

May Merciful Providence vouchsafe to you and your worthy family long life and happiness, and the satisfaction of beholding the anticipated results of your noble and indefatigable labors; these are the sincere wishes of your humble and obedient

Berlin January 1874

Servant

Leon Horowitz.

מכתב

מהר"ם המפורסם העומד בפרץ עמו
מהור"ר אייזיק טויבש הי"ו

אב"ד בקק ברלר והגליל

בשהתנהחפצך להדפיס מחברת בשפת קרשנו בשם הרומניה ואמריקה,
אשר בה הדגה על אדות מלאכותך ובגדון היציאה לאמריקה ארץ המרח
ורבת העינים, ועל כל הגונע לקולך ומצב היהודים ברומניה, להקל
חיריעות אשר רכשת לך בבקרך מספר הקהלור כארצנו והחכוננת על
מפעלות יושביתן בטוסרי וכחומרי פרטי וכללי ככלל עיר ועיר; הדבר הזה
החזיק את לבני בני אם אמנם ירעתיך מלכר לאיש חכם וסופר שיחזק
שיחה נאה, גם מליצחק נעימת, אך מאן ואיחיד פנים אל פנים ערפתי
עלי שיתך, והוספתי להביר כי ישרה נפשך בקדושה חשום נכח פגך. לא
אפונה רגע אחד כי המחברת הזאת תצמיח תועלת רבה, ומתוך נעימת שפתיה
אלה מארצנו ימצאו מסלות חדשות לא ידעו מלפנים ויכינו את הדרך אשר
ילכו בו, ואלה מרחוק ישמעו חדשות לא שמעו אולי עד כה, וכל אוספיה
יתדייקוהו אמרוחיה, ויוסיפו לכה.

ככל אוח נפשי חפצתי למלאות שאלתך לחות דעתי על מטרות נסיעתך
למען חתן, אותה בראש החוברת, ואתה ידעת איד נושא חענין הות לא
דבר ריק טמני; אפס מאן יצאו אלה מזה וחקת למצוא מקום מנוחה
נטבעו ככוכ רוחי אסור ככללי השפק ולכי ירא פן לא אמלט משגיאה,
ע"כ דברי לען — החשיתי מה טעם! —

אשר שערתי מנפשי על המחברת, הלא עניתי ואמרוי לך בשושנה
מפוקה; הוא ריח נחוח לאפי מרחוק, אף כי עוד אינה גלויה לעיני. וכטח
אקוה כי בהחוכרת הזאת תדבר אך דברים אמחים ממקור נאמן כפי מעלת
חכמתך והלך ויחך אשר עילך החוינה מישרים, לשמחת לב כל אוהבי
האמת והדעת, וכתוכם גם אני אוהבך ככל לב ומוקיר יחך וחכמתך.

אייזיק טויבש
אב"ד בקק ברלר והגליל

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

פתח דבר

הספר הנוכחי אשר לפניך קורא יקר, הוא המשך ממאמרי הרכים
בסביע; ומטרתו היא כד כבוד את מטרת נסיעתי ברומניה. במחברתי זאת
אדבר על רומניה עמק הכנא לישראל, ששם ישבו בסתר המדרגה,
נענים ונגשים מחגרת ידי שונאיהם מנדיהם, נרדפים כאף וחימה שפונה
ונפשם קצה; ועל אמריקה עמק הכנא לישראל, ששם יעלו על פסגת
המדרגה, חפשים מעול גלות, נכבדים ונשאים בעיני יחד אורחי הארץ,
יושבים לכסח ונהנים מכל טוב, ונפשם שמחה. כשפה צחה וקלה אעביר
לפני אחי בארצות הדנוי את מצבם שמה ועמם יחד אריר בשיתוי ואחיה
על מצב שפלותם, ובקול חוצב תוכחה ומשאת מוסר אקיצם מחרדמתם
למען יפקחו עיניהם לראות מעמדם הנורא, את חויזי רעם וענני שואה
ועברה המקדירים שמי חיתם, וימהרו כעצמם לרוחחם ולשוועתם מכלי
לחכות לעזרת אחרים מרחוק, אשר כענן בקר הנה, נשיאים ורוח וגשם אין.
גם משפטים אדבר אחם, כי יהודים רבים אשמים — כשגנה או כחון —
בכל הרדיפות אשר נרדפו שמה. אהבת-עצמם יוחדת על המדה השוררת
בין עשירי ישראל שברומניה, היא אש ועצים על מקדת רדיפת ישראל;
ופירוד הריעות והלככות בין היהודים שמה ינדיל פצעם, וירחיב הכוואחם.
ספר מסעותי זה יהיה ראי — מלטש לאחי הרומנים, לראות בו ננעיהם
ואת חלים אשר ישאו ויסבלו, גם רפאות העלה בו ימצאו להרפא
ממחלתם; אמנם סמי רפואותי אשר אני נותן להם כוח מרים המה ולא
יטעמו לחנם. הנני יודע כי דברים רבים בספרי זה יהיו למרות עיני בכבודם.
יודע אני כי אחץ אפגע בכבוד רבים מהם, אולם כבוד היחיד כמל מפני
טובת הצבור, כבוד הפרט מפני טובת הכלל. הרופא הכירורג חתך את המכה
הטריה — אף כי יכאב מאד להחולה, למען רפא את הנגע. אנלה את
המסכת הפרושה והיריעה הנטרה על חיי היהודי ברומניה, אעשה חלונות
לבית אפל הזה, אראה לו את נגעו, ואניד לו רפואתו, למען רפא בפא!

II

הן אמנם ברצוני להעביר לפני אחי את שפל מצבם בארצות
חדשה*) כפי מה שנוכחתי לדעת בעת נסעי שמה זמן שלשה חדשים, אבל
אין אח נפשי לכתוב מגלת הרדיפות, לרשום כמחברתי כל הרדיפות אשר
נרדפו, והצרות שקרום שמה מיום ישב הפרינץ קרל על כסא נשיאותו עד
היום הזה. כל העולם יודע מהאכזריות הנוראות, והחועכות האיומות אשר
נעשו לישראל בארצות מלרוה-זולכיה בשמונה שנים האחרונות. מי לא
שמע מהריסת היכל ה' בעיר בוקרשט בשנת 66 מטביעת היהודים כנהר
הדנוי בעיר גלץ. מרדיפת ברלד, מגרישת היהודים מהכפרים בפלך בקוי
ופלטשי, והרדיפות השונות בכל פרחי מלדזת, ובפרט מהשערוריה הנוראה
הנעשתה לישראל בערי איזמהיל וקהול, אשר הרעישה כל העולם כלו; הלא
מקרי האכזריות האלה כתובים וחחומים בדם ישראל השפוך עלי לוחות
קורות הימים לחרפת הציויליזציה כמאה החשע עשרה, אפס בקצה עטי אגע
בקורות הרדיפות הישנות בכלל, וכשם האמת, ואהבתי לאחי אחאר את
מצבם הנוכחי אשר לדאבון לבי ונפשי עוד איום ונורא, למען הראות לאחינו
היושבים שלום ושקטים בארצות הנאורות ויאמינו, כי אך שלום על ישראל
עתה ברומניה, הרדיפות כלו, והאכזריות ספו חמו, ולא ישמע עוד שמה קול
צור ונוגש, וירי מעול וחומץ כל תציקנה עוד לישראל, כאשר יעבירו קול בחוץ
למדינה היהודים העשירים שמה, ויראו וידעו כי הרדיפות עדנה לא כלו,
ושמי רומניה מתקדרים בעבים נוראים על ראש ישראל, ואפל מנודה יחשיך
חיותם וישחיר פניהם שמה, ורק צרות מצירות, ואכזריות נוראות הן הנה
חלק היהודי ברומניה, כן אראה לאחי אלה חטאת רופאי האליל כ"ה אנטון
לוי ודר' הירש ודומיהם אשר יאבו לרפאות שבר בת עמם על נקלה
ויקראו שלום! שלום! ומעכבים על ידי זה נאולח ישראל שמה. האנשים
האלה המה לאבני נגף וצורי מכשול לכל בתי ישראל ברומניה, והמה היו
גם בעוכרי יהודי רומניה באסיפת בריסל, כי רוח עשירי ישראל שברומניה
היה לרוח שקר כפי נביאי הכעל האלה ויפתו את כל שרי ישראל בתאסיפה
הנכבדה בחלקת לשונם, כי מצב יהודי רומניה הלך ילך וטוב — לשוא
ככה אז הרב טאויבש בדמעות שליש בעד עמו ואחיו, לשוא ההחנן לפני
תאסיפה הנדולה שתקום לעזרת האומללים בארצו, ולהושיעם לצאת מן
המיצר אל ארץ טובה וברוכה, האנשים האלה סכלו עצתו, עמדו,
ועומדים לשטן מול כל אחי ישראל באמת המקריבים נפשם על מזבח
אהבת עמם לישע אחיהם האומללים — נרגל עון האנשים האלה מנשוא,
וחטאתם כבדה עד מאד, ועתידים המה ליתן את הדין!

לעמתי זה אעביר לפניכם גם כן את מצב בני ישראל באמריקה, ואת טוב
הארץ הזאת בכלל ופרט, ואחאר להם כקצרה חכונות ארצות-הברית,
התלוכותיהן ונימוסיהן, דרכי החיים שמה המדינה, הדתי, והמוסרי. ספרי זה

*) היא רומניה

III

יחיה לעינים לאלה מאחינו אשר אל ארץ אמיריקה ישאו עינם ולכם לנוס שמה מפני חמח המציק והטעיק להם בארצם אם ברוחני ואם בגשמי, ולהמלט שמה מפני הגלות והעניות, כאשר עשו החוגגטים, והקתולקים האנגליים לפני מאות בשנים בטרם עזר חיחה ארץ אמיריקה מלאה ברכה ח', ארץ נושבה ומאושרה, ארץ החפש והדרור כבימינו אלה, למען לא יכשלו כלכחם ובכואם שמה; כי מה מאד נחוץ הדבר לכל איש החפץ לעזוב ארצו, וללכת אל פקום מזור לו, אל ארץ זרה ונכריה, להתישב ולהתאחו בה, לחקע שמה אהל כל יצעו, ולחיות שמה יתר שנותיו על הארץ, כי יחזקה בחחילה על שרשי המקום אל אשר הוא הולך, לדעת חאם טובה היא לפניו הארץ הזאת, ואם לא חחת ענבים אשר יקוה למצא בה, ימצא אך באושים, וכל חקוחו אשר יקוה מהארץ החדשה להיטיב שמה מצבו, תהיה להבל וריק, כחלום חויון ליל, וכצל עובר. בספרי זה אלמד חועים כינה אשר ידמו כי כסף וזהב מונחים בחוצות ארצי לרוכ, וכל הרוצח ליטול יבוא ויטול, כי רק העבודה והמלאכה מחיות את האדם שמה, וצפרים צלויים כל יעופו לחוך פיהם; ואם אמנם ארצי חוציא גלוסקאות וכלי מילת, אבל רק לאלה העובדים בזיעת אפים, וחריצות כפים. סאמרים רבים כחכתי לחכלית זאה במכ"ע שונים, זה שלש שנים אשר אל חכי שופר לקרוא לאחי בני ישראל כי יבאו אל הארץ הטובה והברוכה ו' אמיריקה ולחיות שמה חיי אכר וכורם תחה שמים טהורים, שמי החפש והדרור, ועל אדמה דשנה ופוריה מאין כמוה, אולם רק את אלה קראתי אשר ידם נאדרה בכח לעשות תושיה בכל מלאכה ועבודה, וכפרט בעבודת האדמה, לבחורים בשנים, ואמיצי לב ורוח. אך למפח נעשי ראיתי כי דברי אשר כחכתי במכ"ע לא עשו פרי המקוה ברומניה, יען אנשים באו משם לארצי, אשר לא ידעו ולא יבינו שום מלאכה ועבודה, חלושי כח, ורפה אונים, מלאים תקות וחלומות כרמון, כי אחיהם ב"י באמיריקה, יקנו למו קרקעות, יבנו להם בתים, ויחנו למו עבדים ושפחות לעבוד אדמחם, ויפלו למעמסה עלינו. בראותי זאת שנסחתי מתני והלכתי רומניה, ושמה הורתי אותם בדברי אחם פה אל פה, וברשותי אשר דרשתי להם כחתי כנסיות וכתי מדרשות מה היא ארץ אמיריקה אשר אליה חכסוף נפשם להמלט שמה מפני עכרת הרומני כי קשחה עליהם בארץ סנורחם. באו לארצי!— אמרתי— כי הארץ רחבת ידיס־הנה, אולם לא בחקוה כי אחיכם שמה יפרנסו ויכלכלו אתכם, רק אם כחכם אתכם לעבודה ולמלאכה. הן היהודים בארצות—הכרית יצטיינו מאד כנרכת לכפ וצדקחם ויעורו על ידכם בחחילת כואכם שמה, אפס אין חפצינו שחשלחו סכם את האנשים אשר לא יצלחו לשום מלאכה שיפלו למשא עלינו. באו לארצי, אשר שמה יוכל כל איש ואיש אם רק כחו אחו, וחפצו לעבוד, להרויח פרנסתו בכפוד, ולא תרי אמיריקה כהרי שארי ארצות, אשר שמה אנשים מבקשים מלאכה ועבודה ואין. מחכרתי זאת תאיר עיני אחינו

לראות את רב טוב הצפון בעבודת האדמה בארצות המערב של
 אמריקה, למען תחככנה לאחדות משפחות, משפחות, להיות כאגודה אחת
 ולעלות שמה ברינה, לקנות קרקעות, לבנות בתים, ולנטוע שדות וכרמים,
 ולחיות איש חחת גפנו ואיש חחת תאנתו, חיים של עשר וכבוד, חיים של
 ברכה והצלחה תחת הגל החפש והדרור של הכנסייה החפשיית מארצות
 חבריה. כן אורה ואלמד בספרי זה, את אחי בני אמונתי, הדרכים הטובים
 והבטוחים ללכת אמריקה, כמה דרכים יש לפנייהם ובאיזה מהם ילכו ולא
 יצרו צערם. כי לתכלית זאת הייתי בערי החוף אשר ששם אניות יהלכון
 לארצות חבריה, וחקרתי ודרשתי היטיב כל הדברים הנוגעים לטובת
 הנוסעים ולשמירת גופם וממונם וכלם אעלה על ספרי זה להיות בזה
 לתועלת לאחי ועמי; והיה כל אשר ישמע לדברי הכתובים פה, ילך
 לבטח דרכו, ולא יכשל בלכתו דרך רחוקה כזו, וכל און לו לא יאונה בידי
 אדם, אם רק ידי שמים לא תענה בו על דרכו זאת לרעה ח'ו.
 ואתה קורא יקר! פתח ספרי זה אשר לפניך וקרא בו מהחל עד
 כלות, כי ברכה בו לרבים מאחינו. קרא בו אתה, ואמר לאלה המעטים
 בארץ אשר כל יקראוהו, כל ושרש דבר נמצא בו. הורם כמוני מה שיעשו
 להיטיב מצבם הגשמי והרוחני בארצם, והכינם את טוב ארץ החדשה
 תפחוה לפניהם להחתה, ואת הדרך ילכו בו לאמריקה, חוק ונתחוק בעד
 עמינו ואחינו, וחי' אלהינו יעורנו!

המחבר

ברליון כירח מרחשון שנת חרל"ד לפ"ק.

מסעותי ברומניה

פרק א

ביום השני לירח יוניוס (תרל"ג) באתי לחוף גיורגוה על נהר הרנוי. שוטרי המכס אחרי חפסם באמתחתי ולקחו הבקשיש שלחם, הראו לי את עגלת הקיטור העומדת הכן להביא את הנוסעים העירה. כחצי שעה עמדנו — אני ויחר הנוסעים — על רגלינו בהעגלה הזאת (באשר לא היה מקום לשבת ואף כי שלמנו בעד הלשכה הראשונה) נדים ונעים הנה והנה, מהחנועה החזקה אשר הסכה מרוצת הלוקמטיף. הטבע אמנם שפך רוח חן על כל הלכר הנחמד ההוא, ונפשי התעדנה לראות נאות רשא ועדרי צאן ובקר עליהן, ושרות עזתפוח כר, משני עברי המסלה; אפס הד רגשות נפשי צלצל באוני כמו שעה, ודמיונות מעציבות היו רצות ושבות ככל חרדי לבי והרגשתי כי על אדמת רומניה אני. כחצר מסלתי-הכרזל בעיר לקחתי לי עגלה אחרת, ואחרי שתי שעות באתי לבוקרשט וסרתי להוטל קנקרדיה. שמה נפשתי מעט, רחצתי פני ידי מאבק הדרך, החלפתי שמלותי, והלכתי בחוצות קריה לשאוף רוח רומניה. בעברי על כיתה-הפסט סרתי שמה לבקש בספר האדרסים איה מקום משכן ידידי המשכיל ר' עקיבא חשמל, אך לשוא היה עמלי, כי ספר כזה לא יראה ולא ימצא בכל המדינה הזאת; וגם בכיתה-הפסט אין משטר נכון ואין סדרים נכבד כתי משטר ומשרה כהארץ הזאת. אכן מאשר שם ידידי זה ידוע כמעט בכל העיר, מצאתיו עוד כזה היום. כורעות פתוחות, זכנשיקות ידיות, קבלני האיש היקר הלזה, ויפצר כי לשבת אהו כל ימי שבתי בכוקרשט, ואנכי מלאתי אחרי בקשתו, וסרתי אל ביתו.

עוד בעצם היום הזה באו אנשים לראות פני, ולשאול לשלומי, אפס מאשר הייתי עיף ויגע מדרכי, וכל ראשי היה לחלי, לא יכולתי לראות את פני כל אלה אשר באו לבקרני. היום חלף והערב בא, ואנכי שכנתי ואישנה, ומלאך השינה והמנוחה, הביא לי צרי ומרפא לכל עורקי הנחשלים, גם כאבי חמק עבר, ואקוץ בכקר כריא אולם כאחד האדם.

כל ימי השבוע באו אנשים רבים לבקרני ולראות את פני ולשמוע מה כפי על דבר ארץ אמריקה, ואני הודעתי והכינותי לכל אחר ואחד טוב הארץ אשר ממנה באתי. אפס גם המה השיבו לי גמולי במדה נפרוה, כאשר ספרו לי ממצבם בעירם וכארצם, ממפלגות היהודים וחלוקת הדיעות ביניהם, ומכל דבר הנוגע לחיי היהודים בהמדינה הזאת. ביום הששי אחר הצהרים בא הרכ המוכהק ר' ישוע הלוי חכם ספרדי לדרוש לשלום, דיספר לי ממצב אחינו הספרדים בעיר הזאת. התענגתי מאד לחברת האיש הנעלה הזה. כי איש חכם הוא, כעל שכל טוב ונפש ישרה, זאוהב עמו — כלל ישראל — ורחו.

ביום השבת אחר הצהרים התאספו אנשים רבים לביתי, ער כי עמדו צופים מאפס מקום. רובם ככלם היו בעלי מלאכות, אשר קשה להם

מוזנותם כקריעת ים סוף ועול גלות נורא ידכאם עד חרמה. כשלש שעות רצופות הוריתי להם תכונות ארצות-הכרית, ותכונת יושביתן, שכר חמלאכה, והוצאות חתיים, אויר הארץ ומונו, וכל יתר דרכי החיים שמה. ואף כי לא הפלנתי בשבח הארץ הברוכה הזאת, ולא תארתיה לפניהם בצבעים מוהירים לכל תח שום מכשול לפני שחומי העינים האלה, עכ"ו כמעט לא יכלי להאמין בלככם מה ששמעו כאוניתם; ומאשר חום היום היה כוער מאד, לא היה כי עוד כח לדבר, ויעובוני האנשים האלה כלכ שמת, וכנפש עליוה, כשמעם, כי עוד ארץ פתוחה לפניהם, אשר שמה יוכלו להמלט על נפשם מפני חמת המציק והמעיק להם, ולהגאל מגלית רומניה בטרם עוד יבוא משיח וינאלם, ולחיות שמה מיגיע כפם, שלוים ושקטים, חפשים מעול גלות ביתר האדם, ולא להיות מרדף בלי חשך מעני ותלאות, וצרות נוראות.

פה קורא יקר! חכה מעט בטרם תשמענה אוניך חדשות פרטיות מהעיר הזאת. פקח עיניך ואנכי אראך את כלל ישראל ברומניה כמו שהוא, בטרם עוד אדבר מהפרט. לא איפה תארו כפוך חמליצה וחפלגה, ולא אשחירח מראתו לרע. הט נא אוניך ושמע דברים אחרים על מצב היהודים ותכונתם בערי מלדוה-ולכיה כפי מה שמצאתים עתה בתותי שמה שלשה חדשים על מסעותי, ונס איזה דברים על תהלכות חיתם ומצנכם מתחלת המאה הנוכחית, כפי מה שחקרתי ודרשתי היטיב מפי אנשים וקנים ומשכילים, את אשר ראו בעיניהם, ואבותימו ספרו לנו. בכל דברי אלה, כמו בכל ספרי זה, רק את האמת שמתי לי לקו ולמשקלת, כי לדגלה נשבעתי מאו היותי לאיש, וממנה לא אסור כל עוד רוח חיים באפי.

פרק ב

Der Schwabe antwortete: Tagtäglich gab's
Nur Sauerkraut und Rüben;
Hätt' meine Mutter Fleisch gekocht,
So wär' ich dort geblieben.

Seine,

תשובת השוכ לטלך כשירי היינע, תגיד לנו כי הימים הראשונים היו באמת ימים טובים לישראל בארצות הדציה, כי לא לבר אשר לא נלחצו לעווכ את ארצם ואת ולבקש להם מקום מניחה אחר כי טוב, אולם גם נהרו הנה מסקומות שונים, פרו ורכו פה באלה מאה שנים האחרונות, ויעצמו במאד מאד. לחקיר ולדרוש מתי ובאיזה זמן החישבו בני ישראל במדינות האלה לא עלי הוא, כי לא על נקלה יחקר דבר כזה אשר בערפלי העבר החולחו, וכותבי הקורות עוד לא חזו ימיו. אולם לפי קבלת העם

מסעותי ברומניה

ועדות כותבי הקורות הרומניים*) , התאחו שם ב"י עוד כמה שנים לפני לידת הנוצרי, וחיו שמה חיים נעימים בזמנים שונים ותחת מושלים שונים, אך מספרם היה מצער; וזה מתחלה שנת המאה הניכחית באו והסתפחו עליהם יהודים מארצות אחרות אלף פעמים מאשר ישבו ונולדו שמה, עד אשר היהודים החיים עתה ברומניה המה רכבם ככלם מאלה הגרים מארצות אחרות. יהודים רבים עובו באלה התמשים שנה האחרונות ארצות רוסיה וגליציה מפני חמת המציק להם שמה הוא העוני והגלות, וברחו למו אל ארצות מלרוה-ולכיה, כי אז ישב פה ישראל שקט ושלטון, ושמים טהורים שמי ההצלחה היו ממעל לראשו, כל מסחר וקנין היה פתוח לפניו לרוחה, ועול מלך ושרים עוד לא הכביד אכפו על היהודי כמסים ככדים וברדירות אימות כהיום הזה; והארצו האלה קבלו או את כל כן נכר באין הכדל לאום ודת, והעניקוהו מטובן ושמנו, כי שמנו ופוריות המדינות האלה והגרים האלה עשו למו פה בחריצות כפיהם בחים, כתי מסחר וקנין, כתי מלאכה ועבודה, ויקנו שדות, ויטעו כרמים, וילכו הלך וגדול, ורבים מהם התעשרו ויעשו חיל. מתכונת נפש היהודים אשר חיו פה משנים קדמוניות, מרחם משחר העת הקדומה, לא נודע לנו שום דבר; אפס זאת נרע ברור כי מאז עד היום הזה, עדנה לא נולד על האדמה הזאת איש או אשה מאחינו בני ישראל אשר הצטינו ברוח כביר ובחכמה יתירה, למשוך עליהם עין מפליאה, ולעשות למו שם עולם לא יכרת. אך מתכונת נפש היהודים אשר חיו שמה בתחלת המאה הזאת תגיד לנו הקבלה החיה כפי צאצאיהם עתה, כי היו אנשים חמימים וישרים כמעשיהם, ריקים מתורה וחכמה, אולם גם ריקים סחוך וערמה, מהות ומרמה, מצביעות וגסות הרוח. באמונתם החרו החזיקו בכל לב ונפש, לא התפלספו הרבה, ולא הצדיקו הרבה, ורק המנהג והשולחן-ערוך היו נר לרגלי אמונתם, ואור לנתיבות חייהם. כויעת אפס עבדו ככל מלאכה ועבודה, וימצאו לחמם כהרוחה. עוד לא ידעו את הלוקסוס, כי גם עם הרומני ככלל עדנה לא השחית או דרכו על הארץ, וכיחר עמי הארץ שמה, הלכו חפים ורגלם לא כצקה, ערומים מדעת, וקרח הפחיות לא החליש כתם ואנם, הסתפקו כמועט, והיו שמחים כחלקם, לא הוסיפו לקח ודעת, ולא הוסיפו מכאוב. בימים האלה התפשטה תורת החסידות הכעשטי"ת כמהירת הכוק, כמלא רוחב המדינות

(*) דברים רבים על דבר יהודי רומניה בימים הקדמונים, ועל זמן התישנם שמה, נמצאים בספר "דברי הימים לארצות רומניה, כי מחברו ר' יעקב פסכטיר מביקראט, אסף וקבץ כעמיר גורכה מספרים חדשים, גם ישנים, מארכיוס, ומנבות עתיקות, כל ידיעה וקבלה הנוגעות בהענין הזה ומצדן יחדו נאספו בלשון ורגון, ודברים טובים ונכוחים מצאתי בספרו זה, וראוי הוא האיש הנכבד הלזה כי אחב"י ברומניה יתמכו צידו, למען יוכל להדפיס גם את החלק השני מספרו, אשר גם שמה לדברים יקרי ערך עדוים וזמורים לזכרון עולם.

מסעות ברומניה

הסמוכות להארצות האלה, והגרים החדשים היו עפ"י הרוכ אנזקים כחסידות, ויבאו אם פסליהם בידיהם, ועצביהם כלכביהם עמם, ויעשו שמות בין היהודים בארצות-הדנוי כי השרישו בהם מדותיהם הנשתנות, אמונות תפלות, והיות נסבות, כנות החסידות הארורה, וירחיקו כזה את היהודי הרומני מהתכטה והצינלוציה עשרת מונים יותר מאשר היה כסוק ממנה בתחילה.

הגרים האלה אחרי התישכו מעט במדינת הזאת, חשבו מחשבות לכל ידה מהם נדה, כי חסיד בלא רכי, כנוף בלא נשמה, ולא הסתפקו בנה שנסעו "לרכיהם", אל המקומות אשר משם באו, ואולי פתרו ורהו לעבור הנבולים פן יתפשו שמה ככורחים מארצם, ויאסרו במאסר, אך הביאו "רכיהם", לארצם החדשה זאת היא רומניה, איורה פעמים בשנדה, ועניקים מטובם ועשרם. והי כי ברח ר' ישראל מריזין מכיה האסורים בעת קיוב אשר ברוסיה וכניו עמו, וירא את ארץ מלדה כי טובה, ויבחר בעד יוצאי חלציו שמה מקום לשבתם והמה שמונה למס עובד להם, והוא בחר לו לשבת במדינת בוקווינה אצל הנבול, בסכינות מלדה, למען הפיח חמיד רוח-חיים כהחסידות, ומאו היתה כאמת ידה שלטת שמה ביחב שאת ויחר עני-מיום ליום החרבו החסידים או בארץ, ויחזיקו כרסן הנהגת הקהילות, ויעשו כל מה שלכם חפץ, כי יד "הרבי", היתה עמם ומי יהרהר אחרי מעשיו של אותו צדיק! אך מאשר הימים האלה היו טובים לישראל שמה, צרכי החיים היו בול, והעניות עוד לא רבצה לפחת ביתם, ותחת אשר כיום הבכה מהם כל יוכלו להרויח אף די מאכל יבקות וגרעונים מאכלי השוכים, מצאו או כלכלת ביתם בכבוד, אכלו בשר ושתו יין, והיה נקל להם גם כן לשאת ולסכול עול סכס-הבשר אשר נתנו עליהם פרנס-הקהילה, ומנהיגי העדה, וכפרט כי גם המכס היה קטן כאשר גם צרכי-הקהילות היו מעטים, רבנים, חונים, שוחטים ושמשים תינו או כצמצום גדול, ושכרם מהקהילה היה אף לא החצי מהשכר אשר לוקחים כיום. בית-חולים היה להם בית הקדש והפקר, משמח מכית תארנו, וכן בית הלמוד-תורה, ושני כתיחסר האהרונים עמדו על חלם רק מנרכת יחידים אשר השמש או הגבאי קבצו ככל יום הששי בהלכו עם קופה מכית לבית ועם מלחמה לאסוף שמה לחם, גם בשר, חי או מבושל, בעד התולים והעניים, (המנהג הזה ישן נושן הוא בין כל היהודים, בין יהודי פולניה כמו בין יהודי המזרח, והמערב), ואף כי משטר והנהגת הקהילות היו בלא סדרים, והפרנסים עשו עם כסף הנקבץ לצרכי הקהילה כל מה שלכם חפץ, עכ"ז אין איש קם למחות בידם, ולרנן אחרי העומדים בראש הקהילה. אפס לא לעולם חסן אגלת, ומחסה הבערות עד דוד ודור! בין הגרים הרבים אשר באו לרומניה, באו ג"כ צעירי ימים מגליציה ומשאר ארצות אשר חגרת העת החדשה באה כשמן בעצמותיהם, ואשר קראו ושנו הרבה כספר חכמה והשכלה, ויתילו להפיח רוח אתרה בלב הגעורים שמה. הטילוגרף ומסילת-הכרול הביאו מעט מעט את המדות המשחתות, ואת

מסעדות ברוחניות

5

הלקטום המכלה את טמונם של בני אדם ותוהו, פערפת כפרט, ופיהר
תצטרות בכלל, גם לערי מלכות ולכיה, ותשחת הארץ והאת מאר מאר,
גם היהודי החל להענות מפני יד הזמן החדש הבא נגדו, הוא ראה וידע,
כי ימים באים אשר אין עוד חפץ כמו, בהזעת תפלות, ומגהני חסידות
דשטות, ורבים פקחו אז עיניהם לראות באור התכפה כי טוב, זהשכלה כי
נעמה, ויפשטו בנדיהם הצואים הסרוגים עד לארץ, וילבשו בגדי איירופה,
שחקו ולענו על קדושת "הרבים", המתעים, כי לא האמינו עוד בשוא
נתעה, ויראו גם את הננע. בהחלגת הקהילות ויקראו מלא! בין כה
וכה והנה משרת הארצות האלה בכלל, נפלה כירי אנשים רעים וחטאים
בראש ממשלת המדינות האלה החיצונו הכריז נכנים ושוזרדים, וירבו
מסים כבדים על הארץ ועל גושביה. ותדל הארץ מאר, צרכי החיים
החיקרו, והפרנסה התמעטה, וירבו עניים בישראל שמה ציום ליום, והמה
החלו ג"כ לצעוק מרה נגד המכסההבשר אשר היה הולך וגדול כי התרבו
צרכי הקהילות, דיהי השלום בתקהילות הולך ותסת, והאחדות נעדרת.
אך העשירים בעם לא שמו לכם לצעקה מעניי האלה, וחזיקו בחוקה
בהנהגת הקהילות, ויפסעו פסיעה גסה על ראשי עם קדש, זאת הישר
בעיני עשו.

העשירים האלה, אף כי שונים המה בנימוסי חייהם, והכונת דוחם
ונפשם, זה מזה, כרחוק מזרח ממערב, אמנם ביחסם לאחיהם העניים בעם,
רחוק וחכמה אחת להם. היהודים העשירים החיים ברוכניה כהיום הורה,
רכם ככלם באו מארצות זרות להומניה כסתר המדרגה, בעני וחסר כל,
כספם לא הביאו מאום, לא מלאכה, ולא חכמה. כראשית בואם שמה,
היו עבדים ומשרתים, משרתי בית, או חנות, או נשאו צרור סחורה על
שכמם, או בנדים ושנים, והלכו מכית לכית להרויח בזה מחית נפשם.
אחרי שחקה להם ההצלחה וקבצו על יד סך מה, את כספם נתנו בנשך
לאצילי רומניה, והרכבו עליו מרבית, ואת הנכרי הוח נשכו נשך רב,
והעשירה עני כי יעשיר, ילבש גאה גאון כמדון, וכן המה האנשים האלה,
יתנאו על פני אחיהם העניים בעם, כרגל גאה עליהם ידרכו ירמסו, ויחפצו
להשתרר על העם כד חוקה; ואם כי לב העשירים האלה (מהם יוצאים
מהכלל) עפ"י הרוכ, כחלמיש צוף, פגור ומסוגר בפני הצדקה, (העשיר
כ" בעיר בט" פ" בעיר בק" צ" בעיר בר" ואחרים יהיו למשל ולעדים
לאמת דברי) ואין מהם חולצה על מצב אחיהם כי ברע הוא, ועכו רק
מהם החפנו חמיה פרנסים על הצבור, ולעגל הזהב עוד השתחוה העם, כי
זה דרכם כסל למז מאו יצאו מספרים. אפס מעת אשר הזמן החדש הרים
כשופר קולו לקרוא דהור לכל עובדי אלילי הכלים, ומשתחווים לדיעות
קוטנות, וקולו היה הולך מסוף עולם ועד סופו, נשמע קולו ג"כ בין החיים
בחוסינה, ויקיפו פחדפתם שמה, וישליכו מעליהם עבותות האנשים אשר
תפצו למשגל עליהם, וינתקו מהחזותימו, הרפו מכסההבשר, ויהי המשטמה

מסעותי ברומניה

הולכת וגוברת מיום ליום בין שתי המפלגות; בתי ספר המעטים אשר היו, נהרסו ונחרבו עד היסוד כס, כי באין מוצא לכסף, אין מעמד להם, ותהי שמוח בין הקהילות באיזה ערים, עד כי הקהילה הגדולה לאלהים כעיר **בטושן** אשר נמצאות כתוכה כחמש אלף משפחות יהודים, היא פרועה לשמחה, כל תוכל לפרנס רבניה וחזניה, לכלכל ולרפאות ענייה וחוליה, ולהחזיק בית-ספר לילדיה, אוי לאזנים שכך שומעות! —

פרק ג

אחרי דברתי מעט מתכונת נפש היהודים ומצבם ברומניה בכלל, אדבר נא על תכונתם ומצבם כעיר **בוקרשט** כפרט. כהעיר הזאת נמצאות כחמש אלף משפחות יהודים, וחמש מאות מהן משפחות יהודים ספרדים. רבים מהם ישאו ויתנו בכל, ומכל ענפי עץ המסחור ילקטו פרי מחיר וכלכלה. מחם חלפנים גדולים, ויושבי חנויות, ומהם סוחרי שוקים, גם רוכלים קטנים הנושאים צרור סחורה על שכמם וסובכים מכפר לכפר, זמבית לבית לסחור ולשכור מחית נפשות ביתם; אולם גם רבים מהם עושים ככל מלאכה ועבודה, עד כמעט כל האנדרוסטריה הפנימית של העיר הזאת, ביד היהודים הנה. היהודים הספרדים פה, עוד לא למדו לדעת יקרת ערך המלאכה המחיה את בעליה, ורכם ככלם מתפרנסים אך מן הסחור. אם נתכונן היטיב על מעמד ומצב אחינו הגשמי בעיר הזאת בכלל, חזיון מעציב, ומחזה מראיב לב ונפש יחראו לעינינו, אף אם מצבם פה טוב מצבם בחר ערי המדינה. שמי רומניה אשר הלו נרם על ראש היהודי מאז ומלפנים, התקדרו בעבים ממעל לראשו, וימי חשך לבני ישראל עתה בארץ הזאת. העניות הולכת וגוברת ביניהם מיום ליום, היוקר יאמיר בארץ, והמסים הולכים וכבדים עליהם וידכאו לארץ חיתם, ועל כלמו הרדיפות האכזריות אשר שרי הממשלה ומחוקקיה ירדפו אותם עד חרמה, למען תקצר נפש היחודי ויעל מן הארץ. החוקים הקשים האחרונים מהמונפול של הטבק, והליצנציה של המשקאות הכריחו אכל מפי אלפי נפשות יהודים בערי המדינה, ומפי רבים בעיר הזאת; כי מה יעשו היהודים האומללים אשר כבר עברו עליהם חצי שנות חייהם במכירת טבק ומשקאות, בהחוקת בתי אכסניות בכפרים, פי לקח מהם כל אלה, ואין להם שום ידיעה ממלאכה, או כסף הנצרך למסחר אחר? כמה יחיו האנשים האלה את נפשות ביתם? — אך גורל הבעלי-מלאכות לא טוב הוא פה מגורל האנשים האלה כי גם הם יחיו פה בעני ולחץ גדול, כי כמעט כל צרכי החיים יבאו מחוץ למדינה, באשר אין חפץ להרומני בדרכים הנעשים בארצו, רק לצרפת ואוסטריה ישלח כספו ווהבו להביא משם בגדיו וחכשיטיו וכל דבר הנצרך לו, לזאת המלאכה פה מעטה, והשכר מועט, ולעמת זאת, צרכי החיים מרובים ויקרים, ואנשים אומנים וחרוצים במלאכתם מפקשים

מסעותי ברומניה

מלאכה ואין. בעיני ראיתי אנשים כאלה הולכים לבקש טרף לכיתם, וחורת מוח על פניהם, קדר ילכו בלחץ ענים וראשם שחוח, כה חלך ילכו כל היום לבקש עבודה ומלאכה ולא ימצאון, ונפשות ביחס בעניי חסר כל חנוגה. רבם ככלם מהאומללים האלה יחפצו לעזוב הארץ וללכת אמריקה, אפם רבים המה כיניהם אשר אין להם הוצאות דרכם, ואין שוכ חברה המחזקה בידם למען יוכלו להוציא החפץ הזה מכח אל הפועל לאשרם ושובתם, ולטובת צאצאיהם אחריהם על הימים.

אכן גם יהודים עשירים נמצאים בינמו אשר עתקו גם גברו חיל, ויד הרדיפות כל חשינמו בנשמי, כי "הכסף יענה הכל, ברומניה, ובפרט כי היהודים העשירים נושים בשרי הממשלה, ועכד לזה לאיש מלוה! על היהודים העשירים ככל המדינה, כל יעבור זעם הרדיפות, ועברת האכזריות, אף אם המה אשמים ככל הרדיפות האלה, ובעתם — עון נשך ומרכיב — נרדפים המה אחיהם העניים בעם. העשירים האלה פה ככיתר ערי המדינה עמדו מנוד לעתות בצרה, יבקשו אך תחכולות שוא ועצות און להיטיב בהן מצב אחיהם, אולם כל יבקשו לרפאות שכר בת עמם באמת, כל מה שעשו ועושים הוא אך לפנים, כי מה להם אמ אחיהם העניים יכו ויענו, אם רק כספם וזהכס מתרכים, הם יעשו עשר וחיל, ואחיהם העניים נרדפים ונדכאים כל היום באפס תקוה.

מצבם הרוחני בעיר הזאת ככלל הוא ערנה כסתר המדרגה. מספר המשכילים בעיר הזאת מעט הוא, ויתר העם הוא כמו המון העם בערי רוסיה גליציה ופולניה, אפס הכרל גדול כיניהם, כי תחת אשר שמה זשנאו את ההשכלה, מעריצים ומקדישים כל מנהג ישן נושן, ילכו סחחי פאה משער ובגר, ומקנאים קנאת ח' צבאות; היהודים פה בוקרשט, אוהבים את ההשכלה, וחורת חעת התרשה קטורה באפם, את כניהם ובנותיהם ישלחו לבתי ספר, לפנסיונים, וגמנוים, לוכשים כנדי איירופה, מדברים גם שירת המדינה, ומרת הסבלנות עטרה לראשם; ולו נתנה להם ממשלחם הזכיות, כאשר נתנו להיהודים ביתר ארצות הנאורות, לא אפונה, כי יעלו בזמן קרוב על פסנת ההשכלה, ויהיו לשם ולתפארת ביתר אחיהם במקומות אשר אין הכדל ופדות בין יהודי לאינו יהודי, המדות השחחות אשר תשתרנה בעצם חקפן בין הרומנים חנוצרים כחיי המשפחה, לא הכו שרש בלכב אחינו שמה, ותיהודים ברומניה כאחיהם בכל מקום, חיים חיי מוסרי.

היהודים בעיר בוקרשט, נחלקים לשתי קהילות, או ערות, קהילה אחת אשכנזית, וקהילה שניה ספרדית. שתי הקהילות האלה נכרלות ונפרדות, אשה מרעוה ככל דבר. ציבי הקהילות יקחו ממכס הכשר, והאנשים הצפקרים וחמשגחיים על צרכי צבור, נקראים אצטרופסים ויבחרו מהעם. שתי כתיכנסיות נרלות לאשכנזים בעיר הזאת, אחת בהכנס הישנה, והשניה בהכנס התרשה הבנויה לחלפיות, לצבי ולתפארת לכל העיר כלה. בשנת 1866 בטרם עוד גשלם התכל המפואר הזה בכנינו, נפלו עליו המון

מסעותי ברומניה

עם שהתמניתי, וכלו חמסם על היהודים בעציוהואבניו וחרסו אוחו, אך היהודים בנו אוחו מחדש, והוא מתנוסס עתה כפיו והדרו לחפארת עיני רואיו. גם הכהנ"ס הישנה נבנים כשוכ טעם ודעה, וכפרט עתה אחרי אשר תקנו בה ידי הפרנסים, בלקחם הביטחון מאמצע הכתב"ג ונסנוה סביב לארון הקודש:

בשתי הבתי-כנסיות האלה יתפללו אחרי מנהג האורתודוכסים ועוד לא שנו אף בהיכל החדש ממטבע שטבעו חכמים בהפלה: בבח"ג הישנה מתפללים אלה האוהבים את הישנות, עומדים ומתפללים שמה בקול ענות גבורה אחרי החון, ככל יתר בתי כנסיות ליהודי פולניה; ובהיכל החדש מתפללים אלה האוהבים את החדשות, עומדים ומתפללים בנתה, וקולם לא ישמע, בשעה הישיבה ישבו כולם, ובשעה העמידה יעמדו כולם, לא ירימו כשופר קולם בתפלה "שמע ישראל", ולא יסחאו כף בתפלה "או ישיר", כל אחד עומד ויושב בהכנעה, האנשים מלמטה, וחסדים בעליה: הבחנ"ס מלמעלה. התפללה שמה יושבת אחת ושמתה מאד לראות את סברי הכיה הוה בי טובים ונכחים תמה, כן התענתה מאד על זמדה החון המטיב גנג ומנעים ומירוח ישראל בה"ר **ווייס**, אשר הספלל און בלהקה משתדלים (כאר) לפי רוח המחיקה בטוב טעם ודעה, כאחד החונים הגדולים בארץ נפשי התפעלה לנעימה ומרחו, יחן ה' שיומר בקרוב שיר חדש על גאולת ישראל ברומניה, ועל העמציפציה שמה החלוטה והגמורה:

מלכר שחי כתי כנסיות אלה, נמצאים עוד הרבה כתי-סדרשים, ומנינים, גדולים וקטנים, כמו בכל ערי פולניה הגדולה, ועל האחרונים אני קורא; טוב שלא נבראו, משכבראו! —

שלושה רבנים — מורי חוראוח — בעיר הוואת, וכלם מכני, הדרד הישן, חולכי חשך ולא אור להם, ומצפיעים כי מוח בסידר השכלתה לא אדע אם המה "גדלים", או "חשים", בתלמוד ופוסקים, כי לא נפיתים וכתנתים אם כח שכלם גדול בתלכה ופלפול; אולם זאת אדע נכון, אשר מעולם לא התגאלו בפתיבג החכמה, ולא להם תורח שמש הצעילוציה באור יקרות, ואך בתשכה יתהלכו. פה להם, ולא ידרשו להעם אף בשפתם הורגנית, עינים לתם, ולא יראו באור פני החכמה אשר כבודה מלא ארץ, כי ברית כרתו לעיניהם, ומה יתבוננו על כחולה יפיפיה כמה, אזנים להם, ולא ישפיעו קול העם החיה הקוראה אליהם: עד סתיו אדלים חשגאז דעת! אפס אף להם גם ירחון, כי חשך העם בהשכלתה, ויחשו רומיה מהחזרתה אחת, ולצבר עמק נגרה.

שכרם מתערה מעט הוא, ויחזי חיי עני ומחסור, ויגורו במבואות המטונפות, בכתים נטוים לנפול ומלאים רטב ורקב, ומובטחתי! שהעמנרנטים מברלר הראשונים אשר כתבו מכחי הגת והי מאמירקה, גרו בכתים טובים בננירק, מאלה אשר גגורו כמו רבני ישראל בסוקרשט. וכדי בונק וחריפה לעדה גדולה בישראל כבקרשט, סבל לפיתם ופיה ופניה בכלורה:

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעודי ברוכניו

שכר ברבנים בשכר החזנים והשוחטים, זקוק ספמס' דבשר אשר לעדוה, אפס' התון ורזים כל יחיה חס' צעד זעתי כהרצנים, כי מלכו כשרונו בוסרה, איש משכיל הנהו, בעל מדות טובות, ואהוב ורצוי לכל אדם שמה. להספרדם. פה יש עדה מיחדת, ואפטרופטים אחרים עליה, אלא חתעוד בשום דבר עם הערה האשכנזית. שינוי חכונת נפש הספרדי מחכונת נפש האשכנזי, הסב בלכו גם שנאה לא ידעתי שחרה על אחיו והאשכנזי, וכמים פנים לפניו כן לב האשכנזי להספרדי; יכטג בבנו וחורפה איש על רעהו, וכל יח' באהבה ואהבה, שלום ודיעות, אף כי שניהם מצד אחד חצבו, ובשם ישראל יחדיו יתאמרו, ונפרדים ונברלים המה ככל תהלוכה חיהם, ויחזתנו רק לפעמים רחוקות.

שתי פתי כנסיות להספרדים פה, אחת גדולה בטוה. לתפארת, אהא השנית לא ראיתו. נוסת הפלחם הוא מנת ספרד, ומבטאש העברית כפצטא הספרדים בארצות המורה. יש להם חזן ובעל קורא, אבל לא רב ולא דרשן. בשכפ אחת החפלותי בביתם המדלה להספרדים, וההענוה מאד על הספרים הטובים השוררים שמה בשעת התפלה, שום שיחוד לא חשטע פין איש לחברו בל זמן התפלה, וכל אחד ישמור את מקומו אשר קבע לו לחפלות, בן לא ישמע האחד קול צפצוף ונה, בעת שכל העם מחפלות בפחת, אפס' הנמוטים חורים לי אשר שצעו אתי שמה, ננונים אשר אין טעם ורחה מוזקה להם, דק קולות שוברים איתם, פעלז על נפשי לרע, אמן מאשר זמן התפלה כל יאריך הדבת כפזי אצל האשכנזים, נפלזי פמאנ הראש אשר החלו להסב לו סמוכי הספרדים.

הספרדים בבוקרשם מדברים איש את רעהו הספרדי בשפת ספרדית הישנה והמקלקלת כפיהם, וקוראים לה לדינו, תגם יחד האנשים מידיים שפת רומנית, והיהודים האשכנזים פה, מדברים בגיהם בשפת הודן הישנה המדבר כמעט בין כל היהודים יושבי ארצות הסלוצים. הספרדים פה כלם לובשים בגדי איירופה מלכר אלה החיים מהצבור וקראים אצלם "חנמים", מחלכשים עודי כמלכמש ארץ המורה.

מצבם הנשמי והרוחני פה, הוא כמעט כספרדנה אחת עם מצב אלויהם האשכנזים, אפס' העניות כל תראה וכל-אמצע צעיהם למדוד גרושה ונפארו כצשר אצל האשכנזים, ואם כי גם המה אוחכים את ההשכלה, עכ"ו עדנה לא נמצא ביניהם, אנשים מליסדים ומשבילים, רופאים סומחים והוקסאריים, כצשר נמצא פה בין היהודים האשכנזים, כי עפ"י הרוב רק אל המסחר ישאו עינם ולבם, ולהחכמה והשלאכה הפחיות את בעליהן יפנז עירך ולא פניכס.

פרק ד

חנף כללי בתי ספרו. ובת החליש לב"י בפוקרשא
החנף הוא אכן פנוד ויסוד חזק בכנין אשר לאומי, ויחד נאמן אשר

מסעות רומניה

הצלחת העמים תלויה עליו. אם תראה עם נאדר בכח וגבורה, מחנשא לכל לראש, ומפיל חתרו על יתר העמים ביום קרב ומלחמה, דע, כי החנוך הטוב עשה לו כל אלה; החנוך הטוב אזרחו מנן גבורים, למה ידו לקרב, ואצבעותיו למלחמה. ואם תראה עם כתמר יפרח בימי שלום, ויף כגדלו, וכארו כלבנון ישנה, היה נכון בטוח, כי מפלג מי החנוך הטוב שחה לרדיה, ומריח מי חכמה ודעת ישנה אף יפריח. מי נתן פה ואמץ לכני אתונה ושפרטה המעטים להכות חרם את הפרסיים הרכים מהם על שדי מרטון ועמק טירמופליה? מי אגז און ועצמה את הרומיים כימים הראשונים — ימי הצלחתם — לרד לפניהם מלכים גדולים ועצומים, דלכבוש כמעט את כל העולם כלו? או מי נתן עוון וחעצומות להפרוסיים כימינו אלה לשום צרפת כעפר חחת רגליהם? וימי ילד וגדל עם חכם זנכון, והרימו על פסגת ההצלחה, ועד האות נכעות חיי אשר החכרה בארצות הברית של אמיריקה הצפונית? חלא סאת החנוך היתה זאת, ועל ידו נהיו כל הנפלאות האלה! ואוי לו להעם אשר ההשכלה והחנוך מסנו זלזלה המת, כי אד נכון לצלעו, הצלחתו בקש לפני רוח, וכל טובו ואשרו כשואה יחלגלו ומה יקרו ונאמנו דברי החכם לייבניק באמרו: "חנו בירי את דבר החנוך של העם כלו, והראו כי אוציא לפעולת אדם בל הטוב אשר אני חושב לעשות עמו".

בגברת ארץ רומניה אשר יושביה המה אספסוף מחלאת עמי איירופה ואניה, וההשכלה ענה לא כנחת ביתח, והחנוך הטוב המאשר את האדם, עוד מפנה ותלאה הוא, ולואת לא גחפלא אישנ כי ירדה, וחרד פלאים מיום ליום, וכל יושביה באחת יבערו ויכסלו לרדוף אנשים נקיים כאף, ולשנאו אותם בחימה שפוכת, זמכים המה בסנורים מראות, כי במעלליהם הרעים תאלה, יהרסו אשיות הצלחת הארץ, ויחגרו אשר המדינה, ויביאו עליהם קצף גדול וועם נורא מהממשלות הנאורות אשר תחרוקנה שן עליהם, לבלעות אותם ואת ארצם יחדיו.

אמנם כן! מצב חנוך וההשכלה בארצות רומניה עוד ברע הוא מאד, וכשפל המדרגה. עוד לא האיר להם שחר החכמה, עוד חשך ואופל פרוש גם על בתי ספר ולמוד שמרה; גם שם עצאה הסכלות קן לה, ושנא את הדה חכמע שמה ביציה, מטילה ארס בלב הנעורים, וזורקת מרה כתלמידים. הסורים המכהנים פאר בבתי החנוך האלה, אשר מפיהם יבקשו התלמידים תורה וחכמה, כשפיון עלי דק חיי היהודים חמה ושיפוס ראש ועקב, כי את השנאה התקועה בלכם על ישראל, ילמדו לתלמידיהם, והאחרונים ישאו בצמא את דבריהם, זיהיו לצוררי ישראל במוהם, כל ימי חייהם. מורה אחד המורה קורות הימים בבית מדרש החכמה הנקרא "St. Sable", כנשאו מדברותיו לפני תלמידיו על אלוה ישראל, פרוח כבלידעת פיו ויאמר: "אלהי ישראל הוא אב רחמן רק להעם הנבחר הזה, ואכור מרשיע (?- יסתם פי מתרף ומנהף!) לכל חלחם; לואת יחברל העם הגאה הזה ימכל יתר עמי הארץ, הוא לכרד ישכון, ובגוים אשר הוא נר

בחכם לא יתחשב, ויחכה לשוא זה רבות בשנים על משיח כי יבוא לקבץ פוזריו, ולהשמיר ולהרוג את כל מי שאינו יהודי... בדברו מעם הישראלי הוסיף לאמר: "היהודים בל יתחננו עם העמים האחרים, ובכל המקום אשר התישבו שמה, עשו למנו כנסיה בפ"ע, ועל נקלה יוכלו להרוס מוסדות המדינה, אם לא נתחכם לקדם פני הרעה הנשקפת לנו מהם, ונעצור צמו לכל יפרו וישרצו בארץ... כן הוסיף לאמר: "ארץ פולניה נפלה למשוואות כגלל יושביה אשר היו רק שתי כתות, אצילים, ועכרים, היהודים לקחו להם בחוקה את כל מסות הארץ, וימוצו את דמי יושביה, וימחרו נפלים, ועתה יתחילו להיות פה ברומניה את אשר היו לפנים בפולניה והוא: נגע צרעת לארץ! רברי בלע האלה יצאו מפי מורה המתימר בשם דוקטור וקרא בשם Professor M. Dragomir (שם רשעים ירקא!) ותלמידים מאחינו ישבו ושמעו חרפתם, חרפת עמם ואלהיהם, ולא יכלו אף לפצות פה נגד רברי רשע כאלה, ובזיון כזה איננו יקר ברומניה, כי הפרופסור הרגימיר איננו יחיד בדורו, דוד רשעים כאלה, המודים כמעט רובם ככלם שגאים את היהודים תכלית שנאה, ואח התלמידים היהודים יכעיסו גם כעם לכעבור הרעים, ותנאות עליהם ימצאו בכל עת, למען גרשם מבתי ספר הכללים. אולם התלמידים סכני ישראל באהבתם את התכמה ישאו הכל ברומיה ונחת, ישחקו ללעג מוריהם צורריהם, וכשם ההשכלה ילכו לברתי הספר ולא יעבטון ארחותם, ועל אויביהם כדגל התכמה יתנכרו.

אם החנוך חכללי במדינה ככה ברע הוא, אף כי הוא תחת השגחת הממשלה, לא נחפלא איפוא כי גם החנוך הפרטי לכ"י שמה, אשר הוא תחת השגחת אנשים יחידים, עוד במדרגה שפלה ונמוכה מאד, חלוקתו תרועות ופירוד הלכות בין אחינו שמה המה ג"כ בעוכרי החנוך, וההשגחה היתירה הנצרכה לדבר גדול כזה אשר הצלחת הדור החדש תלויה בו, חסרה; כי האנשים העומדים עתה בראש הנהגת הבית הספר נפרדים בדעותיהם בדבר סדרי החנוך והלמוד, כל אחד יאמר קבלו דעתי, כי אני החכם, ובין כה וכה אין סדר ואין משטר להחנוך שמה.

שני בתי-ספר לאחבי בעיר הזאת, אחד לעדת האשכנזים, ואחד לעדת הספרדים. הלמוד חפשי שמה, ואין להאכות השולחים בניהם ובנותיהם לבתי ספר האלה, לשלם כעדם שכר למד. כל צרכי הבתי-ספר, ושכר המורים, יקחו ממכס-הבשר, אשר הוא קטפת הקהל.

הבית-ספר לאשכנזים יתחלק לשני חלקים, לבית ספר לנערים, ולבית ספר לנערות. הבית-ספר לנערים היה בנוי על חלו אצל הבהכנ"ס הישנה, אפס מאשר חדריו היו צרים. סהכיל את כל התלמידים, בנו עתה בית-ספר חדש גדול מהראשון, והבית-ספר הישן יהיה לבית-ספר לנערות. הלמוד נחלק לארבע מדרגות, וילמד שמה מהחלפת הקריאה בשלש הלשונות האלה, עברית, אשכנזית, ורומנית, עד באורי כתבי קדש, ודקדוק שפת עבר, וכמו כן השפות האחרות עם דקדוקתן, וכל יתר הדברים הנלמדים בבתי ספר

מסעות ברוסיה

באלה בארצות אומטריות, והכנות חלמדה, חתה באורי מקראי קדשה, מעשה
 רקמה ושלאכת החצירה בדרך חכמות. כשמונה מאות ילדים נילדות יבקו
 בית הספר הלוח, מהם כחמש מאות נערים, וכשלוש מאות נערות. **בית**
 כל הבאים לבית הספר לגמרה, כלם מכני עניים המה, בימי אשר
 פנלתו לשלם שבר למוד בעה צאצאיו כל ישלחם לבית ספר הכללי באשר
 חרפה הוא לו שפניו ילמוד יחריג עם בני מי שהוא עני מסנו. הבנאות
 המשפחית היתה מאד מעולם יושפת פליטה לישראל סהכלי העמים אשר
 בתוכם חיה ועתה החליטה צורתה, ושנתה תארה לבאות כיוסיה ושא
 יחוס מסנו, אליל תוחב אשר אליו ישחחון ויכרעון כל בני הלוח, וכן
 היוצרים ברוסניה כמו בין הישרים בכל ארצות פלניה, ישלגו סמסלדה
 בלתי מנבלה. הבינונים שבהם ישלחו בניהם לחרדים גדולים, והעשירים
 לפנסינטיים, או ישלחום מחוץ למדינה, ותחת לקשר באהבה לבית הנעורים
 יחריגו ולקרבתם זה לזה כהכס והיעות מאביב ילדותם, יפרידו ביניהם זידיקס
 זה מזה, ובני העשירים יביטו בתרפה ובו משחרות חלדם על בני העניים,
 ותמשמטה הנול כיניהם מיום ליום. התחזק הזה אשר דוכ העם ירחיקו
 את בניהם משמוע לקח בכית הספר הכללי, הוא הסבה הראשית כי מצבו
 ברע הוא. יען משניחי בית הספר המה עפ"י חרוב מעשירי העיר גנבכרית,
 וחמדי יפקרו על בית הספר אשר הוא איתנו בעד בניהם, אך בעד בני
 העניים בעם, לכן כל ישגיו בשבע עינים על התנך שפה, כאשר הוא תוכ
 קדוש ונעלה על כל אב להשניה בעין פקוחה על חנוך צאצאיה עשירי
 ישראל שכרוסניה! פקחו נא עיניכם לראות את הטוב הצפון כחנך כללי
 בעד כל אחיכם בארצכם, והרימו דגל בית ספרכם בכבוד. שלחו צאצאיכם
 להקשיב שמה בלמודים, והחזיקו בו מכספכם למען גדול יהיה כבוד הכית
 הזה כמקומו ואיכותו. שימו עליו מורים חכמים, ופקרו משנחים משכילים
 עליו, ותוחחו בכני עניים ובבית חסד כזה, אשר מהם וממנו הצא תורה
 ואגר לכל ישראל שכרוסניה! —

כיום אחר בא אלי המשכיל ר' עמנואל גסטר אשר הוא פתח בית
 החולים, ואחר ממשיחי הכית הספר, ויפצרו בי לבקר את שני בתי חסד
 תאלה, ותלבגו יחדיו לבית הספר תחילה.

כלשבת הראשונה נסיתי את הילדים הרבים אשר יעלו למספר יתור
 מטאה חתה מורה אחד, קראו לפני עברית, ואשכנזית, בטוב מעם וצחוק,
 ושפתם מרוב מללו, משם הלכנו ללשכה השניה, אפס שמה לא מצאתי עוד
 את התלמידים בחור המעלה לפי ערכם בהילדים בהסתלקה הראשונה,
 וכן במחלקה השלישית והרביעית, הלמוד לא מצא חן בעיני, ויריעת התלמידים
 שדושה רוח הנה, גלתה ורזה מאד. בלשכה הרביעית מצאתי את המורה
 הראש יושב על בסאו ומלמד לתלמידיו עברית. על שאלתי באיזה ספר
 מסכי הקודש ילמדו עתה הנערים? "בספר ישעיה", עניני. "האם
 למדו נבאים ראשונים מתחילה?" — הוספתי לשאל — "לא", רק המשנה

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעותי ברומניה

חומשי חורה למדו "ענה ואמר לי" פניתי פני להנערים ושאלתים פירוש הפסוק "הוי ארץ צלצל כנפים" (ישעיה י"ט) והרוב מהם אף פירוש המלות לא ידעו כן שאלתים לנתח עפ"י חוקי הדקדוק מלת "והמחי" ונער לא ידע פניתי בנחת פני אל הטורה ואמרתי לו "סלח נא אדון יקר אם אחוה דעתי לפניך לאמר: כי יותר טוב להתנהל לאטי בדרך הלמוד עם הילדים הרכים, ולכל הכביד עליהם המליצה השירית מנבואות בן אמוץ, בטרם למדו וידעו קורות ימי הדורות מיהשוע עד סוף מלכי בית דוד. הן הימים האלה שונים המה מהימים הראשונים, כיון שנעשרה הנער "ברמצוה", יצא להפשי מחדרו ומכית ספרו להיות, או איש עובד במלאכה ומסחר, או להגות בהכמה בבית מדרש החכמות; ואם נלמוד אתו גביאים ראשונים הכתובים בשפה הסטרית שפה צחה קלה, יוכל בנקל לזכור פרוש המלות, ואף אם ישכח המלות, אבל הספור ישאר בזכרונו וידע לכל הפחות קורות עמו כימים הראשונים יראה וידע קורותיו הנפלאות, ואת תקפו וגבורתו עשרו והצלחתו כל הימים אשר הוא רד עם אל, ובבית אלהיו לא שכח; ואסונו הנפלא כימים רעים ומרים, כאשר הקיפוהו צרים, יען מאלהיו פנה, ובריתו הפיר; לא כן אם נלמוד אתו המליצה השירית אשר לשונה בשמים החלק, ודבריה מה רמו ונפלאו, הנער ישכח הכל, ואף מלה פשוטה וקלה לא ידע, וכל הספור כחלום חיון ליל חיש יחלוף מזכרונו, וכל עמל המורה לרוק, ויגיעו להכל. ויהי בדברי ככה אליו, ופניו התקדרו בענני עברה וועם, וכאוב מארץ קולו השח השפיל אמרתו: "האם להורני בינה בדבר החנוך הלום באת", חלילה! — עניתו — לא להורות אותך באתי, אך לגסות תלמידך, ולראות פד הלמוד בבית הפפר כאשר בקש את פני האדון נסטר העומד אתנו בזה ולעשות רצונו, הפצתי, וחוב קדוש עלי לאמר איכה מצאתיו לפי דעתי. הן לא דברתי סרה עליך, אך בדרך עצה טובה אמרתי מה שרוח שכלי יורני את הסדר הטוב והנכון לפני הילדים, (ואולי גם הנסיון, כי גם אנכי טורח), אם כן איפו, מדוע חבעם וחרנו בדברך עתה? כשמוע דברי אלה ויאמר: "אדון! אף אם בעוד ירחים שלשה אעזוב משמרתך זאת, ואלך לי, בכל זה בבקשה ממך, לכל חוציא משפט מעוקל על סדר למודי... משפט מעוקל? אמרתי, האין חרפה הוא לאיש כמוד המחיר כחואר דוקטר, לחשוב מהשכות און, ולחת דופי באיש אשר מעולם לא ידעתו; שקר שנאתי ואתעבה! קראתי ממעמקי לבי — ולווח שפתיך מחצו ככורי. היה כרוך! אמרתי — גם אתם צעירי הצאן — הוספתי לאמר לחילדים — בחוכים ההיו על האדמה הזאת, שקדו על גלחות תורה וחכמה, למדו היטיב להיות יהודים כשרים וששכילים, נאנשי טובים ומועילים, וזרחה לכם שמש העמנציפציה, וזגורש את ענגי הרדיפות משמי ארצכם, וחזכו להיות אזרחים חפשים ומאושרים בארץ סכורחכם רומניה נאהיכם בני אמונתכם מעבר לים האטלנטי בארץ הפרוכה אמריקה הנערים הגיעו אלי ראשם בענות חן וזכור ועובתי את בית הספר בעיר סיקה באי דובי? יום יא ויהי לבי חסד וחסד יצא ספר משם הלכנו — אני והאדון נסטר — אל בית הספר לנערות. הבית הזה

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעותי ברומניה

קטן הוא, וצר מהכיל את כל הילדות; הנערות היו יושבות צפופות, ואוניהן קשובות לקול מוריהן. קראו לפני אשכנזית ועברית, וכחנתין בדקדוק לשון אשכנזית ובחכמת האריסטטיק, גם הראו לי מלאכת ידן מעשה רקמה, ובלי משוא פנים הנני אומר כי חנוך הבנות מצא יזר חן בעיני מחנך הבנים שמה, אחרי הטפתי להנערות ואל העלמה הפורה אותן איזה מלום, ברכתי אהזן בכרכת שבטי, (כי לוי אנכי) והלכתי לי.

בית הספר לעדת הספרדים פה, הוא בית רחב ידים עם חצר נהול, ושלוש מחלוקת בו, וילמד שמה מקריאת עברית עד הלפך ודקדוק סחורגש בשפת ספרדית חורגנית המדברת בין יהודי ספרד כמעט בכל מקום שהם, שפת רומנית, והחללת שפת צרפתית; גם כחכ עברית ספרדית המשונה מכחכ עברית שלנו, ויותר הידיעות. לבקשת הדירקטור בקרתי גם את בית הספר הלוז, בתחילה נסיתי את התלמידים מחלשכה העליונה, גם העתיקו לפני איזה מאמרים שלמים אשר אמרתי להם בשפת צרפת, לעברית, וכחכו ואח על לוח לפי כללי הדקדוק, ושמתתי מאד. כלשכה הראשונה ראיתי ילדים קטנים ככן חמש, קוראים עברית במדוצה, ולא יכשלו בשום כלל סכללי הנקוד, ותתי ואח לי לפלא. ולו היה לכל כחי ספר להספרדי מורים טובהקים ומומחים כהחכם ר' יהשוע חלוי הדירקטור והמורה הראש פח, המכין חוקי הפרגוניה ושטח הלמוד, לא אפונה כי או לא השתכחה שפת הקדש מאחינו הספרדים, וגם מהם יקומו סופרים בישראל להרחכת שפתנו וספרותנו.

גם זו רעה חולי ראיתי בין אחינו הספרדים כמו בין האשכנזים, כי רק העניים בעם שולחים ביניהם לכית הספר הכללי, אולם מי שאינו כנוד עני שולח צאצאיו לחדר או לפנסיונט, כאשר יבגש שפניו ילמדו יחדיו עם בני העניים, ולואט מעטות הנה הידים המחויקת בו, ומעטה היא ההשגחה אשר עליו.

בית ספרם זה הוא רק לנערים ולא לנערות, וחנוך הבנות בין אחינו הספרדים כרע מאד. עוד לא נפקחו עיניהם לראות את רב שיכ הצפון כחנוך בנותיהם, ועדנה כל יראו וידעו כי חכמת נשים חכנה בית נאמן, ומביאה את הברכה לרגלה. אחי הספרדים! הכיטו וראו את החיב הקדוש הזה המוטל עליכם ללמד לבנותיכם חורה וחכמה, לפען חרענה וחכינה את דרך החיים הדתי והמוסרי, ותהינה נשת חן לבעליהן, ואמהות יקרות לצאצאיהן, לנדלם ולנהלם כדרך חורה וחכמה, כדרך רעח ויראת ה' החאורו עז וחיל וחנכו לבנותיכם על ברכי ההשכלה למען חרענה מה החכרה האנושית דורשת מהן, ומה הזמן הנוכחי דורש מכנות ישראל. חייבים אשר בהם נאמר "המלמד בתו חור" כאלו מלמדה הפלות, כבר אכר עליהם כלח, ואין לנו עוד חפץ כמו, חקופה חרשה וזגחה נגדנו, המטרה אשר אליה ישחוקק האדם כדורגני זה, היא החכמה, ולאום מלאום יאמץ בהתחרו לחחקר אל המטרה הזאת, וטרוע נעמוד אנחנו סנגר כחדלי אנשי אשר לכם צפון משכל, וכל רוח אין כמו? למה יאמרו הגוים כי עם לא בינות

ישראל, ההשגחה העליונה ורקרה לו שק מלא כסף לאמרן "זה חלקך כחיך הלאומי, והעכטת גוים רבים, ואחה לא תעכוט, אולם גם לא תעבוד כשדי החכמה וחרושה המעשה!"

בית החולים לב' בעיר הזאת, אף אם איננו כלול בהדרו ובנוי לחלפיות כאשר נאה ויאה לעדה גדולה בישראל יעדה בוקרשט, אכן בית נקי וטוב הוא, עם חצר וגן רחב ידים לנו. בבקרי אותו עם פרנס בית החולים מצאתי כל משרתי בית החולים כלם עמדו על משמרתם, והכל היה בסדר טוב ונכון. את החולים שאלתי על חלים, ועל תהלכות הבית הזה, האם לחסם ומיטת נחוגים להם יפה בעתם, ואם הרופא יבקדם כראוי ונכון, ואם משרתי הבית טובים הם להם, ויעשו את חפידם, וכלם פה אחר ענו ואמרו: "אנחנו להחלוננו ולהחלוננו לא על סדרי הכירח הזה, ולא על הרופא והמשניחים, יהי שם הפרנס והדוקטור סבורך לעולם ועד, כן טעמתי מאכל הצהרים ההונן או לפני החולים, ויטעם לחכי".

שליש ושש מטות בכית החולים שמה, ארכע ועשרים לאנשים, ושתיים עשרה לנשים, וחמשה שומרים ומשניחי על הבית הזה. המשכיל ר' עמנואל גסטר הוא הפרנס והרופא ד"ר סנדלזון רופא חולים שמה. בשנת 1872 היו 479 חולים פה, מהם מתו 33, ושליש נשארו בחלים, והשאר נרפאו ויצאו.

בתי החולים כמון במיספר הזה דברים יקרי המציאות בארצות מלרוה ולכיה, אף אם כי יהודי שמה מרגישים חסרונם והעדרם יותר מיהודי שארי ארצות אירופה. הן את בנייהם הקטנים כל יוכלו לשלוח אל בתי ספר הכללים, כי מהמורה עד הצעיר שבחלקי הרומנים שונאים את היהודים, וכוון וילענו למו וצא טמא וקרא אחריהם שלא; וכחתי החולים, מלבד אשר היהודים העניים כל יחנאלו במאכלי טרפות, בקוץ מונד וכסלון ממאיר היהודי גם שמה כעיני השומרי והמשניחים, וכעיני המנחלים והרופאים. ומדוע כל יקימו למו היהודים שמה בתי חסד כאלה? האם כלתה פרנסה מן כים היהודי במהנות האלה? או האם פסו שמה אנשי חסד וכל רגשי חמלה תמו נכרתו מלב יהודי רומניה? לא! גם בין אחינו ברומניה נמצאים אנשים יקרים, אנשי חסד, מלאים צדקות ומעש'ט כרמון, לכם מלא רחמים, וזרם פתוחה לכל דבר טוב וצדק, אפס אשה מריבה נשקה שמה בנייהם, המחלוקת פשמה בין אחינו ברומניה, ומנפש עד בשר חכלה וחשחית באין חמלה ורחמים.

מלבד בתי ספר, עוד יש חדרים גדולים וקטנים להספרדים כמו בהאשכנזים, ובהחדרים ילמד ג'כ שפת המדינה ושפת אשכנז. בין המלמדים והמורים הרבים בעיר בוקרשט ראיתי מלמד אחד שתתם העינים, יושב ומורה לחלמידים רבים, וארע על תלמי לבם ידעה שפת עבר וכחכי הקודש באופן נעלה, בהנחי תלמידיו, והשתחמתי על בקיאותם בתנ'ך, ואם כי טח עיני מרם מראות אכל איך לנו צפון משכל, כי בחכמה והשכל הוא עושר.

מפעולות פרומניא

מלאכתו מלאכת שמים, ער כי היה לי הדבר הזה לפלא. שם האיש המשכיל הזה הוא ד' צבי הירש קיור הי"ד.

פרק ה

חברות זאגורות ישראליות.

החברה הנכבדה והיקרה חברת "כל ישראל חברים", אשר שלחה נטיושותיה בכל מרחבי-הכל, הכתה שורש גם על ארמת רומניה, ועיר שם ועיר שם, אפס כל חוציא פרי הלולים שמה למכביר. כעלי הקיקיון צמחו שמה סעיפי חברות לרוב, אולם בטרם עוד פרחו ויוציאו ציץ ופרח, קמלו. הן אמנם רבות פעלה החברה היקרה הזאת להרבות מספר חבריה בארץ רומניה, את החכם ר' יוסף הלוי-שלחה לפני שבע שנים לדרוש בשבחה בכל עיר זכפר שמה ולקבץ חברים רבים לה, וילך יוסף זיידוש בכל עיר ועיר, ובדבריו היקרים הלחיב לבות שומעיו, וכל אחד הביא נדבתו להאליניץ; אולם אם גם ראיה והתבוננות להמשיך אליה לכות החברים אשר הביא לה הלוי, אפונה מאד! הן רבות ונפורות עשהה חברת פ"ח בדבר הקמת בתי-ספר לבני בארצות המזרח, להרכות ההשכלה בין אחינו שמה, הדבר גדול עשהה בזה, ופל אוהב עמו באמת יודה לשמה הגדול, ואף אם לא בכל מקום מעשי המורים הצרפתים אשר תשלח חברת פ"ח לערי המזרח רצויים, אפס כונת האליניץ-רצויה גם גדולות ונפורות — עשהה בהקמת בתי-ספר לעבודת האדמה סביב עיר יפו שבארץ ישראל; ולמעשה הרכיב ברוחני להיטיב מצב אחינו במקומות אשר לא זרחה עוד שמש הציוויליזציה אין ספורות. כל צרה וכל אפון הכאים-על ישראל מפני שנאת וקנאת הרח בכל ארץ בארצות הכלל, האליניץ תפיל החינה לפניהם לפני המסלוח כי זכאנה לעזרתם, רעב או אש כי יהי בארץ ואכל ושחת נאות ישראל, וחילו יבלע, האליניץ תקרא בנדבות בעד אלה האוסללים, וחשיט להם יד נדיבה להיות להם למשען ומשענה; רעב כי היה במדינת רוסיה המערבית, האליניץ מצאה לכסף מוצא, ותשלח מאות משפחות מארץ גזרה הלזה, אל ארצות אמיריקה הצרופות, וכל אלה יצרכוה ער עולם שלה. אפס מה עשהה חברת פ"ח גם פגשמי בעד אחינו הנתונים בצרה בגלות נורא, זכעניות קשה ומרה בארצות הרנוי? כמה הראית להם כי תרגיש כאבם הנורא אשר הלך ילך וגדול לפצעם ולחבורתם? הן משפחות רבות חלו שניה לא אחת ולא שמים כי חושיט להן יד עזרה בצר למען תוכלנה לעזוב את ארץ גזרה רומניה וללכת אל הארץ הברוכה והטובה אמיריקה, האם נתנה און קשבת לדבריהן? האם לא צדקו דלונת אחינו בני רומניה על האליניץ באמרם: "מדוע נפלינו אנהנו בעיניה מיהודי רוסיה המערבית, האם כל הדע החשית היקרה הזאת כי מספר בני ישראל על ארמת רומניה-הקטנה דב-הוא,

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מספרים וזמנים

מספרים אולי כפלים מספר כל יהודי צרפת, ומדוע כל חקש עצות
 זכולות, לעור זידם לעוז הארמה הארורה הזאת, ולהטעם מספרם
 זמה, פן אט יטעם מספרם, הטענה גם הרדיפות והאכזריות, העני והחחר
 יניהם? מה נקל הוא לחברת כ"ח אשר דבריה נשמעים בכל העולם בלה,
 עשה שטר-אקציה ולקנות קרקעות במרחבי ארצות חברית, ולהושיב שמה
 וחזו הנאנחים ונאנקים תחת עול עני-זגלות, כי יעברו הארמה זיהיו לאנשים
 זששים זמאזשים, בארץ החפש והדרור? ואם הפוליטיק האירופית, אשר
 זבים בעין רעה על העסיגוציה לאמיריקה, העצור בידה מעשות זאת-בגלוי,
 ולא תוכל לעשות זאת בסתר; האין זאת תכלית-יותר-נעלה, ומטרות יותר
 רגשה, סללפר בני יחודה בארצות הסודח לשון צרפת? אפס האלינק פנחה
 זרקי לבקשת יהודי רומניה, ואף-כיד-משפתה אחז לא עורה לעוזב הארץ
 זאזורה הזאת, זרק את האדונים הלזים שלהה שמה, כי ילחמו פלחמות
 זיהודי בחצי עטם ולשונם ללא זועיל, והאנשים האלה טובח עצמם כקשו,
 אמרו חכמי-הלז! הלזו זנסעו מעד לעד וקצו כסף רב, זאפילו העני
 זבעניים לא חלל מוח זרז להם, והמה שמו את הכסף-ככליהם זאת
 זכל עשו כשם האלינק; אם כן לא נחלא איפוא מדוע מספר חבריה
 רומניה, הלך ילך זיצער זידו יום זיום.

בדער זוקרשט נמצאים עתה שני-סעיפים מחברת כ"ח, סעיף אחד
 זאגרת עשירי העם, ומספר החברים זל-זרה, זפזם ליום הלך ילך זיסעם,
 זי-אין מי זיעמוד זפרק, זחויק-כמענו החברה, וחשני הוא זאגרת זחר
 זעם, זמספר החברים כשתי מאות איש והלך ילך זגדול פחדש לחדש, כי
 זגשים יקרים אשר לבם כאש חוקר-כאהבת עזה לעסם, עומדים כראשה
 זחיקו במעווה, זכפרים הנכבדים האזין זאניטק, ר"י אויבך זד זוטסמן זר'
 זקיבא זשסל, זחאמלו-ככל מאשני כחם להגדיל חברת כ"ח זלהאזירה
 זעירם, ולז היו אנשים יקרים כאלה עומדים בראש האלינק זכל עיר ועיר,
 זא זיתה זונה עתה זכריה רק זאלפים זילים לזככות, ולמאות אלפים,
 זדה כחה גדול, זכבורה עד זין חקר, ולא יכצר כאמה זמנה זאומח לעשות
 זטובת הזורים זהזרות, לטובת עמנו זמפרחתנו.

כטרם עזכו העיר כאו אלי ראשי חברת כ"ח שמה, זיבקשו את פני,
 זדרוש כשבת הזכרה החברה הזאת, זלהלהיב את העם למען זכתבו זרם
 זהחברה, זאנכי נדרשתי לבקשחם, זכזם ראשון אחז-דרשתי לפני זסיפה
 זללית על דבר זחברת-זיקרה הזאת, זדברי הזו ב"ה שרש זכלכ-שומעיהם,
 זי-אחרי דברי דברי כאו רבים לשולחן מזכיר-החברה, זיכתבו שם כספר
 זהיות חברים להחברה, זישלמו את-הכסף הקצוב.

כן גם בערי המדינה נמצאים סעיפי חברת מזכרת כ"ח, אפס מתי
 זספר חמה-זכריה, זיסעטו זיצערו מעת לעת.
 זא-כאלה זלק זאגרת קרש זאזרת-ציון, זכרה זיקרה זמאד נעלה,
 זדה זמפליזאשני זמתי זפזחה, זחלליתה זמזרתה קדושה

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעותי ברומניה

וממקום טהור תהליך מהחכרה הנכבדה והנשאה חכרת "בגיי-ברית",
 באמריקה, וזה שחי שנים מעט החיסרה בעיר בוקרשט.
 אף אמנם כי בסתר החולת החכרה הנכבדה הזאת, ולא אוכל להסי
 המסוה מעליה להראות לכל זר כי קרן אור פניה, ומארה אור-חדש
 על ישראל יאיר, אפס גם דברים רבים הנתנים להאמר ולהגלות, ולכל זר
 אשר לא פחכרית הוא, חכרת ציון-תאמר, "וראית רק אחורי, לפני לא תראה",
 לא למותר הוא להביא פה דברי ידידי הסופר המשכיל ה"ע חשפול סו
 שכח על דבר החכרה הזאת כהמניד גליון ל"ט ש"ה ו"ל "הנה זה כשנה
 חטיבה החיסרה פה בוקרשט, חכרה נכבדה אשר לא היתה עוד כסוה
 בארץ הזאת. עם החכרה "אנודת-ציון", וכראשה עומד השר פיצוטו. תכלית
 וטרת החכרה היא לאחד את כל עם ישראל ברומניה לאנודה אחת,
 לעשות שלום בין הכחות ככל עיר ועיר בארץ הזאת (אשר לדאבון נפשנו
 אין פה בארץ עיר אשר אין בה מחלוקת) ולאחדם עם אחבי אשר פה
 עיר חכרה, למען נהיה כלנו בעצה אחת ללחום את מלחמת בלל ישראל
 פה. החוב מוטל על כל ועד פרטי להודיע להועד הכללי בעיר חכרה פכל
 הנעשה בעדחם, אם לשבט או לחסד, וראשי הועד פה יחאמטו להסיר כל
 מכשול אשר יקרה אותם ככל עיר ועיר. גם השים האנודה הזאת את עיניה
 להקים בחי ספר ככל עיר רומניה, להיטיב כוה את מצב עם ישראל
 ולהשכילו בתה; אסון ופגע אם ימצא אחבי ככל מקום שהם בארץ הזאת,
 השחרל האנודה הזאת לכוא לעורחם ככל אשר יהיה לאל ידה. כן נקוה
 כי ע"י יוצא מכ"ע בשפתנו המדוברת, לדבר על לב העם, כי יתקנו את
 דרכם ויעזבו מנהגיהם הנכערים אשר נשרשו בלבם החלת מעשיה היתה,
 כפרוץ שריפת בערי כמושן ופלטיש, חיש פהרה עשמה האנודה הזאת
 אמפה וגם שלחה מכחבי קריאה לכל האגודות הפרטיות אשר ברומניה (כי
 עה עתה לא שלחה החכרה נטישותיה רק לערי קריות, פקשו פלוישט,
 בוגה, ברילה, ברלד, בקוי, זרומן) ואספה ע"י השר פיצוטו שני אלפים
 ושבע מאות פרנקים בעד הנשרפים הנזכרים. וחקוטי חוקה כאשר יתאספו
 כל ישראל מערי רומניה תחת הגל האנודה הזאת, אז רב טוב צפון לבית
 ישראל ברומניה לימים הבאים, מדברי המשכיל הזה המעטים יוכל כל
 קורא גבבין בי קדושה וטהורה היא מטרת האנודה הזאת, והיה כאשר יהודי
 רומניה כל יעמדו מנגד מלחם עיהם לה להתחבר אליה כלם כאיש אחד,
 גלהחוק כמעגות, או על ידה יושעו תשועת עולמים, ולא מפנה כי תכרת
 "ציון", תהיה מלאך מושיע ורב ליהודי רומניה, היא תאחדם ותקשרם
 כאהכה ואחווה, היא חרום מצבם המרעי והמסור, מצבם הנופע והרומני
 ידרי, על ידה יפקחו עיניהם לראות מה הזמן הנוכחי דורש מהם, ומה
 היהדות דורשת, היא תפיה כהם רוח היום ורעת, תתוקם ותאמצם בבה רומני,
 ותתיה העצמות בטלי חכמה ורעת, תורש חשבת החסידות, ותפיץ ענגי הכערוח
 המקדירים שמי ישראל ברומניה ולכל ישראל שמה יהיה אנה במושבם.

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעותי ברומניה

בהיותי כבוקרשט כבוד גדול עשו לי בני החברה הרוממה "אדמת ציון", כי כלם כאיש אחד חברים ספחוני לחבר לחברתם היקרה, ורב ענני וגיל שבעתי כאשר הביאוני אל הקודש פנימה לראות באור יקרות אשר השלה עם דבכות קרנים לחאיר פנים ולב, האם מה יפה ומה נעמה לי ציון קדש הקדשים! שמך נאה לך ואת נאה לשמך כי כך כל הקול ישראל ברומניה קשורה כשלהכת בנחלת, וכך ישראל יחפאר.

רכות עמלתי זיעעתי להרחיב האנוחה היקרה הזאת על כל מסעותי ברומניה, ובעת שדי הצליח לי גם כן לתגדיל כבודה ולהצוות מספר אנשיה בכל עיר ועיר אשר דברתי אל העם, הלהכתי לכם גם כן לי יבא כבדת האנוחה היקרה הזאת, ודברי אשר דברתי בהתפעלות נפש, ומסעמקי לצפי לא שכו ריקם, רק הכו שרש ועשו פה באיזה ערים יסדתי בעזרת חברים אחרים נכסות "לציון", ולו לא באחי להפניה רק בגלל הדבר הטוב הזה העלה הוה, היה די לי מכתבים רבים כאו לי מכני "ציון", היקרים להלל ארץ פעולתי, ויען כי קמו איזה משנאי כל דבר טוב וצדק, וידברו כי סרה למען לחורגי לארץ כבודי, בכעל הצופה בגורק (*), הפלאי "בעברי אנכי", ואיש אחד מכפר ניקורשט כשם קויסמן, איש מנשם ולב רע, ואנשי און ומרמה האלה מלאו פיהם בקללות וגדופים עלי כאלו הייתי הנבל שכנבלים לכן חוב קדוש עלי לחת כוה לפני הקוראים איזה מכתבים אשר יפיצו אור כדורי על כל מעשי ופעולותי ברומניה בכלל, ועל השחרלותי לטובת אנוחת ציון כפרט, למען יסתם פי דובר שקרים, ולא יל' ה לא יחרץ כלב לשונו.

"בוקרשט 19 ימים לירח יולי שנת הרלג בערב. אדון נכבד הורוויץ! מכתבך מעיר ברילה בא לידי על ידי האדון פערר, והנני עלו ושמת על פעולותיך הטובות כפי מה שמספר לי ג'כ האדון הנזכר. וביחוד הנני שש כי חסע לארץ המלדוה לראות שמה בעיניך את המצב הרע והאומלל של אחינו האופללים, ואיך גדלה תשוקתם לעוזב את הארץ אשר חוקיה ונימוסיה ישחו וישפילו את היהודים עד לארץ, ולעפר ישכינו ככודם וחיחס כומן ההוה, ורק חקוה מעטה נשקפת להם לעתיד. ואף כי עדנה מאמין כאמונה שליסה כי ה' יעמוד לימיני להיטב מצבם פה, אפס לא אוכל לעצום עיני מראות ברע אשר יקרה אחסם בכל יום ויום, ולו יוכלו עשרים או שלשים אלפים נפש מהם לעוזב רומניה ללכת לארצנו הטובה והכרוכה היא אמיריקה, או הלא טובה גדולה היה להולכים וגם לנשארים. היה ברך, כאות נפש חרשך לטובה כל הימים. Benj. Franklin Beigotto

אח נכבד ויקר! קראתי את מכתב אחינו הוקר במתיחה, חמשת

(* את דברי הנבל הזה העתיקו גם איזה עול מכ"ע לבי בלשונות אקרות כי גשו על המניחה הקדשה הזאת לתת לפני קוראיהם, באשר לא ידעו את החצופה ואת טיחה, ואת כל הקליקה שלה, אשר המה אנשי רע ובלעל, האפס את ה' ואת המצב, והעמידו ריקם מכל צד קמיה; והעומה בראשי כבד וגב בניו האומרים בשזדקן.

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעותי בהיוזמה

ומהלל פעולתך בפלישתך ובוזה. רב חרות לך אחי היקר בשם כל החבורה על טעלליך הטובים בכלל ובפרט על השתדלותך לטובה עבור אגודתנו אשר כל תקות יהודי רוסאית חללים בה. ישרה כחך עליו נגבל לאמר במסח "כי למחיה לנו שלחך אלהים הנה" ונשמח אנכי בלכך הבורח כאש לאהבת אופנתנו ואחינו הגוים פה בצרה. כי כאשר החילצת לפעול לטובתנו, כן הפעול וגם הצליח. אחיך האהובך בכל לב ונפש. יצחק אבירבך.
 בעיר כבלר קראתי עצרה פיתוי פגולה לכית אחר שהשרידים אשר אשר אהבת עמי באש עצורה בעצמותי, ודברתי שמה על לפם סיקרה ערך חכמה "גיו", אשר היא סלם מצב ארצה וראשה פגיע השקטסה בעד יהודי רופניה, ואחרי כרחמי להם הכלית החברה הזאת ומטרהה הנתנה להגלות כחפו דם ולפם לה והחמקה גם שפה כנשחא לציחה, וטובי העיר אשר המה ראשי החברה שמה כחבך לגבוי המכתב הזה כחכבו זכלשגנו.

Dem Verdienste eine Krone!

Dem ehrwürdigen Bruder aus Nord-Amerika, Leon Horowitz, Mitgründer der Schule „Zion“ in Berlad, sind wir in Unanimität schuldig, unsern tiefgefühlten Dank und unsere Erkenntlichkeit auszusprechen, da nur ihm es gelungen ist — am 16./28. Juli 1873 — diese Verbrüderung in's Leben zu rufen.

Wir versichern, daß der Name Horowitz für immer in unserem Gedächtnisse leben bleibt, so wie der Name und Zweck unserer Schule. —

Berlad, den 28. Juli 1873.

ועל החתום ראשי החברה וחוסם החברה.
 מעיר פאקשן כוחב אלי חבר אחר מחברת צית בשם כל החבורה
 כרברים האלבר.

Geehrter Bruder Horowitz.

Sie können sich kaum die Freude denken, die ich beim Empfange Ihres mir sehr werthen Schreibens empfunden habe. Wir haben uns wohl in Sie nicht getäuscht, was wir von Ihnen glaubten, sind Sie wirklich, nämlich: ein guter Genius für „Zion“, ein Abraham, welcher auf seinen Wanderungen Schalom-Gebäude errichtete! Noch heute zehren wir von der uns durch Ihr kräftiges Wort so

מסעוטי פרומניה

לסתרה בואי אל העיר הזאת בקרנני נכבדי העיר, ויספרו לי ממצב קהילתם הפרוע מאד, ויבקשו פני לגלות למזמר און בני קהילתם כי יטיבו דרכיהם ויעשו סדרים למו בעניני הקהילה, ואת השמש שלחו לקרוא עצרה בכהכנסים. בשעה האחר עשר בכקר באו טובו העיר וילוו אותי אל היכל ה' אשר היה מלא אנשים מפה לפה, וכמו שחי שעות דרשתי שמה על דבר האחרות והשלום אשר בעוה"ר נעדרים המה בין אחינו בעיר ובארץ הזאת*) ועל דבר תקון מצב קהילתם, ומצבם המוסרי, והלהבטים ליסד בית-ספר לילדיהם, ולהתחבר אל חברת "אחוזת ציון", כן הוריתי להם את מצב אחינו בארצות-הכרית, ואת טוב הארצות האלה. אם דברי עשו פרי? — יאמרו נא אנשי כוזה!

אחרי עוכי הכיסה הרגשתי כאב נורא בכל חדרי בטני, כל בגדי היו לחים עלי מהויעה, כי חום נורא להט אז בעכרתו שמה, חילי-מעים ושלשול כתוסב באו אלי, עד כי חשכתי, כי מחלת החולי-רע אשר חסבה אז הארץ שמה, דבקה כי, אפס ה' ברוב רחמיו שמר אותי מכת נעות המרדות אוכלת אדם הזאת, לקחתי סמי רפואה ותרפאתי תודה לאל. ביום השלישי בשעה השניה אחר הצהרים עזבתי את העיר בלויח טובי ועשירי העיר, וכחצר פסילת-הברזל נשקנו איש את אחיו, וברכנו איש את רעהו בשם ה'. משם הלכתי לעיר ברילה. על דרכי שמה ישכתי בעגלה אחת עם אביך אחד נוצרי רומני תלמיד בית מדרש החכמות בעיר לוקרשט. ויהי כאשר גודע לו כי אמיריקני אנכי, וישאלני האם יודעים ושומעים בארצות אמיריקה מהמדינה תקטנה רומניה? הן! — עניתי — שמענו את האכזריות אשר עשייתם לישראל יושב ארצכם, שועת יהודי אומהיל וקהול אשר רדפתם אותם באף וחימה עלתח באונינו גם מעבר לים האטלנטי וכו'. כשמעו זאת התחיל לחתף ולגדף את היהודים מאד, ואנכי עניתי להכסיל הוה כאלוהו, הכתיו בשכט פי, כדברים של טעם הכוטים כמדקרת חרב, ומאשר דברתי בקול ענית גבורה נאספו כל הנוסעים בעגלה מהחדרים השונים, אשר מהם היו אשכנזים וצרפתים (כלשון צרפת דברנו, כי ככל ארצות רופניה לשון צרפת היא כמעט לשון חסדכרת שמה), וכלם נתנו צדק לדברי, ושפתי הרומני נאלמו כדנע, כי היש טעם בריד חלמות, כן יש טעם בחצטרקות הרומנים מדוע ולמה ירדפו את ישראל.

בשעה החמישית באתי לעיר ברילה והתאכסתי בכית האיש היקר והמשכיל ה' פערער שמה, אשר תוא ואשתו חיקרה קבלוני ברכ כבוד. לעת הצרב ידעו כמעט בכל העיר בין היהודים כי באתי לעירם, ורכיבם באו לראות פני עוד בזה הערב. למחר בקרתי את פרנס העיר אשר ח'א איש וקן ונכבד ה' שמואל לעביל, וכשחי שעות רצופות דברתי איתו על מצב

*) דרך הלנה אמרתי: עזרה קנין מחלוקת ירדו לעולם, תשעה נטלו יחודי רומניה, ואת כל העולם כלו!

מסעותי ברומניה

היהודים ברומניה בכלל, ועל מצבם בעיר ברילה, כפרט. מדבריו ראיתי כי לב רנש ורחש לו המרניש בצרח עמו, אף כי בין העשירים הוא נמנה. בטרם עזבתו בקשני לדרוש כהטמפל, וישלח את השמש להקהיל את העם, ובשעה החמישית ברשתי כהיכל ה' הכנוי לתלפיות. את הדרשה אמרתי להעם, אם ברצונם לרעת ולשמע עוד יותר מארצות הכרית יבאו אל ביתי ושמה אודיעם כל דבר, והנה אנשים ונשים באו כל הערב ולמחרתו עד חצי היום, ואזנס לא שבעה משמוע דברי; ובטוח אנכי כי לו היה להם די כסף על הוצאות דרכם גם בעד גשיהם וטפם, או יותר מחצי העיר יהודים היו עוזבים את רומניה, והיו הולכים שמחים וטובי לב אל הארץ החדשה, ושמה, מבלי כל חשונה חיו בהשקט ובטחה, נהנים מיניע כפם. כי חרוצים כמעשיהם הנמו, והיו לברכה בקרב הארץ.

מספר היהודים בעיר ברילה עולה לערך אלף משפחות*. בובם בהעיר הזאת מחפזנים מן המכחור, ומהם גם נושאי סבל על האניות ומעטים המה הבעלי-מלאכה ביניהם, ומעת ירד מסתר הפורט עשר מעלות אחורנית, ילכו רבים מהם באין עבודה ומעשה, והמה עניים מרודים באין לחם ושמלה. שתי כתי בנסיות לערה, והיכל יפה אף געים הנבנה כשנת תרכ"ד, ואיזה כתי מדרשים ומנעים, אפם כמו ביתר ערי מלהוה-ולכיה כן פה, אין להם לא בית-ספר לילדיהם, ולא בית-חולים, כי אין שלום ואין אחריות ביניהם, מי שיש לו מנה רגזה להשחרר על מי שיש לו רק חמשים, וכל הגדול מחכירו לא כתורח וחכמה, רק כחאשים או מאה אדומים יאמר אני הקדוש ומתנשא לכל לראש. אין להם מורים ומדריכים אשר יעזרו בעם ה' להורוחם את דרך החיים והדעת בדברו כוסר והשכל, רק בחמורים על אכוסיהם ישכו פה כבכל עיר ועיר אינה רבנים אשר לא ראו מאורות החכמה מימיהם, ורק מבית מדרשם יצאו להורות שאלות נשים ודיני מקוה-סרוחה, לקדש וגרש, לקרב את המתחוקים, ולרחק את המקורכים ולהרכות מחלוקת בישראל, ועליהם אני קורא: געו צרעת כי חפשהו כבשר היהדות!

בשעה החמישית בערב ירדתי אל אנית-קטור קטנה התולכת לעיר גלק, ואחרי השמיע פעמון האניה צלצל קעם שלישי, האניה החלה להחנוע, ולשים כמו נהר הנוג נתיבת לאט לאט נעלמו מעניי בתי עיר ברילה, וכעבור שעה אחת באתי בשלום אל חוף גלק.

* הכנטיבטיק מביקרים בעיר הזאת הוגד לי מפרנס העיר הנביר הטיף ר' שמואל לעביל גי' כי באז כפי ומנה אותם למסחמותם, לא כן מספרם-בתר הערים פתפתי רק בדרך-השערה, יען כי עדנה לא במלא מכסה מכון-מביהודים בהארנות האלה.

Digitized by Google

פרק ח

היהודים בעיר גלץ יעלו למספר אלפים משפחות, מסחר הרנוי היותר גדול בכל המדינה אשר בעיר הזאת, כי עיר רובלת עמים הנה, הביא יהודים רבים לתוכה, כמו אנשים מיתר עמי המיסחור, יונים, ארמניים, צרפתים ואטלקים. הרוב מהם יסחרו בכל, והרכה יהודים ימצאו פרנסת ביתם במשא על כסף אשר יטענו תבואת דגן חמיים והחטה על האניות, אשר זאת היא משא לעיפה מאד, וחלק קטן מהם הוא בעלי מלאכה בהעיר הזאת שחה ישראל את כוס קובעת הרדיפות עד חמו, היונים כהרומנים אכלו ושחתו נאות ישראל פה לא פעם ושתיים, ועד היום עוד הוא מורדף בלי חשך מתגרת ידי יושבי העיר הזאת אשר לא מכני ישראל המה. מצבם הנשמי והרוחני בעיר הזאת רע עד מאד, וכפרט כימים האלה אשר היוקר הולך וגדול, והמסים הולכים זככדים על העם, אין מלאכה ואין עבודה אף בעד אלה אשר יחפצו לעבוד בויעת אפים בעד לחמם ומימם, והעניות גברה בין היהודים בעיר הזאת. ההשכלה האמיתית עוד לא הכתה שרש כלכם, ותחת לשלוח את פניהם לכתי ספר או ללמוד מלאכה ישלחו לסכב חיצות ושוקים עם ארנו קטן סחורה לסחור, להרגילם בזה לכל תרמית ואון, למען כי יגדלו יבינו היטיב לרמות אנשים ולהונחם לתרפתנו ולבשתנו! יש להם איות בתי כנסיות, ובתי מדרשים, גם בית ספר ובית חולים, עכו אין סדרים להקהילה, ואין משטר לעדה.

ביום הששי בבקר הלכתי בחוצות קריה לראות את העיר, והנה קול יללה אזני שמעו, קול אשה מבכה על בעל נעוריה. רצתי בחפזי לשמוע מה דבר הבכיה, אך אהה למחזה! אשה ואחריה שכעה ילדים קטנים בוכה מיללת וקוראה מנהמת לב, הה אישוי! הה בעלי! העומדים עליה ספרו לי כי בעלה אשר נחלה אמש במחלת החולירע, נלקח בחוקה משוטר הפוליציה באכזריות נוראה אל בית החולים של המחלה הזאת, אף כי בכה ויחנן לו בעד נפשו ונפש ילדיו הקטנים כי יעזבוהו ללכת אל בית החולים של היהודים אשר הכינו או בעד מחלת החולירע, ואת אלה מהיהודים אשר באו לקחתו אל בית החולים שלהם ודברו רחח עם השוטר האכזר הזה כי יעזוב את אחיהם היהודי בידם, הכח מכח אכזריות וישבור קרקד שלשה אשר הזה "מתהגלים עתה בחלים, וכמו ששה פחם אסר בכלא, ותנשאים כרחו לנפשם. כעת הזאת פרצה המחלה הזאת במדה נפרודה בעיר הזאת, ויוציאו קול פני דלת העם מהנוצרים כי בכית החולים הכללי, ימיתו בסמים חזקים חולי החולירע וגם רבים מאחינו היהודים האמינו בשוא נחעה כזה, וכל בני דלת העם באין הברל דת ולאום פחרו ורהו עד מאד ללכת אל בית החולים. ויהי כשמעי צעקת האשה האומללה ויללת ילדיה הרכים, וימס לפי בקרבי ועיני ולנו דמעות, דברתי על לב האשה לתגיר הפחד מלכה אבל לשיא, הלכתי אל גבאי אחד כשם ליינאוויטש, והאיש הלזה כאשר נודע לו הדבר הזה רץ בחצוה אל שר העיר, ואנכי

מסעותי ברומניה

הלכתי אל הקונסל האמירקני אשר הוא נ"כ רופא חולים מומחה הנקרא בשם Dr. Sépites לבקשהו בשם האנושית כלה כי יחוס על האשרח האופללה ועל ילדיה הרכים ולדבר על לב שרי העיר לשלוח את היהודי לבית החולים של היהודים, וגם להוציא לחפשי את אלה אשר הקמיסר אסרם במאסר על לא עול ככפס, והאיש היקר הלזת אף בי לא מאחזנו הוא, הבטיח לי למלאות בקשתו. אפס לשוא היתה טרחתי! כי היהודי האוסלל הנלקח כחוקה לביח-החולים, לא הוציא וסא שמה, ואחרי שעות אחדות מה ויעא לחששי מעולם הצרות והחלאות, וסגר עיניו מראות ברע אשר יקרה לאחיו, לאשת חיקו, ולצאצאיו בארץ האפליה הלז. נפש זכה וטהורה! לבי והפילי תחינה לפני בס ית בעד אחיך האומללים אשר עוכת לאנחות, ועקי מרה לפני אלהי שמים בעד אחיך הנחונים בשרה, לסען ישקיף ה' וירחם צאן פרעיתו הנחונים לכו ולמשיסה, ויקום נקמת ישראל עמו, וישורן בחירו! ואתה קומיסר אכזר וטרשיע! קללות הנסס הזה אשר הביעו שפתיו בטרם פותו, חרדפנה אוחד בחיים, ועל ראשך תחולנה; אנוחיתו האחרונות תרעסנה כאוניך ובאזני כל רודפי ופזררי ישראל כרעס בגלגל, לגרש כל מנוחה ושלוה מנפשך האכזרית, ועל האומלל הזה אשר אתה הסיכות מוחו, ירדפך באף כל ימיד על הארץ!

בשכת פרשח פנחס דרשתי בכהכנ"ס הגדולה אשר היתה מלאה אדם משה-לפה, מענינא דיומא ועל דבר אמיריקה*.) אחרי דרשתי הסכו אנשים

(* בדרשתי פה דברתי בארוכה כל דבר העמירניה מפרש וסס שכל. הן תשמעו כיום מפי המדבר אליכם עתה — אמרתי — בי ארץ אמיריקה ארץ טובה וברכה היא ורחנת ידים הנה עוד בשני מליטס נפש אדם, ואנשים למאות אלפים יבאו אליה בכל שנה ושנה מכל קצות תבל, אפס דעו כי החלומות אשר אהבם קולמים מאמיריקה חלומות שאל והבל המה. אפגתי רבים מכם אומרים בי אסיכם בזרץ הקדשה יקנו בעדכם שדות וכרמים ויבנו לכם בתים כנואכס שמה, וכל מחפורכם יתן לכם; אבל דעו נא אחי כי אך סלום שקר שלמתס, אין שם לא חברה ולא חגודה לבת לכם שדות ובתים או כסף וזהב, "ואם אין אני לי, מי לי, זה כלל גדול בקיים באמיריקה שאלו את אסיכם מעיר ברלך אשר הלכו שמה מלאים תקית כאלה וישמרו לכם, כי כל החלומות האלה ככל גדדו סלפו לנו מהס בנואכס שמה, והכס עומדים עתה בעולם חדש באין עורר ותוחך ונקסס דיקה. שאלו איתמו ויעדו לכם כי חלה אשר עוד כחס חוק ונס בארגס עשו כל מלאכה ועבודה, סגלו מקית נכסס בניגשת כסס, אבל לא ע"י מתנת בשר ודס ועוב להס; אולם הרונו מהס אשר הוא סלוני נו ולב, ומעולם לא עשו מלאכה המינעת את הנוף, ולא יכלו לעבוד עבודה קשה, היו שריוס בנער נורא, ועל סת לחס התגודו, (ועתה רבים מהס שבו לביתס.) לכן התבוננו העיב בטיס טשימו את הנער הזה ללכת לאמיריקה למען כל תבדחו מן הספת ותסלו אל הסז. דעו נ"כ כי דרך רחוקה ומסכנת מאד לסכיכס, ויס גדלה ורחב ידים מפיידי בניכסס ובין קארן החדשה, ומכשולים רבים בדרך הזה לגובע יסידת ואס הכסף יתוס מכיליכס מי יתן לכם; דעו כל חלה ושימו על לגבס בשגס מעקד

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעיהי ברומניה

הבים את בית ההוטל אשר התאבסנתי בו, ובקול אחד קראו אלי: אהון!
 ברנלים יחפות נלך אנחנו נשינו ומפינו עד הים, ואחה ברחמיך הרכיב
 העבירנו את הים לארצך הכרוכה ואת עפרה נשק. הן חנקים אנחנו במכנה
 נפנו, וכל מלאכה ועבודה קשה נעבוד בשמתח נפש ורוח, אם רק נמצא
 מה לעבוד; הלא עיניך הראות אותנו פה, כי מלכך אשר אנחנו לבו ולמשימה,
 נרדפים וכוזים, מוכים וגנועים, הננו יושבים כנקיון שינים, נבקש מלאכה
 ולא נמצא, ונפש עוללינו ומפינו כרעב תפת. בלב נשכר ובנפש מלאה נון
 ואנחה שמעתו אחי בני ישראל כוכים לפני. ובה אין בידי להושיעם. חשבתני
 מחשכות מה לעשות בעד האומללים האלה, מכסחי עצה עם איה מיקורי
 העיר אשר באו לכרני, וננסור ליסד חכרת-נוסעים, חברה אשר כל
 בעל מלאכה ועבודה החפץ לעבוד את הארץ וללכת לאמריקה יתוב יהו
 לה לשלם פרנק אחד לשבוע לקופת החברה, וגם הב"ב החשובים ואלה
 אשר ידם פתוחה לכל דבר טוב וצדק כל יקפצו ידיהם מלכתוב ידיהם
 להתברה הזאת, ובעיר גדולה כגלץ וכל בנקל להקבץ בחמש מאות פרנקים
 לשבוע ועוד יותר, והיה כאשר יתקבץ סך שני אלפים פרנקים תפיל החברה
 נורלות את מי ומי לשלוח בזה הכסף לאמריקה (האנשים הראשונים אשר
 יושמו כנגד, יהיו רק בעלי מלאכה אשר יוכלו משעה הראשונה ככואם
 לאמריקה להרויח מתח נפשם) ואלה אשר ילכו על הוצאות החברה יתנו
 שטרי הוב על הכסף אשר לקחו מהחברה לשלם בארץ החדשה מעט מעט
 אחרי ירויחו שמה למען ישאר להתברת קרן קיים לעולם; וע"י חברה כואם
 סובלנה משפחות רבות במשך איה שנים לעווב רומניה וגרומת תהיה
 להתולכים בי יתיו בארץ החדשה פעמל כפיהם חיי שלוח והשקט. חיי גחז
 נכבוד, וגם להנשארים, כי אם יעווב חמשים תושבי בנינים או מנעלים את
 העיר הלא תקונקונץ הלך חלך וחסעט, והמלאכה חכיא שכר טוב לעושיה,
 ואולי גם חממשלה תראה כי אנשים אשר הביאו תועלת לכל המדינה
 הולכים ועוזבים ארצה, חצר לה וחבקש עזות ותחבולות להקל מעליבם
 עולה הקשה, ולתת לכס זכיום אדם ואורחים. הדברים האלה מצאו חן
 בעיני כל השומעים ובאשר נראו הכוכבים ברקיע, וברכנו כורא מאורי
 האש, כתבנו תקנת בספר לפני העם בזה הלשון:

ש מ א מ נ ט ע נ דעם אויסנו אנדערונגס פער איינעם דער יודישען האנדל
 נערקער אונד ארבייטער גאך אמעריקה, אונטער דעם נאמען
 חברת-נוסעים,

(L) וויר אונטערשריעכענע האכען איינע געוועלשאפט נעגרינדעט, דאס

לגזת חזרככס; ואלה ההולכים יהיו או בעלי-מלאכה ועבודה ונחורים בשנים, או
 אלה אשר עובו עבודת-האדמה, ובסוף נידם לקנות איה, ויאף אלה-בל ילכו יחידי,
 רק באגודה מעט או מאה ועשרים משפחות, כאשר יעשו יתר הבוסעים, ואם קשה
 תמצא או אשריכם ועונ לקס, וברוכים תהן על אדמת אמריקה העושה ובהררכה

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעותי ברומניה

יעדעם מיטגליעד ואלל ווענטסטענס איינען פראנק וועכענטליך איינצאהלען, דאמיט מאן איינען פאנד מאכען קאנן, אום אונזערע אויסוואנדערונג נאך אמעריקא צו ערלייכטערן.

(II) דאס קאמיטע בעשטעהט אויס דען העררן: Joseph Brot עט' צ' [chinét. & Golbenberg, Suffrin. Segal. מיט דעם איינשרייבען דער פעדוואנען וועלכע ויך צום אויסוואנדערן אנמעלדען. (ב) מיט דעם איינקאסירען דער געלדער. אונד (ג) וויא פיעל דיא מיטטעל ערלאויבען ווערדען, זא פיעל לייטע ווערדען דאמיט נאך אמעריקא געשיקט.

(III) דאס אביגע קאמיטע בעשטעטיגען וויר פיר איין גאנצעס יאהר, דאנן קאנן מאן איינע אנדערע וואהל טרעפפען.

(IV) דאס קאמיטע האט בכח אללע איבעריגע בעשטיממונגען ועלכסט צו טרעפפען, אונד צור בעקרעפטינונג דיועס האכען וויר אונטרשיעכען.

אחרי הלכתי החוצה מעט לשאוף רוח צח, הוסיפו עוד פרינף אחד והוא:

(V) אויס דאנקברייט פיר דיא מיהע, דאס הערר לעאן האראוויץ אויס נוא יארק ויך געגעבען האט, אום דיוען פֿעראיין אינ'ס לעכען צווא רופען, ערנענען וויר איהן אלס עהרענמיטגליעד אונד ווינשען איהם דאפיר הצלחה וברכה! גאלאק מוצאי ש"ק פ' פנחס שנת הרל"ג.

הזכרים האלה העתיקו ג"כ ללשון רומנית והרכבה אנשים כאו על החזום עוד בזה הלילה, ולא אפונה כי עד היום הזה — אם רק ראשיה והעומדים בראש החברה הוואח לא משכו ידיהם ממנה והחברים עשו מה שמוטל עליהם — יש להם איוה אלפים פרנקים בכיס החברה, וכאשר יעברו ימי הסתו, תהיה בידי החברה די כסף לשלוח כמה וכמה משפחות אל הארץ הטובה והברוכה, ואקוה שמעיר גלף תראנה יחד הערים וחלמרנה ליסר גם כהן חברות ואגודות כמו אלה, אשר עו כירן וגבורה בימינו להיטיב מצב אחינו בכלל ופרט ברומניה.

אחרי יסרתי החברה הוואח לשמחת לבני עזבתי את העיר עוד בזה הלילה בשעה הראשונה אחרי חצות ללכת ברלדח, ובשעה השמינית בבקר באתי שמה עיף ויגע באין שנה לעתי וחנומה לעפעפי כל תלילה; התאכסנתי בבית אברך יקר, איש משכיל ומדב לך כהר פדף קירשין, אשר הוא ואשחו הערינה קכלו אותי בכבוד, כאשר קבלו אברהם ושרה ארז חמלאכים אשר באו חתח צל קידחם. —

פרק ט

היהודים בעיר ברלד עולים לערך מספר אלף משפחה, מהם סוחרים וזוללים גם בעלי מלאכיות רבים כיניהם, ומכיב העיר הוואח נמצאים יהודים רבים עובדים עבודה בשרה, חורשים וזורעים וקוצרים אלומוחיהם.

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעותי ברוסיה

גם בעיר הנאה נתכה חמת הרדיפות על ישראל, וכתיהם וכל אשר להם היו לבו ולמשיסה*) , ורבים מהם שחו וישתו אח קובעת כוס הרדיפות עד היום הזה. מצבם הרוחני והנשמי כרע הוא עד מאד, וכל לב אוהב עמו עליו יכאב. וענינו דמע הרדנה לראיהם ככה בסתר המרונה. הרוב מהם ימצאו לחסם רק בצמצים, כי אין מלאכה ואין עבודה בעיר; מהכפרים אשר שם יוכלו למצוא מחים גפשים נגדשו, מסחר הטבק נלקח מהם, והמחסור עם הקונקורנץ הולידו כיניהם קנאה ושנאה, לפצעים ולחבורתם. כקהלחם אין משטר ואין סדרים, כי נחית רבות כיניהם נפרדות ונכדלות אשה מרעותה. יש להם אנה כתיכנסיות ושני רבנים אשר האחה הוא הרב המפורקם ר' אייוק טאויכש היו והשני איש רוסיה הולך השנה ואין נוגה לו אשר הביאוו אויביו הרב טאויכש שמה להסב לב העם אחרנית מהשכלה ולהרכות מחלוקת בעדה, אבל אין להם לא כתיספה לילדיהם, ולא ביתחולים לחוליהם, כי אם יקומו אנשים אחרים הרואנים לטיבת הכלל ויסרו כתיספר, יסבו אנשים אחרים מהבערים בעם אמת הבנת הוה וכו' אחר לרסיסים וישאווהו לעי ספלה כמה יגיעת יגע האיש המרוסם דר מרקשטיין כיסרו ביתחולים לפני איה שנים כעיר תואת, אך גם על ביתחוסר הוה נסבו אנשים בקים ופחיים ויהיסינו בני אין שלים ואין אחרות נתקהלה וכשם שאין פרציפיהם דומות כך אין העניהם שיות, והפירוד הוה קשה להם לישראל שכרוסניר. יותר מכל הרדיפות שגרפו, והצרנת שבאו עליהם.

כאשר באתי לראות את פני הרב ר' אייוק טאויכש בכיתו, ודברנו

(*) דברי הרדיפות בעיר הוה בתוניס פאפה עית הרב הקסם ר' אייוק טאויכש היו עברות ואזכריות נאנת. 1869 ועתה זה מקדם נאנה העברה הכולה רב הוה קונטרס נלאן טרפת. נאס *Le-persecution contre les juifs* ונאנה ידנה גארכה יכספר וימנה את כל הצרות שקרו לישראל עשכ עירו וצרתו וזו אחת ואין שני לו בכל רבני רוסיה אש יום קולו נאנה בת דנים לוועק ולשיע ננד פאכריות והרדיפות שמה; ולא פצם זמנים דנד רתת את המיניסטר צרטינו וכסטיסוכו על דקסם את ישראל ויחרף נפשו מנגד למען עמו נאנה ומה כל תנמולו מזכאי עירו אשר הוה עיקר לכס נתופס? מה מצזותמו מהס חקף כל הטוב אשר חושב הוה לעצאת לעמנו? לדבון בני הכני אומה בני נאכלו כגורל דנים אשר יקדישו כחם וימקם לטבת אחיהם, רנים יביאו בו נבנו וטרפה ינאור רשמו וידנו בו כרה, וגם קסנו פרנכמו בני הכני לכס חס אש אש וימיהו רב לראש; אך היזם היקר הוה כל קניף על הכלל חסני פצאת הקרט. ולא ינוס ולא יישן מלבק ענות וקחנולות להגיע לחסו בצרנו; נאנה קבחה ודעת ירה לעדמו דעה וינפס את דנד קסיס לעגו לכס ולנאניהם אפריהם, ואס בני עירו קל ידעו להוקעה פעולותיו בענות, חולם דנים פח בכל הארץ אשר ינקריו ויבכדו יתימרו, ונא עליו נאכל לזמר; איך גקיא בעיבול אש יחפז קחם דנים הוה

מסעות ברומניה

איש אל דעתו, והנה הרלח סובכת על צירה ונפתחה ואיש בא אשר שער ראשו זוקנו הפך לכן, זהרב הנזכר הציגהו לפני כאמרו: ה' שלמה ליכל אחד מעשירי עירנו וח' הורויק מאמיריקה! כשמעי שמו השטחי לו ירי וקראתי לו לשלום, והרב הוסיף לדבר אלי באמרו "ספר נא לנו מארץ החרשה כי נכספה גם כלחה נפשי לשמוע מפך חרשות מהארץ אשר לשמת וזכרה חמות נפש רכבות אלפי ישראל בארצנו, וכטרם עוד פציתי פי לדבר והנה ד' שלמה הנזכר קרא הם! וברוח שחוק אשר על פניו יחף ענה ואמר: "האנכי אהיה פתי מאמין לדברי כל איש אשר יספר מאמיריקה כל העולה על רוחו? הן נחדין לי שבילי ראמיריקה כשבילי וברלד, כי זה דק איוה שנים אשר דברתי עם בן ידד אחד שלי השב מאמיריקה כדפוש גרול, וספר לי כל דבר שרש משטה, ואני מאמין באמתה שלימה שכל דבריו אמת וצדק, כאשר איננו לא יהודי, ולא יהודי פולני, אך נוצרי פלודיה מכטן, ומחריון, ומדבריו חנני יודע כי לא בפני יחודי רומניה הארץ הואת, דאוי לו לכל יהודי מארצנו החולך לאמיריקה כי את נפשו הוא חובל; וכפרט מדוע יעזבו אנשינו את הארץ הזאת, האם איננה טובה היא כפניהם בארץ אמיריקה? ואם יש גלות לישראל פה, אבל למי? הלא רק לנו העשירים, כאשר אין לנו רשות לקנות בתים וקרקעות, לעמוד על הסקח בשעת סכר, אין רשות לבנינו לחיות עורכידין או שופטים ושוטרים בארץ, אפס מה הוא עול גלות אשר סובל החיים או הסנדלר! גלותם הוא עניוהם, ומי אשם בדבר הזה? הירעה את תכונת נפש חבעלי-מלאכה בארצנו? הלא המה אנשים רעים ועצלים, הולכי שובב ובל יחצצו לעבודה, ורק בבית-הקציה יתגודדו, וכידידי היה עובדא כששלחתי אחי חיים אחד לחקן בגדי, פקש שכר פלאכה יחזר נא אשר כל הבנד חיה שזה, וכאשרי לו: חנני יודע כי הנך יושב בטל עתה, ואב חרצה לקחת שכר מלאכתך פחות מצד שחפזת לקח בגדי אחך וזרתי לחם לכיחך, אפס האיש חוח השליב לי כחיצפא יטוב לי ללכת בטל מעבוד עבודתך בשכר אשר תאמר, אפס כן איפוא אין עוד להחצלא כי אנשים צאלה השנאים את המלאכה ואהבים את המטלה יגועו צדעב פה, וגם באמיריקה על פה לחם יתגודדו כל האנשים אשר היו או פכית שמעו לדברי הכפיל הוקן חזה ושחוק, כי יש כסף לארון זה, אפס אנני כל יכולה לחיות עוד, אחתי רנתי, ורמי רחמי בקרבי, אך ההאפקתי מפלי לשוד חרפה אל חיק ואויל הנזכר, כאשר היה בבית הדין מאריכש, וכבענא דכה אמרתי לו: הן הן לך ארון נכבד! כי באשר חנה ודברת דברך עד עתה, כי היחה לי חרחה לנח מעט ולשכוח מעטל דפני בכל העת הזאת, וכפרט כי על ידי דברך האלה נוכחתי לדעת עזר יחזי מוצח חכמת נפש עשירי רומניה כאשר ידעתי עד פה; ואף אם דברך נצער ופנעו צדעב ודי, על כל גאלה חנני סחל ופילח לך ואח, כיודעי היטיב אף כי עשיר הנך, סודי ליפניג ופנשטטר, עבא כל זה מסכת דרך ארץ, ופרקי אבות סיפך לא לפדות: אולפ דע לי

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

לא באתי הנס: למענן להחזיקן חרות העולם והחיים, ולהצדיק בינה על דבר
 ארץ חדשה, עוזתי ספרותי סנה, והקדשתי לטובת אלה מאחינו אשר
 הוצרך וירשעתי אינו כחך מעיהם, ולואת כל אחפז להזכות אהך
 ולהראות לך כי כחך אינם טובים ונכחים לא עפ"י השכל, ולא על פי
 ההגיון, ולא עפ"י חוקי חך ארץ, ובפרט כידעי הישיבני לו הייתי דובר
 בזה פריסופטנס חיותי, או ציצירה תדמי לא צורה בידו להסיר מלכך
 דעוהך ומהשבותך; ברבה כח והנה ראשי עלי כנלגל, זכצב נורא הדעיד
 כל עפ"י עת כח לא יכלתו לשבת עה בבית, ועומתי בחפזי את בית
 הרב ישבתי אל בית מלוגי

ביום השני אחר הזהרם: בקרתי את ידי הרב טאויכש בפעם השניה
 ובפעם הזאת נדרשתי לבקשתך, והאחי לפני את ארץ-החרשה ומצב החיים
 שמה, הפניתי ידעי אמריקה ובקד חיהם ופרנסתם ותחלוצה העמינרנטים
 הקדומים הראשית בואם שמה, וכל חבר שרש מארצות-הברית, והרב עפ
 יתר האנשים אשר היו אז כמותי, הקשיכו באזנים קשובות לכל הנה ולחש
 אשר יצא פני: ויחי קרפני רבני אלה, שאלנו הרב על אלה אשר באו
 לאמריקה מארץ רוסניה בכלל ומעירו ברלה בפרט, ויוסף עוד לאמר: אם
 נאמת ובחפזי הארץ טובה הנה כהכרך מדוע איפוא ישאו כל המנחבים
 אשר באו פהם הנה מאלה המינטיים אשר עזבו את עירי ואת רק קניי
 הנה והי על רגע פולם-ונורלם כי נדדו הלכו למו לאמריקה? מהו ילכו
 האנשים האלה בתצוה נורק וינעו כרעב כנניא חישך ועלמה? ועוד
 שאלות רבות פאלה (ועיין מאמרי-חלב הנה בה לבנון ועפ"י-אנלי שנה
 הזכרה). אנכי אשר ידעתי אכבעה עמינרנטים רומיים בטרם עזבי נוריק
 ללכת לאירופה והמה האיש יוסף צוקרמן מבוקרשט, האחים פלרשטיין
 והאיש נקבה סברלה, שפרתי לתרב ולצל הנאספים רק מה שגודע לי
 מהם, ולא לטוהר הוא לחוק כל דברי אד בספרך, כי המה יפצו אור כחיר
 על הרבים רבים הנוגעים בהבר העמינרציות, ועם הקורא הצליחה! —

האיש יוסף צוקרמן, אשר הוא עתה בארצות-הברית לערך שנה או
 יותר, היה רובל, וסוחר שוקום מנעוריו, והרויח למצו פפיוזו פאין משא
 לעינה. כאשר בא לאמריקה בחבר כל החברה לחטיבת העמינרצטיס נהנת
 לו צורך סחורה כי ירצח בוח סחום-נפשק, וילך מבית לבית עם פחורחו על
 שכמו בעה נוריק אשר יפצאון מה רובלים באלה לאלפיט, וההויח לחמו רק
 במשורה גדול, כאשר לא ידע גרע שפם הסרינת גנוסות; אשאו וילרת אחת
 אשר הביא אתו היחה ישבת כל היום כלו גלמודה ובודדה במעונה הרחק
 מן יהודים או אשכנזים (כי נה-פרחוב אשר ינוד כה רך אנשים הפדכחים
 שמה אנגלים) ונברה בכל רגע את אחיה ואחותיה, קרוביה ונאליו
 אשר השאירה בביתה, ובאשר בא כערב הביחה היתה נופה לפניו במלי
 נמשה לשוב אמה לרוסיה, אחרי נה שמעמי שתך מגוריק לעיר קטנה
 סניכה לשיקגה, ומאז שמת לחמו בכבודי האחים פלרשטיין ונצרה קרובתי

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

בכל יכולתי בחילת כואם לנוירק שלשה שבועות בטרם עזבי אמיריקה.
 אולם הריעות הנפסדות והטעותיות אשר נשרשו בלכם על דבר אמיריקה
 בטרם באו הנח, היו בעוכרם, כי חשבו כאשר יבאו לארץ החדשה, היהודים
 אחיהם שמה יצאו בחופים ומחולות לקראתם, יתנו להם קרקעות חנם אין
 כסף ויבנו להם בתים, ויקנו למנו שורים וחמורים בקר וצאן, ללל מחרישה
 וזריעה ואו-ברינה יורעו שדותיהם, ובשמחה יקצרו אלומותיהם. וזו כי באו
 על חג הפסח העבר לנוירק, הלכו להאדון ליפולד במכרת ראש החברה
 הנוסדה לסעד את העמיגרנטים היהודים מרוסניה ויבקשוהו כי יחמור-פידם
 ויפלו למשא עליו משעה הראשונה ככואם שמה, אף אם הביאו איתם סך
 ארבע מאות דוקטים לכל-משפחה ומשפחה כאשר הגד לי-בבלד. אחמיכה
 הראשונה אשר חמך-בידם ראש החברה היתה להם לצור מנשול, כאשר
 חשבו כי החברה תדאג בעדם להציא להם מקור נאמן אשר טשם יוכלו
 לשאוב די ספוקס, התברר סתו להם נחלת שדה וכרם, וכאשר החילה
 לעשות בעדם כן חעשה וכן חפעל. אפס אנכי-בירעי היטיב את החברה
 הזאת, כי עשויה הנה רק לחמך-בירד העמיגרנטים בשכוע היאשין ככואם
 בלחם ודירה, למען יוכלו כאלה הימים ללכת ולבקש איזה מלאכה ועבודה,
 דברתי אל האנשים האלה ושאלתי מה עשו בכיחם, ובמה יחצו-למצוא
 לחם פה אמיריקה, והמה השיבו לי, אף כי היו סוחרים בארצם, ועשו
 מקח וממכר עם איזה אלפים רוקטים לשנתו בכ"ו פה-אמיריקה רצונם וכל
 מאויי נפשם לעמוד על-הקרקע, לעבוד האדמה ולחיות מצובה ושמנה, ויטבו
 הדברים מאד בעיני, ושחתי מאד לשמור כי יש חקיה אשר אחינו כי
 ישונו אל העבודה הזאת, המאשרת את האדם-וולם, ויחלו להיות אכרים
 וכורמים, כמי אבותיהם מלפנים עם בארצם ישבו, זכננים עוד לא חחערבו,
 וחורת משה רועמו-היתה כל חפצו. בנפש שמחה ולב טיב הלמתי אל
 חברה אחת אשר יש לה קרקעות הרבה לסבור, וחצני הצליח כירי להטות
 לב ראש החברה כי ימכור בהקפה איזה טאות אקר משדות החברה
 להמשפחה פלרשטיין ונכבר במחיר מצער לערך שמונה דלר לכל אקר,
 וכסף הסחה לשלם בהמשך שתיים עשרה שנה, וכארבע שנים הראשונות
 לשלם רק ששה למאה, (הקרקעות הכה בכנסת ציבורקה לא רחוק מעיר
 לינקלן בירת הקנסיה) כשמחה רבה רפתי כחפוי לבשר הכשורה הזאת
 להעמיגרנטים, הרומנים, ומה דעחוסמתי לראות בפני האנשים כספרי להם
 כל אלה, קיו עצב ויגו, וקוסמי לחייהם ומפחם העידו כמי כי אין לכם
 נפשם להכשורה הזאת, וענו ויאמרו לי "אין עוד חפצנו בעבודה האדמה
 עתה, וכפרט ללכת אל המערב הדחוק, ורק אל הססואר נשלח ידינו,
 ומאשר בעת הזאת הכינותי לדרך פעמי ללכת לאירופה, לא היה לי עוד
 פנאי לראותם ולרכך עמחם. ולדעת בה חמה עושים; ואם-כן איפוא לא
 לפלא הוא בעיני לשמוע עתה כי כחכים הגד והי על רוע מצבם שמה;
 כי לאנשים כפלרשטיין ונכבר בני ארבעים שנה ויותר אשר עול אשה ובנים

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

על-צוארם, קשה מאד למצוא פרנסה וכלכלה בצרור סחורה אשר ישאו על כחף וילכו מבית-לבית ומעליה לעליה לסחור בה ולהשתכר לחמס, ולו שאלו את פי כתרם באו-לאמריקה האם ילכו שמה או יחדלו, על דברתי! כי הוהרחים לגפסק לכל יעזבו ארצם כאשר העידותי והוהרחתי אנשים באים בימים כמוהם בכל עיר ועיר ברומניה; אין חפצנו ביהודים רוכלים באמריקה, הן אנחנו פצטעמים על אלה אשר כבר בארץ הנמו, ואלה אשר חדשים לבקרום יבאו למאות ולאלפים בכל שנה ושנה מבלי שאול אח פינו, ואין נגל ללכת ולדבר לאנשים-כאלה להפית במו רוח חשק כי יבאו לארצנו ולהוסיף עוד עליהם.

בהחמי לדבר והנה ד"ר מרקשטיין רופא חולים מאחינו בא אל הבית ויציני הרב טובש לפניו זמאה שמחתי להכיר פני האיש הזה. הוא היה לפני חמשים שנה תלמיד הנאמן ר' משה סופר ז"ל, וזה כשלשים או כארבעים שנה אשר הוא גר ברומניה והיה רופא חולים עוד בבית מושל הפלחה. הפרינץ סטורנזת בעיר הכירה אז יסי. גם היה שנים רבות רופא חיל הצבא, אשר לפי חוקי המדינה כל רופא חולים אשר מלא חוק עבודתו בצבא, שכרו לא יקופח אף גלעתי וקנתו כאשר אין לאל ידו עוד לעבוד, אך כאשר הד"ר מרקשטיין יהודי הנהו, אכד זכותו בהפנסיון הוה, וחשבתי הסטשלה את האיש תיקר הוה ואת כל עבודתו הרבה אשר עבדה כלב שלם ובנפש הצעה; אפס לשמחת לב כל אודהכו ומכירו ישכסוף לאדון זה אשר קבץ על יד כימי כחיותו, וישחק ילעג על חמטשלה וחוקיה, ואף אם כן שבעים שנה הוא כיום, עוד לא נס לית הכחרת ממנו, וכחתי אחו לרפאות ולהביא צרי ומפא לחילי עירו, ותא אחד מהוקים אשר עליהם נאמר: "כל וכן שמוקים דעזו מחיבת עליהם", כשעה שלימה שעשעתי בתבחה הרופא החכם הנה וכבררו המלאים חמטה ומלצה חדות כדרך הבחורים, ואתר נקרא לחולה, וכטרים לכחונתו לבידו באהבה ואמר: הנני קרוא לרפאות חללה הנוף יאהח קרוא מז החשנתה העלונה. לארצנו לרפאות בנעם, מלך את שכו רותנו תנחח מהנרת ידי שיצאנו ומנדינו.

למחרת אחי מענתה הצהרים באו אנשים רבים לבקרני בביתי ובחוכם היחנן פ הרב טאייכש, הרב מרקשטיין, ויסו האדון קלמר איש מלומד אשר פשרי חיונים והרומים שגורים לו על פיו, וכנו של האחרון אשר צמר חק למידו עתה בבית מדרש הרפואה כל יתר חיו עברי עלינו כשיחה מסעב אחינו ברומניה ומצכם באמריקה, ועל דבר העמינרציה ועל דברם מדברים שונים בין הבאים היה נ"כ איש אחר בשם ליביש סגנון בכנור עד להפליא, אשר הוא ואחי באו לשאול את פי אם ילכו לארץ בחדשה או יחדלו. שפתי ברור מללו כי אין עם בכל הארץ אשר יאהב המוויקה ולשמה ונתה האות נפשו כעם האמריקני, גם בכפרים, ובכתי אמרים, המוויקה הגר תפץ הנה, ופיוס ויתר כלי שיר מקשמים את כתיחם, אפס אם הצלחה ועיר שארים גם בשניהם באמריקה, פלואח דעת ממני! הגדול מהאחים

מסעותי ביומנה

אמר לי כי מאד חשקה נפשו לגנון לכבודי, ואנכי השפתי לו רב תודה כי
 מצאתי חן בעיניו לעשות לי כל הכבוד הזה, אפס באשר בפית איש אחר
 אנכי יושב אמרתי לו נקרא גמי שתבית שלו ונשאל גם את פי אב יפיק
 הדבר יהיה רצון מאתו. המשכיל ד' שרץ קידשין ואשתו העדינה הראו לי
 פנים שחוקות ויניעו ראשם. כענות הן ויאפרו "גם אנחנו אינן אנוסים
 לשמוע פוגנונות המנצח בנגינות הזה, כל הכית לפניך אהן לי מי ישי, בא
 ברוך ה' ונגן לנו בכבוד לכבוד האורח כי בכבודו גם לנו כבוד... פעל כב
 המנגן ואנדרחו וישר לנו משירי מוצרט, פיטרברג, אלזוי, עד שירי דולזיס,
 ומרח כל נדרי ומומורי החסידים על הגיון בכנור עד חצות הלילה ונפשי
 עוו דרכה בהתפעלות נפלאה מנענעת הזמרה על קוי הכנור בידי המנגן
 הגדול הזה אשר לו נאת ויאה שם "מנצח בנגינות", פן אכלנו דשחנו
 יין לרויה וברכנו את מפניסי האנרחים, את המנגלש, ואחרים מהם ברנו
 גם את האורח אשר לכבודו הייתה כל השמחה הזאת.

ביום אחד בא האיש אברהם פלדשטיין, השב לאמריקה אחרי היחו
 שמת בשלשה ירחים, לבקרני, ויספר לי מכל אשר קדחו שמה, ואת קורחתי
 אשר הגה קירות רוב הוכלי ישראל בתחילת בואש לארץ החדשה הנתינתן
 בזה לפני הקורא.

בתחילה — אשר — אני מרחיב לכת תודה רבה לך ארון הורוועק! על
 כל עמלך שעמלת כעדי וכער אחי והאיש נכבד בהיותך עדי בנידק. אחרי
 עובת ניידק, הייתי הלך ושוב אל הארון במבחרך לחלוותו כי אמצא עבודה
 ומעשה לפני, אך לשוא היחה תקוה, כי כאשר חלפו שני שבועות מיים
 באתי לאמריקה, מישך יהו מסני ויאמר לי: לך בקש עבודה כאשר החפוק
 וכל תהיה עוד למשא עלי. יצאתי מאתו בשחי נפש וחלפתי בחוצות קריה
 לבקש במה להרווח פחית נפשי, והנה מלאכה או עבודה קלה לא מצאתי
 ורק עבודה קשה המינעת כל התנף אצל ה'ז לסאות, אשר לא חפצתי
 לעבוד שמה אף כי יכולתי להודים שעשרה עד חפשי עשירה פתנקים
 ליום; כלב סר ובנפש נכאה הלכתי שולל ונחמם אנה ימים ואן כחפתי
 מכתבי לכיתי אשר היה מלא קנים הדגה ומי. בראיתי כי אין כל תקוה לי
 מבלי עזרת אחרים הלכתי עוד הפעם אל הארון במבחרך, ראן לי סחורה
 במחיר עשרים וחמשה דלר פכסף החברה, סבותי חוצות גוירק פאחאזתי
 ואת איזה ימים עד כי עיפו רגלי, ופל אצרי בכרו עלי לעלות עד פאה
 מעלות ויחר בכפטים, ולא יכולתי אף להרתיח למסני לקחתי הסחורה ומצאתי
 בתמש עשירה בלר ונסעתי לעיר אילכני. בהלכי שמת בחוק מבלי לרעה שם
 איש פגשתי באיש ליטא נושא צרור סחורה על שפתו. האיש הזה קרנני
 מצד, ויקחני אל ביתו ובעצתו הנהני וקנה לי מעד כספי צורך סחורה
 וישלחני אל המפרים לסחור שמה, וכ'ה עמלי לא דחה לדיק צי הרחתי
 שמה יותר מהצאותי, אחרי איזה שבועות נסעתי עוד תלאת, ושמה תחלתי
 לקנות ולמכור כרגל ישן ועד ששה שבועות נשאר לי באמתותי מלכד

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעתי באסיה

הנפאתי עוד מאה חמשים דלר, והוא הנפף הזה שבא הלום לא כמו שיצטר הבלעל והמחוק. מעל המפה שרי צי. נהן לי כפף הוצאות סקופח איה חבדה) צטעם כמס (* עמור, ובטרם העבר עוד חצי שנה אשוב אל הארץ הברכה אשר טפנה באתי אבל לא יחירי, אחי אסף פלדשפין אף אם לא לפני אהרן אשר יקח באשר לא יכל עיר לשאם ועפול על עבודה ומלאכה כי ימי הוקנה פשוטשים זכאים עליו, עכ"ו הוא שפח בחלקו בידעו כי צאצאו אשר הביא אהו יהיו שמה לאנשים מועילים, ילמדו מלאכה ומעשה ויטעו ארץ וולרם; האיש נכבר שלח אשתו חכמה בטרם עוד ידע אם יוכל לפרנסה אולי עפי' עצת הדרשנים נחום שטריוונר והרב קארו אשר מציינו פקדין הש"ה הי"ס.

בשנת פרשת ט"ו דרשתי בכהנ"ס שמה (* והלהבחים ליסר חברה מסעם יבאו שיםב וטעמי נלך; בעהרות על דברי האחרות והשלום להקים בחיפוף עבתי חוליים, הנמזים שאר, להיטע מצבב הרואני והנשמי.

(* העעם הממס הארץ העצמר גודע) ש"פ"י מכתב האוכה הרמן צימר בעיר גרלר הצואנ אלף לדברים האלה ש"פ"י מכתב האוכה הרמן

aber Montag ist Abraham Feilstein richtig beigeleant, und ergötzt von dem besten Gütes. Will hier nur heitz qhen wie wir nun sehen, und das war eigentlich das Vied von der ganzen Geschichte.

(* דברים חקדים מדרשתי שמה הנני נותן פה לפני הקוראים זהיראם את הארץ הישנתש צ"ה (נמלצר צ"ה 153) כשהיה אה ישראל מסבלות מצרים, והולקס דרך סבובן מאד, דרך ים סוף ואחר זה דרך המדבר ארבעים שנה, וחסרו השלמות והסורים האלה הקאים מזד חמר ילכס עפי' ה"ל נל מדעו בעצמם כי הארץ הטובה אר נשעת לאבותיכם למתה ללס מלכס לפיכס דרך צם, חנלי פנקס חרני אמלמה, אך והורשחם אה והארץ, אהם עצמכם מלמנו עט יושני הארץ החורישו אהם משם, אחרי מלממה כבדה סק חו' אושבחם בה, והיעצו לברו קו"ל: שלל מתנות טווצות עתן הקנה לשראל, וכך לז עתגן אלה ע"י יסודן (ברכות פרק א') הדברים האלה אשר אמרם משה תעס כפי חכמתו וזל, ואמנה אלל לפיכס סהאם הוה, אס תחסנו לצאת מעבדות לחיבת, טעצות רומניה הקשה כעבדות מצרים, לחיות אמיריקה, קללו עליכס לעבד מלכות מייסותי אסר כל גולה מארץ מולדתו בל יקח מהם, דעו כי לא בדרך נס צומצא צית אהן בארץ כנדיה אף אס עשלת זהו לה, חק אס מעבדו צמחנות אסס ומס פארץ האדסה רק הפונד ילע לחס, וד חרובים מעשה, קללו עליכס לחיות שזה חדשים הראשונים כנאכס שמה ק"י הסתפקות, ק"י פגולה ומעשה, ע"י ק"י גער ועוד עד אשר ירחיב ה' גבולכם ושלח בלעשי יריכס, ואס כוה תעשו פונטחני צכס למערכו אה חסעה אהר נה צלתס לארץ האלה כי צרובס תשא על אהת אלושיקה אשר לא אלהים נותן לכם לרשות.

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use?pd-google

מסעותי בתומניה

ביום הרביעי בבקר עזבתי את העיר כחלף כשמתח וטוב לכי אחרי
ישכתי שמה בעשרה ימים, כי פצאתי בעיר הזאת אנשים יקרים אשר לבם
פתוח לרוחה לכל דבר טוב וצדק, ואוהבים עצמם ורחם בכל לבם ונפשם,
ובשעה הרביעית אחר הצות היום מאתי לעיר פוקשן האנשים היקרים
ה' הרמן פוגל, וה' הרלט קבלו פני בכבוד ותביאתי אל הזוטל אחד אשר
נרתי שמה כל ימי שפתי כהעיר הזאת.

פרקי

הערים פוקשן בקוי הזמן.

בעיר פוקשן נמצאות לעד אלה משפחות יתרים, אשר הרובי מהם
ימצאו מקור פרנסתם בהמסחר, ויתר העם יחז אח נפשם ממלאכה
ועבודה. אדם כימים האלה אשר המסחר מעין אכזב הנהו, והמלאכה
מעטה שמה, מקורם חרף ויבש, ורבים המה אשר יחז בלחץ גדול. בסביבות
העיר הזאת נמצאים כרמים למכבד אשר היהודים עובדים ושומרים אותם
ומכילים יין כשח ליתר וערו הסלחה, ואחריהם מהם עובדים בשדה ובתוך
מחשב להוציא שם ארזון, כי היהודי הרומני ישא עיניו למל מסחר זקנו,
לכל מלאכה ועבודה, לכל ענין יסעדה, אף קשה או בדה אף מלאכה
בניה או נקיה, לסעוד הרניח, סחית נפשו, ולצבור על יד כסף, חסנלה
היקרה אשר נמנה לכני אדם להענות בה.

סעב הקהילה הזאת במצב קהילה יתרה הערים אשר דסרנו עליהן
בספרנו זה אין להם לא כחיספר ולא כחיהילים וסחלוקת חפריע את
שלוש הקהילה השונות. המה שלוחי ההשנתה לפרוע פדעות בקהילות
ישראל, כי המה סלאני חבלה פה לחבל ולתשחית כל דבר טוב וצדק. צרעה
הבחלוקת בין הפשה בקהילה, יתפרדו איש מאהיהו והדיוט אחד תוצץ פראש
וסייעתו יתברגו מהעדה יביאין למן שוחטים אחרים לסעוד הפיר מעליהם גול
מכא הבשר אשר מהקופה הזאת כל צדפו צביר יקחנ בעשש שמית בכל
קהילה. השונת סרובניה הוא נא שיצא מחתת שטיש החלוקת להרליק ביה
קהילה ישראל ולכעור בהו באין סכנה; ואם חקה טיבה ושקפה לערו
פוקשן מחכרת גיון, כי חברה היקרים כעיר הזאת פחאשעים בכל עיו
לפרוש סכת שלום על כל העיר, לוסר כחיספר ובית חורים, ולחיים קרו
התאכלה וקרו היהדות הטורה בעירם, יתן ה' שתפעם הטוב ופלה בידם,
וראום המה שדבר גדול כנה ועשרה על ידם בני סגלגליו וזכות
על ידי ובא!
ההשכלה ענה לא דבחה שרש בין היהודים כעיר הזאת, אדם
אח אף אנשים חכמים ומשכילים פה למכביר אך רכיש תמה
אשר יאהבו ההשכלה בכל לבם ונפשם, ויצונו מעיר פעשב הארץ. כהעיר

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעונו ברוחניות

הואם בקרתי אם הכי העיזה המיחמד בשם משכילי אגון אחי השכלה בלבו; כדצונו
 אחו התהלכל בפני כי עתכמה אחר היתה כי למרה מספר קונו וצונו שלקס יקון
 שלחה לנפשה באשר צורח היא לאמונה, הרב הזה היה מאלה אשר הרסו
 ולא חסלו את בית הספר אשר הקימו אהבו וההשכלה בעיר לפני שנים
 אחרות, זכמו השוחטים כן הדמה היבנים בארצות המלהוה אשמים אם
 מעט ואם הרבה כי ספס קהילות ישראל פרעו הוא לשמרה מאד, כי הדמה
 מוספים אש ועצים על שקחת פיהור החלעות והלכות, לא יעצרו בעם הד
 בחכמה ודעת, ולא יורם את דרך ההשכלה כאשר הזמן דורש, עיניהם של
 המורים האלה סגורות מראות כאור החכמה, וכעדים מנששים באפלה, ולכן
 ויכשלו, ואחריתם סחר העם אשר עוד מאשינים במו ובעקבותיהם שלכנה
 בשבת חון דרשו בבהכנס הנבולה דברתי רחת את אנשי העיר
 מעל הבימה *) על מצבם הפרעה ע"י קנאה שנאה וחחרות הלכ, וע"י אשתי

*) קנאת דרשמה פה בחרתי את המורה. הנני לך ציונים, הפניני בחצות שהיא
 רחל מצינים בהם, שמי לך מידות, נהה מכני בית באוקרס, שתי לך למסלול
 דך הלכת וכו' כל שקיס בלנו סכרם עכסם (פתחיה אצרה דבת). הנני רחמי
 אסרתי — ביאותו עד יקורו חרבה וסחמה בית ה' בדרך נחם, ישראל נלפני
 מעל חדמתו קרז חליהם בלכמלה שיה עלו שר בת פתח אנפנים זלנות דמפאת
 את הקריחה הוזהר לארצות הקי יחלבת בית עשגולה חכורה חל ארץ ארצה וזכרה
 לך, כשה נך ואני וערבים תמעה סעד בדרך החיים סגאך מנדך ידעך צדף
 וחיים, ומורה תהיה לתב ועסו כל הוס, אלו נך דימסר וסא וסא חלה וסא
 מעה בתן גלותך, אסכן אישוא צמה תוכל לבס, ול אעורה ול אעורה צה ללכל סא חלה
 זך חכרך אן החוסן דע לך נתעשי כו לא בחיל ול אדכס עופי סננה חליה
 כי נחלת מאד, גבוהך נפלו עגל סדוקטל אעסך נכחו אן האולס, אן חלסה
 דכה כס יאופס הך עקה מוזל האסוק חסר נחמתו נך, מאוקועת פוס החלפלה
 זר שתיח מניח עד תומך, אן כרום תגבר חפשה חיל, נרתי דמס אלו חכרך
 חרף חן ועמא לחת חיי עולמס חוף חס אמלס דניס אעמויס סוול וסמלכות
 דרות תמנוגה, את אסיה וסחליך דחונלכנת, חפס סכר לך נחיס חפסי נמלת
 די יסאל מנויניס בהם החקר נחמתות וסחך, חלונכך חסר נסארו לך לפיטס
 כל כגולות ימי קדם, ואשר הוואו סמאס עערת כקד אור חפשה לחמת ישראלית
 נה; האמונה הטובה בארצות הא, וסחנת ארס, פרת לחכות, כדך וסמלות
 סדיס; המטת האלה חסר בהם חכמתו מסכנה נך רחמי חייס לחיות
 נמוך-בינות, ואשר בלומך חייס לך עלכה חרקה"י החנות האלה האסאל עשה
 יל, יתרום וסעפר מעסרו, וכל איסל לכלל לשי לכלון ברחך וסמלות יד דמס
 כן כוסף לאמר להם סגנון נרתי ה' כפעמו: הנני דרחה כו תקלל את רועי
 ונך, חכבה חסרה נכפי וסקדע, אכמה דקאיס עגל חסוק, אסר קרה לך וסא
 איס תפלה על הרעס אש וסנין עלך, חולס אש כאסמלת סחלף, כדך אסר
 אמה בכל הרעה אשר בא עלך, אימי לך מסרורים, את בענק ססכות לך

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעדת פרומציה

לכונן בתי הספר ובתי החולים לתמיד כדור צעיר ואלמנות ולהחזיר את
 היהודים ביתר עדי המהינות על חברה צעיר להיתם באגודה אחת בקרב
 עם פצוא גו החתני לעיניהם את שוב ארצות הברית ונערכים לעשות
 חברה כמו שעשו אנשי גלץ להקל את היציאה לאמריקה לפני בעלי סלאמה
 ועבודה הפולאים בת עלמים ואינם עצלים כאלאפסא דהברי דהה דהק שרש
 בקב רביס פי היצה לו אחי זה כי במאה אישים עשו כמו חברה לקבלות
 האחת והזרע אשר ורעה שמה כמו בית ער רומניה אחיה כי יעשה פרי
 הגויים בהמשך המסד וכל יהיה יגעי לרוב ועמלי לקבלה ביהודה ברוסיה
 בהערים ברלד ופוקשו סציאני בעשרים החשנה כתיאכות אשר
 יפשו ללכה למערה אמריקה לקנות שמה קרקעות ורחינה בלם באעדה
 אתה בני המשפחות האלה כלם חברים מחברת צעיר אנשים בחורפים
 בשנים ומשכילים יש להם לערך 15,000 דקטות והם מי יתן שיוציאו
 המחשבה הקרושה הזאת לפעולה אדם וליקר אמן פניה לקול צעיר כפרים
 סיהודים בארץ אמריקה הברובה והתקשיתו
 בעשירי לרח אב בלילה הוא וים הראשון בשבוע עוכמי את העיר
 פוקשו לקב לער בקו הקרובה לה בקוא העירה כא לקראת האיש
 המשכיל ויקר היה בהר הרמז פסקל וקחני אל ביתו לשבת אמן כל ימי
 שבני בעיר הזאת
 היהודים בעיר בקו המה לעד אלף ושש מאות בתראבות ומעשההם
 ומקור פרסום בשו פרנסת הודרים ביתר הערים בהמדינה הזאת
 ובוא: המסחר דקמן או המלאכה מעבם פה לא טוב ממעבם קרב
 הערים שמה ואנ השד ולא סדרים לקהלחם ולעדתם אינ להם בתיספה
 ולא בית חולים כי פרוע הוא המס ומשכילים אשר יאדבו כל דבר טוב
 ועד ויראנו לטובת הכלל מעמים המה גער בכחם
 ביום השלישי באו שמי העיר לראות פני וספרו לי מעב עורם
 ובקשו ממני לרוע להעם על דבר שלום ואחדות והקמת ביתספר
 ובשעה הרביעית אחר ההקים עוד כזה העם הרשתי ככהגלס הגדולה
 ועורחים לעשות שלום בעיר ולהקים בתיספה לחיב שמה בניהם לפי רות
 הת והזמן על פרטי חנה וחכמה יחדו דברי עשו פרי וכעב אחרי
 דרשתי נאספו אנשי העיר ונמנו גמרו להכין בית ספר בן דברתי שמה
 בשבת חכרה צעיר ולא ותי סהעיר עד כי כונתי כנשחא לצ ית שמה
 ופה מאד עלזה נפשי לראות בהתכנה הזאת אנשים אשר היו עונים אע
 את דעתי נעשו לאוהבים על ידי גשקו איש את רעהו כנשקות אחבה אחובה
 והתכרו יחדו לכל דבר טוב ועדק למענה עירם ועדם
 בהעיר הקטנה הזאת אדם אחד סאגר סציאני הוא האיש הנקב
 והמרוסם כהר דר פייגליש הינ ילד ברודי ותכנה היה הוא מצבה
 תיאשוניק לפני המשים שנה אשר אחר מלאו בהשם ממעבני המלמוד
 וספרות העברות עיגן בית מדרשם ילכנו לנו על חכמות הצעונות וגבנם

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעתי ברושניה

לפחדים החכמה בשלום, איצא בשלום כי שלום שמה חזק למורה ויהי לרופא
 פומחה זה השתומחה על זקא אחת של האכס הזה עוד עחה כח למורה
 אף כי זה חמשים שנה אשר לא למד ולא שנה בספריו. אהבתו לעמו
 גדלה עד לפאד ואהבתו לפרח העכרית עדנה לא יזמר מקרב לנו.
 כאשר חגג שנת השבעים לימי חייו החכבדתי להיות אחז מקראו
 ואנוני לא שבעה פשטוע מפז דברי תורה וחכמה, ודברים רבים על קורות
 הזמן העבר בהחילת המאה הנוכחית, ועל חכמי ישראל בארץ גליציה
 הסופרים הידועים והמצוינים פספרותנו העכרית החדשה בעתות המאספים
 והצבור עתים את החוקר המפורסם ז"ל קדמל ול האר לפני פמלאך
 הי צבאות זהו עם להקת חלמידים אחרים טכני מדרש החכמה בעיר
 לצוב, חלק בגליו מדי שנה בשנה לראות את פניו הזרון הזה, כאשר הלך
 ילצה חסידים לראות את פני רביהם ורבי נחמן ברפס בשש הי כי היו
 לאנשים חכמים לחפאת עמם ואומנם.

בעזבי עיר בקוי כשנים עשר איש מטיב ומשכילו העיר לוג אחי ער
 סכילת החרה עוף שמה הטפה להם משאת לקח ופוסר על רפי השלום
 והאחרות בקהילת על דבר הקמת בית ספר, ואחרי עכור שעה אחת
 באחי לעיר דומן שני אנשים מסשכילי העיר זה בנהר שורק, והל לנרוי
 באו לקראתי ויקדמו פני בישבי עוד בעגלה, והראשון לקחני אל ביתו ויפנה
 לי חדרים מרווחים לשכא שמה.

היום בעיר דומן נמצאים כאלף בחי אבות יהודים הרוכ מסה הפה אנשי
 סחר וקנן, ומעטים הפה אלה אשר יעברו פמלאכה ועבורה. מצב
 הקהילה הוות פרוע היא כמצב תר הקהילות לדאמן לפי כל אלה עמו
 וכלה העונות נק היהודים בעיר הימן. גם פה רבת שבעה לה נפש היהודים
 מדיפות וחלאות, ואת היהודים החיים עם הסוים הדיינו פיה מנה ויקצו
 ישני עפר סקדיהם כהרסם בית סעוד לכליח. (עין קונטרס משא הימן).

כאשר באו משכילי העיר לכקני, כקשו פני ללכת אהם ולראת את
 בית חספר אשר היה כנוי על חלו ועחה הוא חרב החרב בהלכי אהם
 באנו אל בר נרחב עם עצים רענים אשר מעפר אתה שיטף מי הנור
 ברנש דומיה וקרני השמש כאור יקרה כקוי זהב מתנוצצים לפכבר סבער
 לסי, ומעבר השני גן נחמד וכחים כנוים כשורה אחת ארוכה החזים
 ושנים חדרים מרווחים באחי לחך הבחים פניטח ומצאחים חרבים ושטמים,
 ואכן מקיר חועק חמס ושור על אלה אשר הפילום לפשואות. המראת
 חואת הזראיכ לבני מאר וכפרט אחרי אשר הוגר לי כי רכני העיר הרסו
 ולא חסלו את בית החמד הזה אשר היח מהנוסס לחלפית, זכה חפעתלות
 נפש הוכחחים בדרשת בכהכני על חטאחם הרכה והעצומה חואת,
 ומשפטים דברתי את כל אלה אשר היו אשמים בהריפת בית חספר.
 בעיר חואת בקדתי את שני חרבנים, האחד הוא איש וקר בא פופים
 ומצאחי ושב בבית נקי ולומר ספר חוק לישראל כי חסיד הוא. אצתי אצו

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

המסעות בחומנה

אורות סגב מקחילת והוכתמי על פניו מדוע היה צמיע נריסת בית ספר
 מערה היום הוא עומד לשטן מול הדבר הטוב הזה. הרב השני הוא פחור
 בשנים נר בבית מלא רפש וחלאה מלא צחנה ובאשה ומצאחי יושב ולמד
 עם חתנו עלם רך בשנים אשר מדה פאת ראשו חצי האמה, הלכות גדיה
 כשקיה לפלאה ומה כי הפקנה על פחת ביתו ופתחונה הסב הרב פניו
 מהורה בעה להביט מי זמי הכאים, הוא נתן לי שלום ואנכי החורתי גלו
 שלום ופצתי פי לדבר על דבר קהילתי וינאנת הרב אנתה גדולת מקירות
 לבו על צוק העתים והזמנים כי סר לכ בני עתו מאלהים וכי רבים הם
 אשר זלכו קצוצי פאה וקו ובניהם אינם סרוחים העד לארץ, שחנהה
 מונחה בקרן וויח ואין פונה אליה ורכים מחללים את השבת, ואחרי דברו
 דבריו קרא: צדיק הוא ה' על כל החעה אשר הביא עלינו כי הטאנו לו!
 הרכה עמלתי לנחמהו במאמרי חו"ל על כאכו הנעכר, אפס הוא לא אבה
 לקבל חתומים סמני, ובלב סר הוסיף לאמר: אי לי מעלכותי של חורתי!
 החורה והשעות מה תהיה עליהן? אחרי שמעו דברים כאלה יעני
 בי לשא אשמיצו חברי אתו להשכילתו בינה איד, נחוק הוא ליקר בחלפמר
 לב"ב באהמ אשר הפציר בני המשכיל ה' ברגהרד שורץ (אשר תהיה אחי
 יצוי אל תדבנים) להוכיח על פניו, באמתי לי (בלשון צרפת מכלל יצין
 הרב), כי פיו ולכו אנתם שוים, סכנה פניו אל תאמרתי לו: חנני חוטה
 ס' לכך כראב עלך על חלול החורם ומצותי אף דע כי אמת אשם כדבר
 הזה ספני שיש בידך למתח ולא הפחנה כי לו עמתי רבני ישראל כפרץ
 מוסקמו בחיפפה ככל עים תער לחנה שמה את הילדים בחנרת ומסוף או
 בבשרי גחלהו חנו אנשים סיכין ומשכילים, סנבים לה זמורים לכרותי בני
 התפסה בל צרור אס האמנה ודת ישראל, לך נא אל הארצה איתופה
 ואמיכיה גנארות ומצאמי חורים הנמיס ומשגלם, דמקטובם עפרופיסים
 מחזיקים כדחטטאפונחם סכקל לבם ונפשם לא יכן עתה חשך רך בחתמים
 ילמדו הנעשים לצפף ולחנות בתנה ונראו בלי ידע שום בחב ולשון רצון
 ומחאם אשית דקים סתורה חכמה וכו אשר יצא לכ דתאשים בקרע על
 מים סתמה להקל מעליהם העולב הקשת והפכד אשם העמיסה עלצם
 סוריהם, וכל ידעו להכרול מעיקר החפלה מיסודי הרהם למצות סאוהרות בני
 אס אין דעת הדלה סמנון? וישליכך מעליהם ועל בתנוה ומצוה, מואסקו
 אף מוסרת המצות השכליות, ויאסכו צין אלבים בארץ ואף מאלת אשר
 ישארן בחסירות ושהפולס בחיים? תני הארם לא נכבא כק בשכיל
 עולמכהנא, נס את העולם הזה עשה ה' למענך ואם תאריך נתן לבני ארם
 בני זבל נסה ימיהם כמוב ושנותיהם בנעימים וכפס דוכל תאנשים האלת
 אשר לא למדה חכמה או סלאכה כנעמים ואף להם בית וחון בהלח אענה
 לתת חיי נועם על הארמה? תן אהך עתה כי יחב מוסקו תתק להרות
 ולא אפנה כי ששך כשרונות טובים ללמתיים, וזלם למדת מעוריף גום
 סכבת על אס היתה עתה לכבוד ולתפארת לערתי נחלה בישראל ועמלת

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

תעניתו נחמנה

ופיעצה חנן שהיה אצלו עמו זכור לפסוק עשית שמה שלום כי הן כחנות גם
 שלח אה מלאכה רד שטרן לאחרים בזהבה; אולם לשון אהיה כל עמלו,
 פאשר באונן שט, והכל המדק כרבת לישתאל עיה משל באשה שבור
 לרמיסם; נח אכר הדאספת. בכל סאפני אקיה בהחתי שמה עמה לתקום
 האח השלום על מצבו, החטע פעמים והאחרת קראתי עצמה מראשי
 ופנתה השונת והבהמי אלהם הדברים בבושם; אפס לשוא השחתי הבהמי,
 לשוא השחתי אהם בששמה זכשם והאנושה פלישכו מדרך המפלגה,
 וכל זכשתי עיה עליהם שמה ופשתה לפידס ואליהם; כי לבידוק חששתי
 אשמה חק מצוב אששם קשה ממחלשם סלע, וכפתי יחוש אשמה אונם
 אששתי קול ללח צננים ואכתי עמך בכית אלהם זמארים, וזמארים החולקים
 אשמה לפעמם נאשם כל א עתם, כאן חופא לראשם, זמאן בתי חולקים
 לישוא שמה צד אפרפא לכחלתם חלשתי לחמה אס דבה המריבת שמה,
 דהני מעתיק שמה פלה במלת שמה השמלשגם שהסעפות המחלקת בפי
 סוד שנתן בידי כחתי השם, באש על הגלגל עכרתי, והני כמנחה אח
 חקבא בישחתי לנגה העניו בצרם אקרא אש הספור הוה קרובי חתגב:
 סודק הראשק ברצו מכא וכעה חקוקה— כחתי עיה סודק חתגב
 כל אשתי התלח העיה ותקמון החולך זכשם כל אשתי חתלונך גבל אש
 חתהעם, ואש סמנתה חתן נחת סחרט כלו אנשים לתעלכ זלכר משך כל
 תקהל וערכו כשחנתה לפתא אשתי חתהעם שם הצעתי את מנתה חתגב
 באחרות מהורות וראם בי לא כחאנת זכשם, ותלילה זכשם לבקש עלולה
 שוא חכר אש; זאן לא אעלה צוד על לבנו לנמע בקשה הטקסה זלחופ
 אשתי חתי להפך; כי אמהנו אסס ונכון לבל מעשהם והסמנתה לכל
 הזכשם הטובים וגם לבחבבים אשתי שחחם בססום בסם מבלו שאל כל
 השאלה זמבלי לבקש חשכונת, ואך זאת אקשתי לחקל מעל חענים צול
 המסות זכשתי הטקסה, והני אס לא זכשתי הטקסה רישלם חקשם
 חחנינו זכשתי להחילה בחוסית מעט על מכס העשה, וזכשתי לנו לשלם הפה
 זכשתי חקלמען כל נפול בית זכשתי המסות העמיצים אה אכורם זכשתי
 בלא ראשית החשדות הטקסה דהמה שלום המסות אחתי זכשתי אש
 זכשתי ספתי בהברקס הנשלים כידוע ראשתי הענת רמו אמתו בלך גשוכ
 חכשתי אשר נתן להם מעד שלשה ירחים. המתי העימו ערמה זכשתי
 זכשתי סחם לב נתנו אשק לכל המריהם אנשבת שאון גלילי מדינת מעם
 צד המטעה דהמה כי אסמנו מלחא דעכיהא לגלגש לא משקרה אשתי, זמבלי
 אשתי חקשתי ראשתי תקהל עשתי זבל מתשכה טובה למלאם חפצנו בכל
 אשתי אנה לאל חמם הושך חלף חק, שלשם הירחיים בלג ואינם, ואשתי
 אשתי חקשתי חקשתי ראשתי חקל אסרו בעתם ועל, ואשתי
 אשתי לב, לכל חשתי והכשם, אשתי המסות העמיצים עשתי מעשהם
 זכשתי חקשתי סכשתי על כל בית, וזכשתי את כל הנפא כל חמלות אשתי
 אשתי כמנת סעיל וכל גלי, וזכשתי ששתי חלפה תפלה משנת אשתי

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעונוח עירושלמי

חוסיפה יום יום אחינה נטילי הכסף מקשו לבם סבלו לחוס על הל; וצוי
 בראות דלת העם בי אבדה כל תקוה בני גדולה חזי הקשה הנטויה עליהם
 מאת אחיהם, שובוע היום אויבנו ורודפנו, כי הרבנים חשו"ב וכל ישר
 המקבלים החיים מקופת קהל מעבד אחד, והעשירים הגדולים אבירי הלכ
 מעבד השנג, היא דוחקים את השה והנהלאה והוצצים אחת כחוק. השה
 הנדכאה הוא המון העובדים זשכירי יום אשר בועה אף וציעת נפש
 מבקשים לפצוא לחם לפי הטף, אבא הנחש ונשך וכל חיות רעה וחטופה, כי
 המקבלים דאנו לנפשם ואשר להם כסף תועפות קימה את הנאמר: אין
 העשיר השכע, סאמון לרעב משוע! ראשי מקהל הסאסון שמת ואנחנו
 הנכחדים עמהם נאמר שת אחד כי רצונו אשר יחפמחו הראשים ויצבו
 את פשמדתם ועלינו לבחור מחדש ראשים על העם, ראשים יודעים
 דין רשים, אשר יכלכלו את העדה בצדק וישגיחוהו זשכילוף לעשות בתרוסח
 מכס הבשר אך ססה ומשפט. אפס החנונים ידבר הרש ועשיר וענה עוה,
 הראשים דרכו קשה לשונם וזירעו עלצנו בתחב קרה עמנו ונשחוסם
 לשמוע את אשר לא עלה על לב איש מפני אחינו, אשר יבחס ונפצאים
 לומדים ומפלנים יראי אלהים ועל לא לאסורו סרע לאסורו כי יבדעם
 יתנו את בנינו לצבא, כדוע דרסה יקחו את המס וכפללים את
 הנקפה ועלינו לשבת בדומה סכלה מהערכ ותחיצת מבמקים הגדולים
 ולבקש משכונות ובלש מה וחות נכארת הצטנעו צום מעון מהיסנו
 ומחויבנו בקבנו, ובעינינו הפקוחה טראנו בי מאין כל החלה חקוה
 להיטיב ע"י הטקמה מצב ענינו ולהקלה את העול מעל צואר האביונים
 ומהרובים והסנוגים סחנת יד קשה, כי חקמה עשוה רקול השביע בטן
 אשעים ולהחזיק ביד רעים, אשר מששם וצדקססם, וורע הקורס כחעים,
 לבן אחרנו אפס עלתו לבל אבול כל צשה ומן הטקסה אשר שבה וזאתה
 למקרה כל רשע ודוק ואמרנו ימשלא עותה ונפל עוה תרעה המרמה אשר
 סחנת, פור חתפטר הקהלה וכל העובדים עליה ותעשה ויתחוללו וזאתה
 סנוט מהם, אולי און יתקד לב הראשים לחוס על צשים, ויחזם על
 אמללים ואובדים המה המון העובדים, ונמרנו לחסיה את הקסוונים
 ולא להחערב עס שנים, להגיד לסיניר ולעשה תקנים כצדק החקבו
 כל האנשים הטובים, אשר עלו חלה העבים כראבים ויעשו שמים, בצדקה
 ומישרים, לבלו חת עוד למקבלים משחיתים ומספלים רק לעוה סערה,
 לישע עכמכה ולחמך האלסנות הנענות, וחדסוים השוסיס, ווקנס ורשים,
 נעוכים וחסושים, ולתם חנק שבי לצדקם, על פי טוקן צדק ומישרים;
 מראותם הראשים וכל המחזיקים בהם, קידעו שרים אנתו על דעתו, ואל
 צשר לא יבוא אל סינו, הערימו ערמה שיעברו ויתוהבמחנת העברים
 בלאמר: כמה הפקודה לקחם בנינו לצבא ופני העדה נבולה נשקפה לנועבתו
 והשכועות חנכוך לכת, כי סנייה הנסוהה כסוד הפרלקס לסב את יחי
 ובתלה באשר עשה סארו ומלפנים ואלאסו: הערים כצפתם לעכדת הצבא

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

השמועתי הוא זה: כרעם כחוריד לשבר כל לבחולגמים כל מהו תפרחו
 ותאור או על נפשם אנשים הרבה והנשאים נמקו בינונם ויהי להם חתנו
 לחנא ויום ששוק ליום אסון, לפני פחד שגא אשר הרה זעזדה ארמית
 אחינו; ובאמת מי יודע אלא היחוד עצתם עם בעלי הפקדות לעשות אמת
 התועבה הזאת. סוף סוף איך לשער את הגזק החוצות ובכחני אשה המכר
 או לאלפי איש ואשה תמך נתיקו קני מאמין משוא ונכהל לכל פני אונח
 עמדה על דעתנו ולא אמלנה כשר גם בשבת גם מחג, בני היה לנו בשת
 הטקסה ככשר הפנולו ככשר אחר לא אית בעיה ביצים מהם הפקודת מחון
 אף ד' עלינו נפקדה כי כאח מבולגנו המהלה הנוראה בלרע מזחול
 למשכב אנשים רבים רבים וכיותר מן העניים והאכיונים, או עלתה שעתנו
 לפני השופט לאמור כי עכ"פ יתירו לנפשם לשחוח לנו עשות בעבור המולים,
 אך המה שור לנפלים את הכתוב, אשרי אדם שפחד חסיד, באשר זראו פה
 יכולע להפ, כי ימשכו עליהם תיון אף העשירים ואף כי העירום במכס
 לאמר: כי נביאה לנו שוב אהלים אשר היו לצנעים כעדם אם לא ילא
 חפצנו ללחם לנו עמחה, אולם הפה הים מקשיים לקול מי שמקף מהם,
 כי אמת הנדיב על חפצכל וכמהם נפ' החב אמוצ אשר נתן לנו בתחילת
 דקף לפל שועל, ולא אכה נפ' הוא למעט שבשר הטקסה שב שחם על
 מעשה, וישנה אל השוא וירמוס על חוק וצו, ויתר לאכיל בשר אחר כל
 אלו הכלקב שערות אחרות וואעכ"פ נדולות אשה נדלנת עתה עליהן,
 עשינו את אשר אפרנו מביא שרוב חרשים, מבינו בחולגמים ונחיה לעדה
 בלחמה, שן האחיה נפדת, ונחל לשאף דוף זלהנפש ולנתה מהעשו
 מהנדיב החכמה אח צוהמי ישאל אות בעלי הפקדות הנבים, ואלו מקשה
 אמיץ וחוק ויאמרו להחל פעולתם לסחוב את חשורם אל המהפכת
 ולכוא אליהם בעקבה ולקחת אותם לצמא, ויהי החכמה להחיל בביב
 רצוים וישא וצורל על השופט כי יהיה זה השופט עליו אתה להחכם
 סאנדיק רשע יודו, והוא הקטן, נפדה לעשה יסעשה וסמן, וככה אל לקח
 את השופט משה אלף לקום צוה שנהמר: שחש השנהל מנה אש
 הסכה הולא אל ביה ומהרה אך גם המנהל נא, הרשע אשר סמה רעיה
 יפא לחשוי וחשיתו וזכור נשאר ששה עם בעל הפקדות, לאמר את
 האפיל יהיה במאסר לחתור אח כי לצמא השמועם סנה עבה אחיה הזאת,
 חשודעה אל כל פנות העיר וחזק אסעה רעם כחזוכ בית הפקדות צענו
 ונשים זמף לסחנת הכפר, והיה צעקה גדולה ומהרה כי ראו את הרעה אשר
 החולל עליהם. או קם והעיד המשכיל והבלשן איש אשר לו שאה רגה
 ואשר כה בו לדבר את ארצם, בשער, הוא אהרם ששת וניסמן ויאמר להעל
 עשוק סיר עשוקו ולדופיא קרי מולל צדתי ככוחו אלו פקידה הסוהר להנפוא
 מסכר אסיר נקי וחמים, אמנם על פי דברי אחינו ואשר הקהל נגידו
 העדה ענה הפקיד את הר וייסמן עזות, ויכוהו קבל עם אף הכהו על
 הלחי לעיני כל העם תעומדים שם. ויהי כאשר לא סמן הר וייסמן את

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
 Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מסעתי ברוסיה

יהוה הוא וישב את חניפו דבר וסלה להי משנה כמשפט, אה יעא אחינו
והחכמים באו השוטחים, ניסנו את דתה ויחלה יתלן לתפוח בהאיש העגול
הזה בלי חסלה ער אשר בקע נפל שגם למערכת ימים נביים אחינו
האשים עמה בחוז ולבם על בני המון חרב אשר היחה להם כל סנה
רפס האיש מוסמן מצוח בעצמותיהם, ונתה האיש משה נתן לנו למכיש
וסחנו למרטיה סנה עמו אחינו ואשר היש משפטו נגד הפריקט, מה
עשו אנחנו שמעו ותשתוממו ושבנו פי הזא השע והפקיה הנגי
והפדיק בנת הוא מצה קולחנו עתה! אהנו נקש את השלוש בכל
עתחזים מעבב? העשירים בעיה אכיה הלפ ועתדים חמה לתן

אתה צודק! אי הויכוחו שיהיה זה חזיון קסם שיש בו כוח
במדה וכות העשה המחלוקת פירענה בקהילות ישראל ברוסניה ופה
דברו חכמינו בל, לא מצא חקיה כלי מחויק ברכה לישראל אלה השלוש, ו
אבלס עורו שביר סקת שלום יחל יגיה בקרב העיר כאשר הוגד ליה
סקרב על מבחנים שנים מעור כסו שנ¹ אה שיש בהם חכמה
כאשר בני אבות בעיר הזאת החפציה לעזוב את העיר וללכת לאמריקה
אך לא לכלב יש מוצא מכפרה הרוצאות ולו חכמה ישכילן ויפדו למו
חכרתנועים כסו שעשו בעיר גלי, אי בנקל יוכלו לקוא אל סמרה חפנים

למוכחם כל הדינים אשר יבואו עליהם ויפדו את סמרה ויפדו את
ביום השנה לרחם שיפטיסבה עובדי את העיר בנושן ואת ארץ רוסניה
אחרי היחה תלקו ונסועי שמה שלשה חרשים משש הלכתו דרך גליציה
ואיסטריה לערי החוף בארץ אשכנז להתקורר על שרשי העמיצציה וכל
מה שמצאתי שוב ויפה בעיר העמיצציה העבריים אעלה עלי ספר זה
בחלקים דרדה ברוך אל כהעמסיר יקחה במעגל חכמה ויפדו את

המשיכל היקדג' ישראל טילב מורה צנעון צמכתנו אלי על דבר מנו
הקפלה אמתי צתק שאת מצבו בשנה דרדך לן הים לרוח גו קט ספר נסיעתך
החלו צנמי ענתך לכרות, ביה השנה קראש סחרי קריציה ואכסה חסרי אפפה וברר
צלא צלשם רבים ונתקדנו על המערה והתקמה תקות גל לעי נענה וכל לג
משיל צרות ער אכרה למעצרת האלוס האע במהין האחד האחד לנענת הערה
והלואם תלחת אל עם הסכל והנעמות ועם האוס והרמיה הלא הוא המשכל

Dr. Waller, נסעתי מזה ערב בימן אשר נקרא שמה מלת העדה להיות הוסת
קוצים סטה, אך מתבה עובדי סח חסריו לגת אלת השלום אשר הוא עובדו ונגדו
והתקנה אנכנו בלשונם סולק דבר יום ויום וראשית הסרטים תוגל שנת לעת וכל
אלק תבואה לך סמועתה הרעת מזה וצ' לך סגדק לבאמין בכל, כי פה סין
נחמא חקין השפוח, כי סין גבול לרעה סכל ואפוכיות קומס אפוכה וכדיסוף ענמות

ולראות אפואיהם על מדלג זה, הלא סמרה ויפדו את סמרה ויפדו את
המשיכל היקדג' ישראל טילב מורה צנעון צמכתנו אלי על דבר מנו
הקפלה אמתי צתק שאת מצבו בשנה דרדך לן הים לרוח גו קט ספר נסיעתך
החלו צנמי ענתך לכרות, ביה השנה קראש סחרי קריציה ואכסה חסרי אפפה וברר
צלא צלשם רבים ונתקדנו על המערה והתקמה תקות גל לעי נענה וכל לג
משיל צרות ער אכרה למעצרת האלוס האע במהין האחד האחד לנענת הערה
והלואם תלחת אל עם הסכל והנעמות ועם האוס והרמיה הלא הוא המשכל

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

טוב ארצות-הברית

גיוגרפיה קצרה

מכנסיות הברית, והשקפה כללית על חיי עם האמריקני ועל
חיי ביהוננים שמה כשפה צחה וקלה,

מאחי

אהרן יהודה ליב הורוויץ

אתיה בטל לישראל יפרח בשושנה
יחיו דגן ויפרחו בגפן, (הושע י"ד 6-8)

ברלין

1874.

1

אל הקורא!

התורה והתורה

מאן דביש ליה כהאי מתא.

ליזיל למתא אחריחא (ננא מניעא פרק ו')

אתרי הלאותיך והראכתי נפשך קורא יקר, כתארי לפניך את רוע מצב אחינו בני ישראל בארץ הארורה רומניה, בא גא עתה אחי ואנכי אנהגך אביאך אל ארץ טובה ורחבה, אל ארץ קלומכיה המאושרת, אשר שמרה ישראל יפרח כשושנה, הודו כוית, וזכרו כיין לכנון, ולכך ישמח על כל הטובה הרבה אשר נתן ה' ברוכ רחמיו לאדם בכלל ולישראל בפרט. קרא נא בספרי זה ותראה, נן-עדן אלהים פחות לרוחה מעבר לים אשר רבכות אלפים נפש ינהרו אליו בכל שנה ושנה מכל קצות חבל ואפסי ארץ, ואם העני והגלות יכבירו אכפם עליך בחמת קרי כאשר יכבירו על אחיך יושבי רומניה, מקומך הנח ולך לך מארצך אל הארץ אשר אנכי אראך, והיה שם לאיש מאושר, חפשי מעול גלות, ושבע לחם כבוד מעמל כפיך; מרה יקרו ונאמנו דברי חז"ל שאמרו: "מאן דביש ליה כהאי מתא ליזיל למתא אחריחא,,! כי כלל גדול הוא בחיים וקורות הימים מכל אומה ולשון תעידנה כי דבר גדול דברו חז"ל, מי המה אלה בני ארץ החדשה אשר אין קצה לאשרם והצלחתם? האם לא בני תערוכות מכל עמי אירופה אשר המה או אכותיהם עזבו ארצות מכורהם, כאשר היו נענים ונרדפים שמה מעניות ונלות, וכאו לארץ החדשה בעני וחמר כל, ועתה המה מצליחים ומאושרים, לכן גם אתה קורא נעים עיניך ישר תכמנה נוכח ספרי זה וקרא בו מהחל עד כלות, ואל תסיר מלבך דברי חכמינו, "מאן דביש ליה כהאי מתא, ליזיל למתא אחריחא,, כי ברכה כס! —

המחבר

הוא יתקשר בזה שיש לו חלק בארץ טובה ומועדת ימי קציר ופירות רבים
ועליו יתקשר בזה שיש לו חלק בארץ טובה ומועדת ימי קציר ופירות רבים
ועליו יתקשר בזה שיש לו חלק בארץ טובה ומועדת ימי קציר ופירות רבים
ועליו יתקשר בזה שיש לו חלק בארץ טובה ומועדת ימי קציר ופירות רבים

טוב ארצות הכרת

Hail Columbia happy Land!

היו לי ברוכה קולומביה (אמריקה)
ארץ מאשרת (טנגלוט)
הוא יתקשר בזה שיש לו חלק בארץ טובה ומועדת ימי קציר ופירות רבים
ועליו יתקשר בזה שיש לו חלק בארץ טובה ומועדת ימי קציר ופירות רבים

החלק הצפוני מאמריקה אשר הוא עתה ארץ טובה ומועדת ימי קציר ופירות רבים
ברוכה ונעימה, ארץ אשר אליה המון אדם רב ינהרו מכל אפסי ארץ,
והיא לפני ולפניך ולעפרת הפאלת לכל חצי הכדור המערבי השכוחו
החרים הראשונים בעת התגלותו למדבר גדול החוכן למרבץ חיות אכל לא
למושב בני אדם, כאשר מצאו שמה ארצם ציה ושממה מלאות כפה לאגמון
ויערים גדולים בתוף אשר ההודיים הראים כונו שמה קשחם עליהם
לצוד ציד, תעפרות זהב וכסף כאשר מצאו על חוף מקסיקו ופירו לא
נגלו לפניהם הקולנייה הראשתה בחלק הזה לבנתה עי השור האנגלי
ולטר רלייה (Walter Raleigh) בשנת 1585 זקראה בשם ג'יימס ג'יימס
(בתולה) לכבוד המלכה הבתולה אלישבע (Elisabeth) מלכת אנגליה
מן העת הזאת והלאה באו מארצות שונות ולאומים שונים אנשים
בחורים בשנים מלאים לשד בחרות ואומץ רוח וחיל אשר עובו אגפות
מלחם מפני עול מלכות קשה או מפני שנאת וקנאת חרף לשכת פה
בארץ החדשת שקט ושלאנן ולחיות היל חפש זרור כאות נפשם קולניות
ומושכות צמחו לרוב כומן קצר וכשנים מעטות החי שכה כנסת פנס ילוגיה
והאיש גלים פן החסיד בנה לא את העיר פלדלפיה (אהבת אחים) כל
יושבי הקולניות כאו חחה דגל ממשלת אנגליה והיא חסחה עליהם
בצלה ויהי כי ראחה הממשלה כי אנשי הקולניות דולכים ופחרכים מיום
ליום וחשים עליהם מסים בשנת 1765 כאשר קים הפרלימנט את החוק
אשר יכל שטר קנין ומכירה, וכל ספר מקנה במושבות החדשים באמריקה
יכתב רק על גליון חחום בחוחם הממשלה כי מכס הושח עליה או חרה
מאר אף בני הקולניות על החוק האכור הזה וישמיעו בבתי חפילותיהם
קול צלצלי הפעמונים בקול ענות ספור וככי כעל מה זלעיר אחת לקחו

1*

טוב ארצות-הברית

את הארון אשר בו נושאים את המתים ולכשו שחורים והחטפו שחורים ועשו לויה לאמר: כי הצלחתם וחופשתם מטה ולקברות תוכל! ובאיוה ערים היחה, מהומה ותנופת חרב עד כי הפרלימנט היה נאלץ לכטל את החוק הזה. בטול החוק הוסיף אומץ בלב יושבי הקולניות וה' ברוב רחמיו חפץ להביא חירות עולמים להאנושית אשר היחה כפופה מאו מעולם תחת עול מלכים עריצים ומושלים אכזרים ולכנות ערי מקלט להננשים והנענים, ויקשה את לכ הפרלימנט להטיל מס חדש הוא מס צמח'הטי אשר על פיהו יושבי הישובים החדשים היו נאלצים לשלם מס גדול מכל הטי אשר הובא לארצם. בירח דיצמבר בשנת 1773 באו אל חוף בוסטן שלש אניות טעונות צמח'הטי ויחפצו יושבי העיר כי האניות תשבנה טעונות לאנגליה וכאשר מאן רב החוכל למלאות שאלתם הסכו אנשים רבים על האניות (תחפשו באדרת כחש למען כל יכירם איש) ויפילו 18,000 ליטראות טי אל הים וכל העיר היחה צהלה ושמחה. הדבר הזה קרא את המלחמה והעל, וחוף בוסטן נסגר על מסגר מתאנגליים איך יוצא ואין בא. הקולוניסטים בראותם זאת התאספו משלשה עשר פלכים שונים בירח ספטימבר בשנת 1774 לעיר פלרפיה לאסיפה כללית (קונגרס), ושמם נמנו ונמרו לתפרד מאנגליה, לבל עשות עוד שום מסחר וקנין אתה ולהלחם נגדה ביד רמה, ותבאנה השלש עשרה כנסיות בכרית אחד להכין להם ממשלה חפשית ואת האיש הדגול מרכבה אכר עשיר וחכם ג'ורג' ושינגטון עשו לראש המצביא על כל צבאותיהם, ותבכר המלחמה מאד, כי גם בני הכרית אף אם לא למדו ידיתם לקרב ואצבעותיהם למלחמה, לחמו כאריות וכנמרים בעד חירותם וחופשתם הסגולה היקרה אשר ידעו להוקיר ערכה; עד שנת 1777 לא היה נצחון נכר באחת מהמערכות, אולם בשנה הזאת נסגר שר צבא האנגליים בורגוני Bourgoyne עם כל צבאותיו אצל העיר סרטנה וילקחו שכי. כימים ההם שלחה כנסת הכרית את האיש חמצוין והדגול מרכבה הוא השר בנימין פרנקלין נ"ע לצרפת לעשות כרית עמה כי תעורה במלחמותיה נגד האנגליים, (כי שנאה בכושה היחה או בלב הצרפתים על האנגליים) וישמח מאד המלך לויס הששה עשר על הדבר הזה, וגם שפניה והולנד כרתו כרית עם בני הקולניות ותהיה לה מלחמת נהלה על כל הימים עם הממלכות הנוכרות, עכ"ו לא חדלה אנגליה מלהלחם עם בני הכרית כי לא במהרה יעווב הארי את טרפו ואת כלעו מפיו; עד כי ה' גור אומר לשום קץ וחכלית לגאון ממשלת אנגליה ולעשות אמיריקה ארץ חפשית, ויאזור את השר ושינגטון עזו וגבורה עד כי רדף אויבו המצביא האנגלי Cornwallis וסגר אותו ואת צבאותיו אצל העיר יורקטון (Yorktown) וילקח שכי, או ראתה אנגליה כי אפס כדה, ותעשה שלום כפרים בשנת 1783 ע"י התערבות הקיסר האשכנזי ווסף השני והקסרית קטרינה מרוסיה וכל הממשלות הכירו את כנסת ארצות-הברית לממשלה בפני עצמה כלתי חלויה ברשות האנגליים.

מהעת הוואה עלתה הכנסייה החדשה למעלה ראש על גרום פסגת הצלחת לאומי עד להפליא, כי היא מוגה עתה 37 בנסיוח ואמר עשר פלכים וארבעים נפש אדם תחת-דגלה בשנת 1787 נגעשו החוקים אשר על פיהם תחנה הממשלה בעיר פילדלפיה והאיש ושינגטון נבחר לראש הכנסייה (פרוידגט) ולנכבוד יסרו גם את העיר ושינגטון על שמו למושב הממשלה.

ארצות-הברית של הכנסייה החפשית באמריקה הצפונית, חשמהענה באורך הארץ ממערב למזרח מן מעלות 49 עד 107, וברוחב הארץ מרחבם לצפון מן מעלות 25 מקו-השוה עד 49 להצפון. ושטח הארצם הצלה עם שטח הנהרים והיאורים אשר בתוכן, ושטח חבל אלסקה אשר קנה מהרוסיים, הוא כמו 4,000,000 פרסאות אנגליות מנוכעות. הנבולים הטבעיים אשר להארצות האלה יורו באצבע כי רק לשלום גוצרה, ותרב אויב לא העבור בהן. לצד מזרח, תים האטלנטי וכולן לצד מערב, ים תרישית. לצד צפון, אחוות האנגליים (אשר בקרוב תסתפתנה גם הנה על ארצות-הברית ואנגלי בלא קרב ומלחמה) ולצד דרום, ארץ מקסיקה, ולשון ים המקסיקני.

שני רוכסי הרים רמים ימשכו בארצות-הברית וזה שמש אלניהני (Alleghany) בצד מזרח, והריהסלעים (Rocky Mountains) בצד מערב. שני מגרי ההרים האלה נפרדים ונבדלים אחד מרעהו ושונים זה מזה. הרי-אלניהני יחילו להנשא מעמק המיסיסיפי וימשכו לצד צפונית מזרחית, והריהסלעים המה כהמשך מהרי אנדרן, וישחרעו לצד צפונית מערבית. שני טורי ההרים האלה יתקרבו לאחדים בצד דרום, ויתרחקו זה מזה בצד צפון.

כאשר נעפיל עלות פסגות הריהסלעני, נפשונו עוז תדרוך להמראה המרהיב עין כשר ורוח. שמה תחוינה עינינו הדר המבע והפארחק אדמה דשנה ופוריה, עם עצי יער רעננים למכביר, עמקים עוטפים בר, ושרנת מלאות נאות דשא, שושנים ופרחים, ונושאות פרי תנוכת-בגן ה' אשר אין ככל הארץ משלה; וגם ההרים בעצמם אוצרים וחופנים בתוכם, מחלי אבן, ברזל, ושאר מיני מתכות, לא כן הוא סביבות הריהסלעים, שמה יתראה הכל שמש וזהו, כאין אדם, ואין ישוב אפס גם להחרים האלה קסם נפלא, כי יכסו כשיא חסנם אוצרות ממיני מתכות יקרים להעשיר כמו את הארץ ואת יושביה.

מלבד טורי-ההרים האלו ימשכו עוד לחוף ים תרישית הרי סירה ניודה (Sierra Nevada) הנקובים ג'כ בשם הריקסקד, ובמדינת מיסוריה הרי אורק (Ozark) אשר אוצרות רב מנחלי-אבן כדיל וברזל טמונים בחכם. חופיהאנית ישאו כד בכד עם תקנת הארץ לפי כריאתה הטבעית. הרכה חופים גדולים וקטנים, ופבאות-לאניות במזרח ארצות-הברית; לא כן כמערכ הארצות האלה, כי שמה רק סך-פרינסיקה הוא החוף-האחת.

טוב ארצות-הברית

המיוחד לאניות סוחר אשר יוכל להתחשב כן החופים הגדולים בארץ. אבל מה שלא עשה הטבע, עשה ידי אדם יציר כפיו, כי על ידי רשת מסילות-הכרזל הנפלאה-תחכרנת ותחאחדנה כל ארצות-הברית לאשר הארצות ולהצלחת-ושביה.

לא רק בני-ורה ומלקוש כאשר בך ה' את ארץ-ישראל, בך הארצות האלה, אך ברכן במים רבים, ביאורים ונהרים גדולים ועצומים. בין האורים נפרט פה את יאז, סופר-ינד, מישיגן, הורן ערי ואנטריה. חמשת היאורים האלו, מחובבים המה עי נהרים רבים וגם ועי העלות הגעשות כירי אדם, ועי הנהל-הגדול נהר לורנץ, שחברו אל אם האטלנטי. היאורים האלו גדולים, ועמוקים הנפו, מימיהם צלולים וסחוקים, זרנים לרוב ישרצו כמו, וגם אניות-כס' יהלכון לתנדיל את המסחר ולהאדירו בהארצות האלה.

מן הנהרות נזכיר פה רק אחרים מהם, הגדולים והמיוחדים שבהם כמו, נהר המיסיסיפי, מיסורי, אהיה, דיילברג, אילניס, פטורסק, כלרדה, סכר פנטו, וקולטצית. וצכל הנהרות האלה אניות-הקטור יהלכון.

מסילות-הכרזל בארצות הברית רבות הנה מכלל הארץ. חמסילות האלו נעשו ביתרון הכשר הכמה, ובמעצות ודעת עדי להפליא, ומי שלא ראה מסילת-הכרזל אמריקנית, לא ראה מסילה נפלאה מימיו! העגלה אשר שמה ישכו בני אדם נבנית בטוב פעם ודעת כבית-דירה, עם כסאות לשבת, סנדל להחם, חדר למים לשחות ולרחוץ כעד הנופעים, וכית-הכסא, ולשכה אחת — לא ג' קלססים כמו באירופה — לכל אדם. כן יצאון על עגלות מיוחדות כתיחבשיל אשר הנופעים יוכלו לאכול שפת סעודתם, וחדרים עם מטות מוצעות לישן.

מספר הפרסאות הבניות של מסילות-הכרזל בארצות-הברית, היה עד תחילת שנת 1873 יחזר מארבעים אלף פרסאות; ואלפים-פרסאות נבנות עתה מחדש. על כל המסלות והארחות האלה ישתרר רוח חיים — רוח המסחר — ואיש ידחק את רעהו, וסחורה את רעותה. תוצאות המערב הגדול, ותוצאות הרבות-ושונות של מדינות הדרום, מסחר נחלי אכן, וכל העבקים השונים הנשלחים לפנים הארץ, המה ינפיהו שמה את המסחר למעלה ראש, ויתנו-מוון ומדיה בהרחכה ופוזרות לכל יושבי הארצות האלה.

כן תכלית ומטרה רוחנית מאד נעלה למסילת-הכרזל בארץ חדרשה. השכילים האלו הביאו ארת הקולטור על סוסיהם — סוסי אש ורוח — בכל העולם, אפס לא כמדה נפרזה כבארצות-הברית. פה אין שום הכדל ופדות בין איש לאיש, שם כבוד, כנוי, (חזאר מוזר הוא להעם האמריקני, לכן עוברי-אורח ברוח העונה אשר ירחף על פני בני ארצות הברית, ישכו יחדיו בעגלה אחת — כי רק עגלה-מסדרנה אחת לכל האנשים השונים, לרש ולעשיר, לאדון ולעבד יחדיו — וכאנחה אחת, וכל יאמר אדם לחבירו: גש תל אה! פי פרינק-אני, הונס אני, שר צבא אנכי!

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

ולא לפעמים רחוקות ונשכח מחוקק מביח המחוקקים, או שר מדינה עם בעל-מלאכה, או עם אכר פשוט, איש עובד אדמה, ונוצחים זה את זה בהלכות מדיניות, חלכות פוליטיק, והרך ארץ, וכל הגדול מחבירו, ילמד את מי שקטן ממנו, חוקם העולם והחיים.

קווי התלוננה ומשכו בכל קצות ארצות-העברית לארבע ולרחבן, ומביאים רב טוב להמסחור, ולהרשת-המעשה בכל המדינות האלה.

אז יר ארצות-העברית בכלל הוא בריא וטוב, ועדים לדבריו: אומץ-רוח העם הנושב בהן, וימים רבים ימי זקנה ושיבה אשר יתנו האנשים שמה. אפס ישונה בכל ארץ או חלק ארץ מהארצות האלה, לפי חוקי הארץ ההיא, תחת איזה מעלה מקו-השנה הנה, אם ארץ הרים זנבעות, או ארץ שפלה ובקעות, ארץ בצפה ואנמוג, או ארץ ככר נחמד, קרובה אל הים, או רחוקה ממנו, יהיו דבר טבעי וידוע כי בארצות אשר חמילנה בתוכן שטח גדול תחת מעלות שונות, גם האקלימים שונים.

בחלקי הארצות אשר בין הרי-הקלעים והרי-אליגהני האזר הוא חם ויותר כריא מאזר חלקי הארצות לצד מזרח או מערב מההרים חאלו. לצד מערב מהרי הסלעים ישחרר יובש, ורוחא חזקה נושכות וקריחות רבה שחרר שמה זמן ארך בימות החורף. בארצות על חוף ים השקט האזר טוב ומנוו שוה, לא חם מאד ולא קר מאד. לצד מזרח מהרי-אליגהני האזר לת-ישנה במעט בכל שעה. בימי החורף קור גדול, וימי הקיץ חמים מאד. בארצות הדרום האזר כל ישנה בחמידות כמו בארצות הצפון. כללן של דבר: כל מה ששחרק מהאוקינוס או מלשון ים המקסיקני וחתקרב אל סביבות ההרים תמצא האזר יותר קר וטוב, והאדמה יותר שמנה ופורייה.

תכונת ארץ ארצות הצפון מארצות-העברית, היא חמורה נצחית, חלופת וחמורה כמעט בכל יום ובכל עת. החורף בכלל הוא קל מאד, כמו באטליה ובדרום צרפת, אבל גם פתאום לפתע תבוא קרירות נוראה ושלג איום כמו ברופיה וסקנדינפיה, ופתקרב עד חצי היום תשבת כל מעשה ועבודה מנוסעי בעגלה קרובות קרית מפני שלג הרב המכסה הדרך ובל יחן לעבור בה. אחר חצי היום, השמש יקר הולך על פני רקיע השמים, שמש האביב הנה בא, מציץ מחרבי-שמים על פני חקור והקפאון, נאח השלג ימים בתמוג עד כי יהיה למים נוולים עד אשר לא תדרוך הגל אנוש יבשת. בפרוש הלילה מומות כנפיו נשם נורא שוטף בועם, ובכקר קרירות חזקה, ואזרי הקור רבה סערה, ואחרי הסערה אור יקרור אשר יפיצו קרני שמש בגבורתם ימים אחדים, עד פי יאמינו העם כי הפעם חקדים האביב לכוא בחדש שכך, ואחינו היהודים יאמינו כי בארץ פלשת המה אשר שמה בחורף יבוא גשם נדבנת ומל מרה-להשקות ארץ ולהוציא פרחיה וחנבום שרי; אך פתאום וחוקף אינם מראהו יבוא ויעשה ככר עדים כל תקוחנו; בה ימשכו הימים מחדש דיצמבר עד ירח אפריל, מאפריל עד יולי גשם

נרכה ורוח צח משיב נפש ככימי הקיץ, מיולי עד חצי ספטמבר חום גדול גם כיום גם כלילה, ומהעת הזאת עד דיצמבר רוח צח חטור הארץ וכל כשר ישבע נחת ובריא אולם הנהו מהאור הוך וחנקי השורר בארצות האלה. בדרך כלל נוכל לאמר כי כימי הקיץ החום גדול פה מבארץ אשכנז, וכימי החורף יחר קר, אולם הקור כל ימשך לזמן ארוך ככאשכנז, כאשר תארחי לך בזה, וכן איירופא הבא לאלה ארצות, אם רק ישמור עצמו בתחילת כואו באכילתו, ובסדרי חיטו, עד אשר ירגל עצמו עם שינוי האחד, כל מחלה אליו לא תקרב, וכל רעה מפאת האקלים לו לא תאונה.

תוצאות ארצות-הברית רבות-ישונות הנה למיניהן. כמעט כל התכוואות והפירות, הנטעים והצמחים אשר יגדלו באירופה, יגדלו למכביר בהארצות האלה, נחמדים למראה וטובים למאכל. גם יחרון הכשר לאדמת אמיריקה מאדמת איירופה. כחולת איירופה הזקנה בשנים, כבר גם ליחה, ולשר עלומיה, וכל תוסף עוד תת לחה למשדרי אדמתה, שדיה צמקו, וחלבה אץ די להניק כל בניה ועונביה. לא כן כחולת אמיריקה, הרכה בשנים, והמלאה לשר עלומים, עטניה מלאו חלב, ושדיה כמגדלות, חיקה פתח לרוחה לכל מאהביה, ומשפעת ברכה והצלחה לכל כועליה ועושיה, כי נח עלומים כחה, ואשרי להעובדים אדמתה, כי שכעירצון הנמו, מלאים כל טוב כמרכה ה'.

ראשי תוצאות ארצות-הברית הנה: חטה, דגריהיים, דוחן, תפוחי אדמה פחוקים, קנידכש, עליהטכק, וצמרינפן. התכוואות האלה תכאנה מאמיריקה לכל שוקי איירופה ככל שנה, כי האדמה תוציא יותר מאשר נצרך למחיה יושבי הארצות האלה. גם היין ישא פרי חנוכת כאיזה מדינות מאמיריקה, כליפרניה ומיסורי תוציאנה יין טוב ומוכתר; עשבי מאכל, ורעונים וירקות, ופחיו ריה ויפוי אם עי הטבע ואם עי אדם, צומחים וגדלים פה יותר מכלל הארץ, וכאשר נשקיף על הדר תפארתם תתעוררנה בקרבנו הרגשות נמרצות והתפעלויות נפלאות ועצומות, על חכמת בוראם ויצרם, ועל רוב טובו וחסדו אשר כאצ רחמן דאנ בעד בריותיו והפליא לעשות בעדם, להכין מזון וצידה לנפשותם, ונדמה כי פתח לפני בני אדם ותוה את גן העדן אשר נרש משם אבותינו, ויגרש את הכרובים עם להט החרב המתהפכת אשר בידם, לכל יעמדו עוד לשטן על הדרך המזכיל שמה, ואך פתוח הוא עתה לדוחה לאשר חיי האדם ולהצלחתו.

ומלבד כל אלה, עוד ספונים וטמונים תחת האדמה הטובה והפוריה הזאת, תחכות יקרות, כמו נחושת, כדיל, כחל, גחליאכז, גם כסף וזהב לדגמי אבני-גחלים הרבים בארצות האלה, מלבד אשר הטה לנו — גרי ארצות-הברית — להסקה כחינו, ובחי הפבריקים, להסקת אניות-הקיסור ומאכל לסוסיאש ורוח מטסלות הברזל הרכות והעצומות שמה, עוד יביאו עשר להמדינות האלה, כי זה מקרוב אשר גם ארץ אנגליה תחלה לקנותם ממנו ומשלמת בכסף מלא בעד האכנים האלה.

טוב ארצות-הברית

שמן הכרסין או הפטרליום רק בארצות-הברית מקומו הראשי, ומעינותיו שמה כמעין לא אכזב הנמו, וגם לרגלו חבא עשר וכרכה רבה להארצות האלה; וכל אשר נשקף יוחר על עושר והצלחת המדינות האלה, נכיר שנח ה' עם בני אדם, כי פתח לפניהם ארץ זבת חלב ודבש כאמיריקה, ונדה לו על טובו וחסדו בלב שלם וכנפש חפצה.

אחרי דברתי מעט על תכונות ארצות הברית בכלל, אדכרה נא בקצרה על תכונת כל כנסיה וכנסיה בפרט, והנני מתחיל בכנסת מין החילה כאשר יעשו כל סופרי הגיוגרפיה.

1) מין (Maine) הכנסיה הזאת נתקבלה לכנסיה בכנסת ארצות-הברית ביום ג' מרץ בשנת 1820, שטחה 35,000 פרסאות מרובעות, ומספר יושביה עולה עד 800,000 נפש. עוד שני מללינים וחצי אקר קרקע יש להמדינה הזאת למכור, וחלק היוחר גדול ממנה, עדנה הוא בלא ישוב. האקלים פה חוק אבל בריא וטוב, וכני המדינה הזאת יגיעו עפי' הרוב לזקנה ושיבה. היערים פה יפים וטובים ולכן יגדל פה מסחר העצים. האדמה באמצע המדינה בין נהר פנובסקט (Penobscot) וקיניבק (Kennebec) דשנה זפוריה עד מאד. שלש עשרה חופים לה, וחוף פורטלנד (Portland) הוא הגדול מכלו.

בירת המדינה היא העיר אנוסטה (Augusta) עומדת על נהר קיניבק עם 10,000 תושבים, והעיר פורטלנד היא העיר חיוחר גדולה ככל המדינה עם 40,000 תושבים. בהמדינה הזאת כל ירכה מספר היהודים הגרים בחוכה, עכו גרים פה יהודים ככל עיר ועיר אם טעט ואם הרכה, כי "היהודי היהודי דבר נפלא הנהו, כל מקום חלך שם המצאהו,!"

2) ניו-המפשייר (New Hampshire) כנסיה ישנה אשר עוד בשנת 1623 התישבו אל ארץ החדשה. שטחה הוא 9280 פרסאות מרובעות, ומספר חושביה עולה עד קרוב 400,000 נפש. פה יתנשאו פסגות הדי אלינהני (Alleghany) וארץ גבנונית הנה. האדמה פה מלאה נאות דשא למכביר ולכן ירכה בה מדעה בקר וצאן, גם טובה היא למורע חטים, מייס, דגן, שעורה, ושכולת שועל, ושאר מיני פירות, מהחפוחים יעשה יין-חפוחים טובחר וטוב. האקלים פה צח וטוב. השלש עשרה מסלות-הברזל בהמדינה הזאת תגדילנה את המסחר בחוכה וכפרט עם סחורה מנופקטורית, אולם רק חוף אחד לכל המדינה.

בירת המדינה היא העיר קונקרד (Concord) על נהר מרימק (Merrimack) עם 12,000 תושבים. והעיר העומדת על החוף היא העיר פרטסמוטה (Portsmouth). גם בהמדינה הזאת מעט הוא מספר היהודים הגרים בחוכה, אולם רבים המה היהודים הרובלים החוזרים למחורחם בהמדינה הנקראים בלשון אנגלית "פרלר".

3) וירמונט (Vermont) נתקבלה למדינה בכנסת ארצות-הברית

טוב ארצות-הברית

ביום 18 פברואר בשנת 1791, שטחה הוא 10,212 פרסאות מרובעות ובספר חושביה עולה עד ערך 350,000 נפש. האקלים טוב ובריא. פה האדמה שמנה ופוריה וטובה הנה בעד כל מיני חבואת ופירות ולכן עבודת האדמה, ומרעה בקר וצאן, הנה המלאכות הראשיות פה. אולם המסחר כל יפרח הנה פרח, כי אין שום חוץ להמדינה הזאת. פה יאור השמפלין (champlain) המחבר נחל סורל (Sorel) עם נהר סנט-לורנץ (St. Lorenz). בירת המדינה היא העיר מונטפוליר (Montpelier) עם 6,000 תושבים, והעיר היותר גדולה ויפה בהמדינה היא העיר בורלינגטון (Burlington) עם 10,000 תושבים, גם פה כל ירכה מספר היהודים היושבים בחוף המדינה, אולם בכל מקום תחנותם בהמדינה הזאת ישכילן ויצליחו.

4) מס'שויסטס (Massachusetts) היא המדינה הראשונה והיותר ישנה ממדינות ארצות-הברית. עוד בשנת 1620 באו אליה אלה הנרדפים באנגליה מפני קנאת הדת, ותישבו בעיר פלימוטה (Plymouth) שטחה הוא 7800 פרסאות מרובעות, ומספר יושביה עולה עד מיליון וחצי נפש אדם. פה אותה ההשכלה לשכת יותר מכל יתר המדינות בארצות-הברית. בתי-ספר ובתי-חנוך יתנוססו הנה לחפארה, והחכמה תרים דגלה בכבוד. המסחר וחרשת-המעשה חפרח בה פרח, גם עבודת-האדמה וצידת דגים לרוב בקרב המדינה הזאת. בתי-מטוה גדולים מצמר וצמר-גפן יגדילו פה את המסחר מאד. המדינה הזאת נושכה מכני אדם רב, והאדמה פה יקרה מאד, ואיננה טובה לעובדי-אדמה. הכאים מאירופה עם מעט כסף בידם להתישב פה ולהתאחו בה, אולם טובה הנה לפני בעלי-מלאכות. האקלים וך ונקי וטוב ויפה עד מאד.

בירת המדינה היא עיר בסטן (Boston) עם 200,000 תושבים. בהעיר הזאת מושב הראשי של התכמה וההשכלה מכל המדינה, ולכן נקראת כפי האמריקנים בשם עיר אתונא של ארצות-הברית. יהודים רבים יושבים בהעיר הזאת, ומהם סוחרים עשירים מופלגים, עושים מסחר בכל מקנה וקנין, ובתי כנסיות עם רבנים, חוננים ושוחטים להם, גם בתי חסד וצדקה, ככלל יתר ערי ארצות-הברית הגדולות אשר יהודים רבים נרים שמה, וכמו בעיר הזאת כן בכל ערי המדינה הזאת נרים יהודים רבים ויפרצו וירבו ויעצמו כמאד מאד, ובכל מקום שהם ישראל עושה חיל!

5) רהודה-אילנד (Rhode-Island) היא המדינה היותר קטנה מכל מדינות ארצות הברית. שטחה הוא 1306 פרסאות מרובעות, ובספר יושביה עולה לסך 225,000 נפש. האקלים בה טוב, ובתוכה נמצאים מימי רפואה, ומרחצאות-מים. אדמתה מוכשרת יותר למרעה צאן, מלחרישה ווריעה. המסחר יפרח בה פרח, כי חופיים לה. בירת המדינה היא העיר נו-פורט (New-Port) ומספר יושביה הוא 13,000 ויש לה מסחר ים ויבשה. והעיר היותר גדולה בהמדינה היא

טוב ארצות-הברית

העיר פרוידנק (Providence) עם 25,000 תושבים. גם כהערים האלה וכמו כן בחר ערי המדינה הזאת גרים יהודים אולם כל יגדל פה מספרם כבמדינות אחרות.

6) קוניקטיקוט (Connecticut) שטח המדינה הזאת הוא 4750 פרסאות מרובעות ומספר יושביה הוא 537,454, האקלים פה טוב המונ, ואדמתה דשנה ופורה, וטובה לעבודת-האדמה, ולמראה צאן. המסחר ותרשת-המעשה תפרח מאד בהמדינה הזאת.

בירת המדינה היא העיר ניו-היבן (New-Haven) עם 45,000 תושבים, גם פה גרים יהודים רבים כמו בכל המדינה הזאת, בערים וכפרים, וכפרט בעיר הרטפורד (Hartford) ויתענגו על רוב שלום ופרנסה טובה.

7) ניו-יורק (New-York) בהמדינה הזאת החישבו כחחילה ההולנדיים. עוד בשנת 1614 באו הולנדים פה וקראו שם המדינה "נידרלנד החדשה", והעיר ניו-יורק קראו "אמשטרדם החדשה", שטח המדינה הזאת הוא 47,000 פרסאות מרובעות, ומספר יושביה הוא ארבע מליונים נפש. מדינת ניו-יורק ברובה במים רבים, ואדמתה דשנה ופורה, וטובה מאד לעבודת האדמה, ולמראה צאן. תואר הארץ פה נכונות, ארץ הרים וגם בקעות, וטובה מאד למזרע חטים. ע"י מראה צאן ימצאו לרוב חמאה ונבילה פה, והמקום היותר מוכתר לחרישה וזריעה בהמדינה הזאת, הוא עמק נהר נייג'סי (Genessee). אויר הארץ בכלל פה הוא כריא וטוב צח ומזוג שוה. פה המסחר ותרשת-המעשה כפורחת יעלו נצה, וירימו למעלה ראש. המדינה בכלל עשירה הנה, ערים רבות גדולות וטובות לה, גם בתי רחצה ורפואה, וחוף ניו-יורק הוא החוף היותר גדול מחופי כל העולם. בירת המדינה היא העיר אלבני (Albany) בה יגור שר המדינה, ומספר יושביה הוא 80,000. והעיר ניו-יורק היא העיר היותר גדולה בהמדינה הזאת ובכל ההמיספיהרי המערבית.

כהעיר הגדולה תואת מטרופלין של המסחר היותר גדולה בכל הארץ, נראה אנשים מכל קצות תבל, והחפץ לרעת חכונת כל עמי הארץ, יבוא הנה ויראם כלם בעיר אחת. בהעיר הזאת רש ועשר גפנשים, פה ענין תראינה היכלי חמד, ארמונים נפלאים, גם סכות חלכאים, וכתיים נטוים לנפול. בה התפתה היא רשעת כל העולם כלו וחלאת האנושית הלך שלבת יד עם כח השמים היא, צדקת כל העולם כלו סגולת האנושית בחופות קריה. פה תמצא צדיקים נמורים ורשעים נמורים, אצוה לעמת זה עשה האלהים בעיר הזאת. העיר בכלל מהודרת ככניני חמד ויופי, בחופות רחובות ויפות, בכתי טיאתראות וקרקיסאות, בתי עונג נשעשועים, בתי מדרש לכל חכמה ומדע, בתי אקדמיות לזמרה ושיר ולחכמת הציור, ובתי למוד לחרשת-המעשה. פה יתנוססו בתי כנסיות לחפלה כמעט לכל בני אמונת השונות בארץ, וכמו כן בתי חמד וצדקה כלליים ופרטיים,

טוב ארצות-הברית

הרחוב היחיד גדולה בעיר נקראת ברודווי (Broadway) (ר"ל הדרך הרחב) ובה בכל עתות השנה מלבד יום הראשון בשבוע אשר הוא שבת שבתון לנוצרים — בקיץ וחורף, כיום נשמע ושלג או כיום חם ואור יקרות, איש את רעהו ידחקון, ואנשים לרכבות בה ירוצון כמו בעולם-התנועה (לפי הגדרת אמותינו הוקנות). גנות ופרדסים רבים לעיר הזאת, וכפרט הגן הנחמד והמפואר בצפון העיר הנקרא צנטרל-פרק (Central-Park) לצד דרומית עומד הכנין המפואר הנקרא "קסטל-גארדן", (Castle Garden) וזהו מקום רחב ידיים הנבנה לתלפיון בעד העמיגרנטים כי ירדו שמה מאניותיהם.

בעיר נוריק נמצאים משבעים וחמשים אלפים, עד מאה אלף יהודים, וביניהם עשירים מופלגים, אף כי כמעט רבם ככלם באו לאמיריקה בידים רקניות. אולם רבות ונצורות פעלו אחכ"י כמעט השנים האלו אשר פרו-ורכו פה; היכלי בתי הפילנתיהם הכנויים לתלפיות ומתנוססים בגאון יפתחם לתפארת כל העיר כלה, בית החולים אשר בנו ביפיו והדרו זה מחדש ונקרא הרסיני, ובית-היתומים הנאדר בחפארה, וכמו כן חכרותיהם הנעלות יהנשגבות אשר תכליתן לאחד ולאנד לכות בני ישראל בכל ארצות אמיריקה לאחדים כמו החברה היקרה והגדולה "בני-ברית", מארבעים אלף חברים, ואחותה הצעירה מטנה לימים חכרת "קשר-של-כרול" עם ארבעה אלפים חברים, ויחר בתי חסד ולמוד, חכרות קטנות וגדולות אשר רבו מספר פה, כלם יעידו ויגידו על יקרת ערך יהודי נוריק ויהודי כל ארצות הברית; כי היהודים פה אף כי מתענגים המה על רוב שלום, וכסף וזהב הרבו להם, עכ"ז לא שכחו חורת דהם ואמונתם; ותחת אשר כאירופה נראה אין גדל האינדיפרנטיות לאמונתנו בין אחינו המתימרים ככבוד הריפורם, לא כן פה, היהודי האורתדוכסי כהיהודי הריפורמר יאחבו דתנו באהבה פנימית, ואיש כאחיו יקנא לחוק וליפות דתנו ואמונתנו, ולקדש שם ישראל ואמונתו ברכים. גם היהודים הפולנים באמיריקה פשטו מעליהם כגדיהם הצואים בחוסרי ורוחני, ויסירו מהם גם לכושי הקמצנות, ולכשו סחלצות חמלה חנינה ורחמים, וכל רואיהם יכירם כי זרע ברכ' ה' המה.

שלישים ושש בתי כנסיות ליהודים בעיר נוריק (כמספר ל"ו צדיקים אשר בזכותם העולם קיים) "ומנינים", אין מספר, כן יש ג"כ איוה בתי-מדרשים ליהודי פולניה אשר שמה ילמדו בכל יום ויום כמו בית-המדרש הגדול, בית-המדרש ברחוב אללן זכו' ורכנים דרשנים, שוחטים וחונים, סלמדי חינוקות ומורי-הוראות יציצו מעיר כעשב הארץ.

8) גוֹרְיָזִי (New-Jersey), שטח המדינה הזאת הוא. 8320 פרסאות מרובעות ומספר יושביה לערך חצי מיליון ויותר. ואף כי יש להמדינה הזו 140 פרסאות חוף הים, כי לחוף ים האטלנטי חשקון, עכ"ז אין לרה חוף גדול וחשוב בעד המסחר, האויר בתוכה טוב ונעים; אולם אדמתה איננה טובה לחרישה וזריעה כבשאר מדינות, אבל טובה היא למרעה צאן

כי נאות דשא רכ בה. המדינה הזאת עשירה מאד בהרכה מיני מחכת, ובפרט כברול, כדיל, ובגחלי-אבן.

בירת המדינה היא העיר טרנטון (Trenton) עם 20,000 חושכים אצל נהר דילבר, והעיר היוחר גדולה בהמדינה היא העיר ניו-ארק (New-Ark) עם 80,000 חושכים.

גם בהמדינה הזאת נמצאים יהודים, אך מספרם כל ירכ בחוכה, וכמעט בכל עיר מערי המדינה הזאת יש להם קהלות קטנות. וכהעיר ניו-ארק הקרובה לניו-ירק היא הקהילה היוחר גדולה בהמדינה הזאת.

9) פֶּנְסִילְוֵיָה (Pennsylvania) המדינה הזאת נוסדה בשנת 1682 שטחה 46,000 פרסאות מרובעות, ומספר יושביה עולה לערך

שלש מליונים נפש אדם. אויר הארץ אף כי חוק הוא ומשנה תכונות-חמיד, עכ"ו טוב ובריא הנהו. האדמה פה שמנה ופוריה, וטובה מאד לחרישה וזריעה, החטה תשא פרי חנוכה למככר, גם פרי העץ ונטעי קנה-הדבש יתנו יכולם לטוב ולכרכה פה. גם עשירה היא מאד במיני מחכות רבים, ובפרט ברול, ובגחלי-אבן ומלת. המעינים המפכים שמן-צורי יעשרו המדינה הזאת, גם המכחור וחרושת-המעשה חפרה פה ותעלה מעלה.

בירת המדינה היא העיר הרסבורג (Harrisburg) עם 14,000 חושכים, והעיר היוחר גדולה והיוחר מרובה כאוכלסים בכל המדינה, היא העיר פילדלפיה.

העיר הגדולה והמהוללה הזאת היא שניה לניו-ירק כגדלה ובמספר יושביה אשר יעלה הק לערך 800,000 אולם עולה היא על ניו-ירק ועל כל יחר ערי ארצות-הברית ביפיה והדרה, ובסדרים הטובים אשר לחוצותיה ושוקיה, ונאדרת היא בחשבחות על ידי הנקיות השוררת בחוכה, ע"י חריצות יושביה, וע"י הפכריקים והעצומים אשר בה. בהעיר הזאת נחזם "פת-שגן כתב החירות", אשר עשה כל כנסיות-הברית, כנסיות חששיות, כלתי תליות כרשות איזה ממלכה-או ממשלה מחוק, ואסיפת הקונגרס כפעם הראשונה, היתה בעיר הזאת. בניני הממשלה פה כמו בית-המועצה, בית-הועד, בית-האוצר, ובית המכעתי-המטבעות, כלם בנוים לחלפיות כרכ חן ויופי, מרהיבי עין רואים, הרכה בתי חפלות ובקדשים בתיכה וכמו כן בתי חסד וצדקה, ובתי למוד ואקדמיות, גנות ופרדסים, ותעלות חמוליכות את המים ע"י צנורות לכל רחובות העיר, ולכל הבתים. ואף כי העיר גדולה היא מאד, עכ"ו לא נראה פה השחתת חמדות ע"י לוקסוס ומותרות כביתח ערים גדולות באירופה או באמיריקה כי כח הקויקרא אשר חמה כמעט ראשי יושביה, שונאים את הלוקסוס חכלית שנאה, וחיים בתסתפקות המארכת ימיו ושנותיו של אדם. הנשים כאנשים מכני החכורה הזאת חלכשנה מלכושי כבוד, מחלצות נקיות נפוח, אבל לא חלכשנה שני עם ערנים ולא תעלנת עדי והכ על לכושהן ואבני שהם וישפה לענקים על גרנרותיהן. בנות חקויקרא כל חקראינה הב! הב! ככנות ישראל אשר שש וארגמן לכושן, וצוארן כחכויים

טוב ארצות-הברית

חורי זהב עם נקדות הכסף; כי זה רעה חולה בכנות עמנו, אשר עיניהן לא השבענה מלוקסוס ומותרות, ועדין אשר שחו עליהן מי יוכל למנות וגמפור, ומה חמה נגד ערי כנות ציון אשר הנביא בן אמוץ מקללן (ישעיה נ' 25—16) על דבר השחתה מדותיהן הבאה לרגלי אהבת המותרות האלה אשר ימנה שמה; ועד היום הזה אם בל תוכל להכיר בת ישראל בין שארי הבנות מעקמיטיות או אריכות האף, הלא תכירנה, מטבעותיה וקשוריה, נזמיה ורדידיה, כי בהן בנות ישראל תצטינה.

בנין הלוקמטפים גדול ועצום בקרב העיר הזאת, וכן בנין האניות על חוף נהר דילכרה לא רחוק מהעיר יעלה ויפרוץ מיום ליום. אניות-קטור הולכות מאירופה לפילדלפיה ומרכות המסחר בעיר עד להפליא, ומה טוב ויפה הוא להנוסעים לאמריקה כי ילכו גם דרך החוף הזה, כי פה המכוא לאניות טוב מאד, וכשבע עינים תנצור ממשלח העיר את העמיגרנט והפקוח עיניה עליו לכל יפול בפי בני-הרמיה, ובל יאונה לו כל רעה. החברה דאקראת "דיא דייטשע געזעללשאפט", בעיר הזאת דואגת בעד העמיגרנטים האשכנזים להמציא לכל אחד עבודה ומעשה בתחילת בואו, ובלתי ספק תעשה כזה גם בעד בני-בריה, כי הלא יהודים רבים יתמכוה מכספם, ואיזה מאחינו עומדים גם כראשה.

מספר אחינו בעיר הזאת הוא לערך 25,000 נפש, וככל הנסיה הזאת מספרם הלך ילך וגדול משנה לשנה. מקור פרנסת היהודים בעיר וכמדינה הזאת הוא המסחר כמו בכל יחד הארץ. רבים מהם כנענים נכבדי ארץ, עשירים מופלגים, וגם בעלי מלאכות ביניהם, וכמו בנודירק כן גם פה יחזקו ויהאמצו להרים דגל היהדות פה בארץ, ע"י כתי כנסיותיהם המתנוססים לגאון ותפארת ולצבני ולכבוד לכל העיר, וע"י כתי חסד וצדקה שלהם, גם פה מצאה חברה "בני-בריה", קן לה, וחברת "קשר של ברזל", כנחה פה ביחה וע"י החברות היקרות האלה יתאחדו כמעט כל יהודי ארצות-הברית המפורדים מחוף ים האטלנטי עד חוף ים השקט, ואחים הטה לכל דבר טוב וצדק, ולכל דבר יפה ומועיל. רבנים ודרשנים ילמדו את העם בדרשותיהם, אם בלשון אשכנזית ואם בלשון אנגלית שעת המדינה, חובות היהודי לרחו-ואלהיו, לארצו ומולדתו, לבני רחו, ולכל החבורה, וגם פה שם ישראל ורחו נקדש ונערץ, ירום ונשא וגבוה מאד.

בהעיר הזאת תחיסר בית מדרש לרבנים "בשם בית מדרש מגמוני (Maimonides College) אשם מפאת חסרון תלמידים, לא מלא מטרתו הקדושה. אם עוד יקום ימים רבים, או יסגר על מסגה נפלא הוא ממני!

10. דילורה (Delaware) כנסיה קטנה יושטחה 2120 פרסאור מרובעות. והיא אחת מהכנסיות היותר קטנות בארצנו, ומספר יושביה הוא 150,000 נפש. האקלים טוב וכריא כחלקה הצפוני, אבל לא כחלק הדרומי. המסחר מעט כמדינה, אפס צידת דגים פת לרוכ. צד הדרומי מתכנסיה

הזאת כמעט רבו ככלו אצל החוף הנהו, והאדמה שמה שפלה ובין אגמון ובצה היא יושבת, ויערים גדולים מאלוני-כוח (Zypressen) עליה. כן נמצאו בהכנסיה הזאת עצי הטולפים, וכאמצע הכנסיה בחלק הצפוני האדמה שמה מעט גבנונית וטובה לחרישה וזריעה.

בירת המדינה היא העיר דאווער עם 1200 חושבים. והעיר-היותר גדולה בהכנסיה, היא העיר ווילמינגטון (Wilmington) העומדת באמצע הדרך הברזל המקשר פילדלפיה ובלטימרה, עם 22,000 חושבים.

אחינו ב"י מעט מועיר המה בהכנסיה הזאת, אולם רבים המה חכלים יהודים ההולכים וסוחרים את המדינה הזאת בסחורתם אשר על כתף ישאו, או טעונה בעגלה כי כן דרך הרוכלים בארצות-הברית.

11) מְרִילַנְד (Maryland) - החושבים הראשונים בהכנסיה הזאת היו קטוליקים אנגליים אשר נסו ברחו למו הנה מפני קנאת ורדיפת הדת בארצם, ויחישבו פה בשנת 1631, שטחה הוא 11,124 פרסאורט מרובעות, ומספר יושביה עולה לסך 800,090 נפש אדם. אקלים הארץ הוא טוב ויפה בפנים המדינה וסכיבות ההרים, ולצד החופים במערב ומורת המדינה רע ומשחת. בהפלכים (Counties) אלינהני ושיננטון, האדמה פוריה ושמנה, ועבודת-האדמה תפרח שמה, וגם פה ינטעו נטעי צמר-נפן וטבק, בנהרים פה צפונים מתכות לרוב, וכפרט גחלי-אבן, קיד, ואבן שיש ירקק וגם המסחור יפרח חנה.

בירת הכנסיה היא העיר אנפוליס (Annapolis) עם 5000 חושבים, יושבת על החוף עכו המסחור לא יפרח בה, והעיר היותר גדולה והיותר מרובה באוכלוסים בהכנסיה הזאת היא העיר בלתימרה.

העיר הגדולה הזאת לא נופלת היא מרעותיה הערים הגדולות, נבנית בטוב טעם ויופי, ולה חוף גדול אשר ינדיל המסחור בה, וינשאהו למעלה ראש.

מספר יושבי העיר הזאת יעלה לרבע מיליון נפש אדם, כתי טיאטרות וכתי מדרשי חכמה וחרושת המעשה, וכתי פבריקים גדולים, וכמו כן כתי תפלות גדולות לבני אמונות שונות, וכתי חסד וצדקה יפו את העיר וישיתו עדים עליה לצבי ותפארת. אניות הקטור אשר תלכנה מברימן לבתימרה תמידן כסדרן ומביאות עמינרנטים לאלפים מאירופה הנה מידי שנה בשנה, תביאנה רב טוב להעיר הזאת בפרט ולכל כנסת מרילנד בכלל, ומה טוב הוא כי גם אחינו ב"י יבחרו גם את הדרך הזה ללכת לאמריקה ולא ינהרו כלם רק לעיר אחת לנרייק, וכפרט אלה התפצים ללכת לפנים ארצות-הברית, הלא יותר טוב להם ללכת לבלתימרה מלכת לנרייק, הן המקח אחד הוא אצל החברה הנקראת «Norddeutscher Lloyd» בעיר ברימן ולא ישלם הנוסע אף פרוטה אחת יותר לבלתימרה מאשר ישלם עד נרייק. כן גם החברה האנגלית הנקראת בשם National Line

טוב ארצות-הברית

שולחת ג"כ מליורפול אניותיה לעיר הזאת, ורב טוב עושות החכרות כזה לעמיגרנטים רבים.

בהעיר הגדולה בלתי-מרה נרים יהודים רבים ומספרם יעלה עד 15,000 נפש אדם, והלך חולכים ורבים שמה ככל שנה ושנה. גם פה יהודים רבים עשרו גם נכרו חיל, והמה עתה שמה כנענים נככדי עיר, עושים מסחר וקנין כאחד הגדולים בארץ. בתי מסחרם פתוחים לרוחה בכל יחובות קריה כבערי נוריק ופלדפיה, ועושים חסד וצדקה ביד נדיבה. בתי כנסיות חכנויות לחלפיות, ובתי חסד כמו, בית-החולים, בית היתומים יעידו ויגידו על נדבת רוחם. גם פה יחויקו במעוון היהדות וירימו דגלה בכבוד. החכרות היקרות "קשר של ברול", "ובני-ברית", חכרו יהודי בלתי-מרה עם יתר יהודי ארצות-הברית לכל דבר טוב וצדקה, לטובת הכלל ולטובת הפרט.

12) פלך קלומביה (District Columbia) את הפלך הזה נחנו שתי הכנסיות, מרילנד ויפריגניה, במתנה לממשלת ארצות-הברית הכללית, למען בנות שמה עיר הכירה הכללית לכל הכנסיות לכל תהיה מחלוקת בין הכנסיות כדבר מושב הממשלה הכללית, ולא תאמר האחת כחלקי, והשנית לא כי אך כחלקי, והסכו שמו פלך קלומביה על שם קולמבוס אשר נלה אמיריקה, ואת עיר מושב הממשלה קראו ושינגטון על שם המיסד החירות והכנסיה החששית אשר העם האמיריקני קורא לו עד היום הזה "אבי ארץ מולדתו", בשנת 1846 החזיר הקונגרס את חלק וירגניה לרה בחורה, ונשאר פלך קולמביה רק בהחלק הקטן אשר היה לפניו למדינת מרילנד, והוא עומד תחת רשות הממשלה הכללית ושיך לה. כל שטח הפלך הזה הוא 10 פרסאות מרוכעות, הארמה פה גבנונית והאקלים טוב.

בירת הפלך חוה אשר היא גם כן בירת כל ארצות-הברית היא העיר ושינגטון (Washington) עם 75,000 תושבים. בהעיר הזאת הוא מושב הנשיא, מושב הקונגרס, ומקום מושב שער המשפט העליון שכל הארצות; חכמים היוחר יפים בכל העיר, ומתנוססים לחלפיות כהודם והדרם המה: הקפיטול (מושב הממשלה), בית-הלכן (כן נקרא בית מדור להנשיא), בית חמנסטריום, בית הפסט הכללי, בית האוצר, ויתר בתי ענג ולמוד, בתי מקדש, ובתי נשק ומאמר. בהעיר הזאת יושבים צירי ממלכות מארבע פנורת עולם, והמה הביאו את הלוקסוס עמם לעיר הזאת, אף כי חכלית מיסדי החירות והכנסיה החפשית בארצות הברית, היתה, לעשות מושב הממשלה בעיר קטנה, רחוק ממרכז המסחר והאינדוסטריה, ונפרד מכל המקומות הגדולים אשר שמה השחתת המדות והלוקסוס שוררים בעצם חקפם ונכורתם, לטוב כל הארצות ולאשר כל הכנסיות; אפס אם הועילו התכמים האלה בחקנתם-ואח? שאלה גדולה ועצומה הנה, ולכל היודע תהלוכות ודרכי החיים בעיר ושינגטון עתה, פחרונה! לצד מערב מהעיר עומדת העיר גיורגטון עם 10,000 תושבים, ולה יתר שאת במסחר על העיר ושינגטון.

גם בעיר הממשלה ושינגטון גרים איזה משפחות יהודים, וכונים עתה שמה בהכנס גדולה היכל מפואר לעבודת ה' אלהי ישראל, אולם יען כי לא ינדל בה המסחר, לכן לא ירבה בה מספר בני-ישראל.

13) וירג'ניה (Virginia) הכנסיה הזאת התישבה בחלילה מהאנגליים, והעיר ומסטון על נהר ומסדיוור היחה העיר הראשונה הנכנית פה על ידיהם. בשנת 1862 כאשר פרצה המלחמה בין הדרום והצפון בארצות-הברית החפרדו בני חלק דרומית מערכית מיתר בני המדינה, והחלק הזה היה לכנסיה בפני עצמה ונקראה בשם וירג'ניה מערכית. ננסח וירג'ניה התאחדה עם הדרום ולחמה נגד הצפון, וחלק דרומית מערכית נתן ידו להצפון ולחם נגד הדרום. שטחה לכר מחלק דרומית מערכית הוא 38,352 פרסאות מרובעות, ומספר יושביה יעלה עד מיליון וחצי נפש אדם, ומהם כחצי מיליון האפרקניים השחורים.

האקלים ותכונת הכנסיה הזאת נפרדים ונבדלים לפי הפלכים פה. כפלך טייד-וטר (וחם מים) (Tide Water district) ארץ חול ושפלה, אצל החוף האדמה מלאה רפש וכצה, ומקומות רבים מכוסים חמיר כמים. הפלך הזה משתרע לצד הים מרוחק ממאה עד מאה ועשרים פרסאות, וכאשר יעלו המים ייכסו את כל השטח הזה כמים, ולבן טוב מאד החלק הזה בעד מורע דוחן אשר דק על מים רבים גדלו. פה חם מאד כימות החמה, ורק הכושים האפריקניים יכולים להיות בריא אולם בהאקלים הזה, ולשאת ולסכול חום השמש המכה על ראשיהם. וחלילה לי לעיץ לשום אדם מארצות הקרות כאירופה ללכת שמה. הפלך השני נקרא פיד-מונט (Pied mont district) וחוא בפנים המדינה בין חבל החוף וחבל ההרים. האדמה טובה פה לחרישה ווריעה והאקלים בריא וטוב, והחבל המזבחר בכל הכנסיה הוא: חבל ההרים, בהפלך הזה האדמה שטנה ופורירה מאד, ויפה למורע כל מיני תבואות גם פירות הדרום כמו תאנים, רמונים ושקדים וכו', ולמרעה בקר וצאן. האקלים פריא וטוב עד להפליא, גם ערים גדולים ינשאו פה, ועצים רעננים יחראו לעינינו.

המדינה הזאת ככלל עשירה מאד בתבואות וכפרט החטים ודגן המיים, בטבק, כמינרליים וכפרט ככרול נחלי-אבן וסיד, וכל הדברים האלה יביאו מקח טוב על השוק, כי המסחר הלך ילך וגדול פה כמדינה. מעיני רפואה רבים נמצאים פה, אולם שממות והריסות המלחמה האחרונה עוד חראה בארץ. בהכנסיה הזאת נולד מושיע של ארצות-הברית הוא ג'ורג' ושינגטון ופה מרת ונקבה בנכול נחלתו אשר צכפר והנזון על נהר הפטומק.

בירת המדינה היא העיר ריטשמונדר (Richmond) עם 40,000 חושבים, והיא העיר היותר גדולה בכל המדינה. על שני צדי רחובותיה אלונים נטועים המכסים בענפיהם את הכתים, ונראות כמו פרדסי-חמד. בעת המרד האחרון היחה עיר ריטשמונדר בירת ממשלת הדרום ורמים

טוב אהצומת-מכרים

לרוב נשפך בקרכה. המסתור יעלה למעלה ראש פה וראש מסתרה הוא טבק וקמח.

בהעיר הואת כמו בכל ערי הכנסיה נמצאות קהלות ישראל חדשגה גם ישנות, ועם מעט מספר בלי עדינה כהכנסיה הואת אולם הלך ילך וגדל, לעדה ישראל בעיר הטשמונה יש בהכנסים ורכי הדורש להם בימי שבת ויו"ט לפי רוח העת והזמן והתחורים פה יתחרו את אחיהם בכל מקומות טושכותם להגדיל בבוד היהדות, ולהקים סכחה הנופלת.

(14) וירג'ניה המערבית (West Virginia) בעת פרץ המרד האחרון בשנת 1862 נקבעו 49 פלכים ממדינת וירג'ניה והיו למדינה בפני עצמם, ועוד להצפון. שטח הכנסיה הואת הוא 23,000 פרסאות מרובעות בין הרי אליוהני ונהר אהיה (Ohio). האקלים פה טוב זכריא. פעינירפואה ושמן ארצי נמצאים פה לרוב, ואדמתה טובה יותר למרעה כקר וצאן מלעבורת האדמת.

בירת המדינה הוא העיר ווהילינג (Wheeling) על נהר אהיה עם 20,000 תושבים, ומסחרת רב, ובפרט עם נחלי אבן.

בהכנסיה הואת לפי זרעתי נמצאים אך מעט מועיר מאחבי, כי היהודים בארצות חבית אשר ממפרם ביחוס העמים האחרים ושטח הארץ בארצות חבית רק מעט הוא ולא יעלה יותר על חצי מיליון, כתרן למן עד עתה עפי' הרוב רק הערים הנרולות, כי עטו שמה אל המסתור המכריק בצבעים מחזירים לעיני היהודי, והחת אחים ומחרשה אך צורר סחורה על כתף ישאן, ולא יאכו לחיות חיי אכה ולורס איש תחת גפנו והחת האנה, אך המסתור אף עם מכנסים ישנים חיי רחם ונפשם!

(15) ברלינה הצפונית (Nord Carolina) כנסיה ישנה, ושטחה הוא 50,704 פרסאות מרוכעות ומספר תושבית עולה עד יותר למיליון נפש אדם. האנשים וחכונת הארץ פה הוא כמו בוירג'ניה טוב מאד רק אצל וסביכות ההרים. חבל תים אשר לה, הוא קלא עמקים ואדמת חול, גם אנפון ובצה ותאור פה הע ומשתח. אולם גם פה תנשאו עצי ארוים וברשמים, והדוחן יורע פה לכרכה. למערכת האדמה גכנונית שמנה ופנריה. הרים נחמדים ינשאו פה זעליהם יערים ונאות רשא. בימי הקיץ תם מאל. תוצאות הארץ הגנה חטה, דגני המיים, דוחן, טבק, וצמר גפן, וכל מיני פירות הדרכים וגם ענבים ינעו פה. ביערותיה נמצאים ופח ושמן הטרפנטין, וכשנה אחת מצאו באדמתה זהב בשנה 400,000 דללת, אולם אין לכל המדינה הואת בכל החוף הגדול אשר לה, מכוא לאנות.

בירת המדינה היא העיר רליה (Raleigh), ומספר תושבים שמה הוא 40,000 נפש אדם. והעיר היותר גדולה בהמדינה היא העיר ווילמינגטון (Wilmington) עם 20,000 תושבים.

גם פה מספר היהודים אך מצער הוא, אולם מה שאינו עתה יכול

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

להיות, — יאמר משל הקמוני — יבאו הנה ויתאחוּו פה, יעברו אדמתה ויהנו מטובה ושמנה כיתר האזרחים.

16) ברלינה הדרומית (South Carolina), שטח הכנסיה הזאת הוא 34,000 פרסאות מרובעות, ומספר יושביה הוא קרוב למיליון. אנשי המדינה הזאת היו הראשונים למלחמה נגד הצפון אולם גם הראשונים לשלום אחרי ראו כי הצפון מהם והלאה במלחמת חנופה על שדי קטל, ויבחרו כושי אחד לפיניסטור ממדינתם. בחלק החרי האדמה מוכחרת לתדישה זוריעה, באמצע המדינה ינטעו רק צמרגפן, ובשפלה אצל החוף יורעו את הדוחן אשר יביא מאה שערים. פן יערים רבים בהכנסיה הזאת אצל החוף ועצי הרוב טעצי הטנן (Tannin) זכן נמצא בה זפת ושמן הפרפנטין, מצב ההשכלה אינה פה עוד בגרם המעלות.

כירה המדינה היא העיר קלוסמביה עם 10,000 תושבים, והעיר היותר גדולה בהמדינה היא העיר שרלסטון עם 65,000 תושבים. להעיר הזאת יש מכוא לאניות, והמסחר גדול בתוכה. גם פה מצא ריהודי מנוח לכף רגלו עוד בימים קדמונים, ואם כי מספר בני ישראל יושבי הכנסיה הזאת לא רב הוא, אולם יש להם פה קהילות עם כתי כנסיות, וכפרם בחציה שרלסטון, ושמה יגורו הרבה משפחות מיהודים ספרדיים.

17) ג'ורג'יה (Georgia), שטח הכנסיה הזאת הוא 50,000 פרסאות מרובעות, ומספר יושביה קרוב למיליון נפש אדם. על ידי החוף אדמתה שפלה ומלאה חול אבצה, ואורה משחת, והחבלים לצד הארץ הארץ פנימה הארץ גבנונית ופוריה והאוויר יוחר טוב, אפס בדרך כלל, ימי הקיץ חמים מאד ככלל אקלימים החמים, וכימי החורף האויר מזונג ועים מאד. צמרגפן וקניידבש יגדלו פה למכירה, ואקר אחד יביא לפעמים עד 500 ליטרות (Pounds) צמרגפן, זכמו כן תוציא האדמה פה דוחן, טבק, גנהמיים, ותפוחי-אדמה מתוקים ומחדש החחילו לנטוע פה את נטע המי (Tea) ויעש פרי חלולים, גם פירות הרומם חגדלנה בה למכירה.

כירה הכנסיה היא העיר אטלנטה-המספר תושביה 35,000 נפש אדם. ועוד ערים גדולות להכנסיה הזאת כמו סונה Savannah עם מכוא לאניות, והעיר אגוסטה עם קרוב לחמשה ועשרים אלף נפש אדם. ככל אלה הערים אשר זכרנו נמצאות קהילות שלמות מאהב, ולהם כתי חפלות ודבשנים חונים ושותטים, אולם מספרם חלא טבער הוא ער עתה, וירבה ששנה לשנה כמו בכל ערי ארצות-הבריה, כן יסיף ה עליהם אלף פעמים מבה, ברב עשר והצלחה.

18) פלורידה (Florida), כאשר יבאו הספרדים להארץ הזאת השתאטמו על הדרך המבע פה וקראוה "ארץ הפרחים", (Florida) ובשנת 1845 השתפחה לכנסיה בארצות-הבריה, שטחה 59,268 פרסאות מרובעות, ומספר יושביה לערך 200,000 נפש חלק הרומם ממנה

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

טוב ארצות-הברית

הוא ארץ בצה, וחלק היותר גדול הוא ארץ שפלה וחול, אולם האקלים החם מחמם את האדמה, ומצמיחה ומולידה תבואה לרוב. תוצאות האדמה הנה: צמר-גפן, דוחן, טבק, קני-יער, ותפוחי-אדמה מחוקים, הפלכים יפרזון, מדינון, וליון, יותר טובים ומסוגלים לעבודת האדמה בכל הכנסיה.

בירת הכנסיה היא העיר טל-הזה (Tallahassee) ויושביה המה רק איזה אלפים, נפש אדם. אורה צח וטוב כי נכנית על מקום אדמה פוריה ודשנה ונאות רשא, ובהערים סנט-אוגוסטינה והעיר פנס-קלה יש מכוואות לאניות, אולם עדינה אינן מרובות באוכלסין.

כנסת פלורידה נמצאים ג"כ יהודים, ולא רחוק הוא מהאמת אם נניח את ההשערה הקדומה אשר אולי ירי יהודים עמלו ג"כ בכנינה, והיו ממסדיה הראשונים. אבל מספרם פה מעט הוא, אפס גם בחלקת פלורידה חפגוש את היהודי בצרור סחורה על שכמו, נע ונד לשכור מחיאו, אבל לא תחת גפנו ותחת תאנתו, על שדחתו ועל נחלתו.

19) אל-במה (Alabama), הכנסיה הזאת נקראת בשם אנדיני,

וביאורו הוא "פה נשכ", והסתפחה לארצות הברית בשנת 1819. שטחה הוא 50,722 פרסאות מרובעות, ומספר יושביה עולה עד יתר ממליון נפש אדם. בחלקה הצפוני יחמו הרי אילנהני ויהיו שמה להרים וגבנונים וחלים קטנים, ונהר הטנה-הזה (Tennessee) שוטף הולך שמה בכל רוחב הכנסיה. פה נראו לעינינו עמקים יפים-עוטפים בר, שדי חמד עם נאות דשא בירקרק חרוץ. לצד דרום היא כר נרתכ ושפלה. האקלים סביבות ההרים כצפונה טוב וכריא, ובצלה לצד דרום חם מאד ואיננו קריא. תוצאות האדמה הנה: צמר-גפן, דוחן, ויתר פירות הדרים, גם דגן-הסיים יגדל פה לכרפה. יערים גדולים עם עצים רעננים, ואלונים עבותים, כצפון הכנסיה, וילכו הלך וקטן בחלק הדרום. המינרליים אינם במדה נפרזה פה. ומרעה בקר וצאן הלך חלך ותחרכה משנה לשנה.

בירת המדינה היא העיר מונטגופרי על נהר אלבמה עם 5,000

חושבים, והעיר היותר גדולה בהמדינה היא העיר מוביל עם 35,000 חושבים.

גם בהכנסיה הזאת נמצאות קהילות שלמות מאחבי וכפרט בהערה הגדולות פה, וגם פה ככל מקום מושבותם יתחרו את יתר היושבים להגדיל המסחר בהכנסיה ולהאדירו עד מקום שיד שכלם מנעת.

20) מסיסיפי (Mississippi), נקראת על שם הנהר אשר הוא שם

אדיני ופירושו "אבי הנהרות", והסתפחה לכנסיה בארצות-הברית בשנת 1817, ארכה 334 פרסאות, ורחבה 150 פרסאות, ומספר יושביה יעלה לערך 800,000 נפש אדם. סביבות נהר המסיסיפי האקלים לא טוב כי הנהר הזה שוטף ועובר על כל גדותיו ויכסה ארץ, וישאיר אחריו בשובו אל אגנו — בצה וליחות, וחום השמש הכוער בחופו שמה יעלה

טוב ארצות-הברית

אדים קשחתו. האור, אפס כיתר חלקי הכנסיה האיר טוב. תוצאות האדמה הראשיות פה הנה: הדוחן כדרום, ואצל הנהר, הגן-המיים, קנה-יער וצמח גפן. גם יתר התבואות הולכות ומתרככות על פני אדמתה, ומרעה צאן ובקר רבה מאד פה. המינרליים מעטים פה; ואף כי אין להמדינה הזאת, חוף מצויין וגדול, אולם הנתר הגדול המיססיפי יביא רב טוב להכנסיה. עוד 4,900,000 אקר קרקע בהכנסיה הזאת ברשות ממשלת הכנסיה למכור, וכל הרוצה לקנות יבוא ויקנה.

בירת המדינה היא העיר דשיקסון (Jakson) על נהר פירל (Pearl) עם 5000 תושבים, ומסחרה רב בצמר גפן, והעיר נטשץ (Natchez) היא העיר היותר גדולה בהכנסיה, ובה יעלה המסחר למעלה ראש, עם עשרת אלפים תושבים.

אחכ"י יגורו גם פה, ומהם עשירים מופלגים, וקרקעות רבות להם לנחלה. זה לא בביר ואיש יהודי אחד נדיב לכ"שם טרגר (Trager) הדיע במכ"ע לכ"י כי הפצו לחת. כמתנה אלף אקר מקרקעותיו לאורה משפחות עניות פכ"י, כי חתשכנה שמה ותעבורנה את האדמה, וחפץ נ"כ לבנות להן בית הכנסת מכספו, ולעזוב אותן בידי פתוחות; אם זכו. ככה איזה משפחות בהמתנה הזאת, או לא, לא ארע ברור, וכל החפץ לדעת זאת, ישאל את מי מוציא לאור מכ"ע לכ"י באמריקה (אבל לא את החוצפה או החצופה כי נכלה סרוחה הנה המטמאה את הירים במגע ומשא, וכל בעל נפש ישרה ירחק ממנה תכלית ההרחקה) והוא יגיד לו פשר-דבר.

21) ליווינה (Louisiana) הכנסיה הזאת יסדו הצרפתים וקראנה על שם מלכם לויס הי"ד. בשנת 1803 מכר אותה נפלין הראשון לארצות-הברית במחיר 15 מילינים דלר (Dollars) ובשנת 1812 ביום השמיני לירח אפריל התקבלה לכנסיה בארצות-הברית. ארבה 292 פרסאות, ורחבה 250 פרסאות, ומספר יושביה קרוב למיליון נפש. אדמת הכנסיה הזאת מלאה רפש ונבצה מאשרות זרעות המסיספי השוטפות ועוזרות כל הן ומכסות במימחן את כל רוחב הארץ הזאת. כמעט בכל עתותי הביב הנהרות עולים ומכסים במים כל פכיבותיהנו, וכאשר השמש חשלה ייה כחום כוער על האדמת הזאת, חכונת האקלים רעה ומשחחה חנה, לם כחלק ההרי אשר בהכנסיה, האוים טוב זכריא. תוצאות האדמה פה ה: קנה-יער, דגן-המיים, הרוחן, צמר-גפן, ועלי-הטבק, ופירות-הדרום; דלנה פה למכירה על נהר המיססיפי עם הנחלים אשר ישפכו מימיהם ליו, אניות בו יהלכון שטח גדול עד 17,000 פרסאות, ויביאו תוצאות מארבע עשר כנסיות כנות-הברית לעיה הגדולה נו-ארלינס ויגדלו ירחיכו בה הפסחור באופן מאד נעלה.

לממשלת הכנסיה הזאת יש עוד 6,580,000 אקר קרקע אדמת-הכנסיה למכור לכל קונה.

טוים ארצות הברית

מבנה החדים יושביה מלפניש. זכראשונה תוחה תחת יד הספרדים, זאמ' תחת יד מקסיקה, אולם לא ארכו הימים ופתחו יושביה על מקסיקה מעל צוארם; זה היה מכסת לכנסיה חפשית ולממשלת ספני/עצמה, וכשנת 1845 הסתפחה לבנסיה לארצות הברית. שטחה 274,356 פרסאות מרובעות, והיא הכנסית הגדלה בכל כנסיות ארצות הברית ומספר יושביה אשר ירבה מיום ליום ועלה לערך 800,000. נפשו אדמתה כולה שמנה גפורה מאד, ארץ כרמל ונאות דשא, שדי חמד, עם עצים רעננים ומעשירה בכל מיני נטע וצמח. האקלים הוא חם, כאיזה חבלים מהכנסיות הוא מרא ומוב, יפה ונעים, ובאיזה במקומות הוא לח ומשתה, מקולקל ורע. גבול הארץ הוא דרך המיסיסיפי, וקנדה, ועל הטבק, הרוחן וצמר גפן המשובת בכל העולם. מדעה הרבה לצאן ובקר, והארץ הזאת מגדלת חרבות ובקמות. חשינה ליים שית הטוב, הברזל, אבני מלח וגמלי אבן. חרשתה המעשה והמסחר עדנה לא הכשילו אשכלוחיהם פה במדינתה ושרה לא נעבדה האוצרת עשבתה במרכה גתוחה, עדנה ליד חרצים, לשבוע, מצובה, ולאטל ספריה. גם נהנת בה יוחמון להרטיב תאמה, ולהשביע לשד, וליתק למען חתן פריה בעתה. אולם במקומות השפלים פה תשחרר מחלת הקדחת המסוכנת מאד. בכל הקפתה ונבוחה.

בירת המדינה היא העיר אוס טין (Austin) על נהר (Colorado) עם 45000 תושבים, והעיר הגדולה והחמה מצוינת במדינה על ידי המבוא לאגוז אשר בחוכה, היא העיר גלוסטון (Galveston) עם 12,000 תושבים. גם במדינת טקסס גורו אחגי ועיר שם, ועיר שם, זכיתר האזרחים יהנו מ טוב הארץ ומשמנה, גם קהילות קטנות תצמחנה שמה חדשונה ומנוח להן. גורמים ודרשנים, שוחטום וחונים, ומאשה מספר בני הקהילה עפ"י הרוכ מצער הוא. ועדנה לא יוכלו לשלם אלפים לשנת למשרתי בקובש, לצן בקשור עפ"י תרוב איש אחת הודע ומבין ללמד את ביניהם דת ישראל, לשחוש צאנם ובקדם, לשית הפילוחיהם, ולדרוש להם בשכחות וימים טובים, וצאנים כאלה חמכנים המלאכה או התכמות האלחה יוכלו במעט בכל יום נום למצא משתה באינה קהילה קטנה כזאת, אשר הנת לבאות בערי ארצות הברית, ולהחיות נפשם בקבור. ואם לא תמצאנה כל מחכמות (?) הנזכרות בצאיש אחה, ופק שלש אלה הראשונות לה, ובל יבנו לדרוש ברבים, גם איש כות מצבת הוא קני בנקל ימצא לו משרה בארצות הברית. לשרם בקודש באחת הקהילות אשר מספרן קלך, ילך וגדול בערי המדינה הגדולות והקטנות.

23) ארקנסו (Arkansas), החושנים הראשונים בהכנסיה הזאת היו צרפתים אשר באו לגור בה בשנת 1685, וכיום 15 לירה יוני בשנת 1896. התחברה לארצות הברית בשם כנסיה שטחה 52,198 פרסאות מרובעות ומספר יושביה עולה ער 505,000. תואר פנו צדמתה

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

טוב ארצות-הברית

משונה; החלק המזרחי לעבר המיסוסיפי הוא ארץ שפלה מלאה בוק והנהר
 ישטפה כמעט בכל שנה ושנה, החלק התיכוני הוא ארץ הררי ובנונית.
 אצל נהר ויט (White) זסנט-פרנצ'ס הארמה טובה מאד לחרישה נוריעה.
 היערים בהכנסיה הזאת טובים עד מאד. פה יגדלו צמרדנפן ומבק למכביר,
 ועשירה היא בכל מיני מחצב ומתכת, ובפרט כבדול, גחלי-אבן, עופרת,
 גיפס, ברזינשטיין, בדיל ומלח. האקלים טוב ונעים בחלק ההרי לא כן
 בארץ המישור והשפלה, כי הבוק אשר שמה, מעלה אדים נרפשים ומביא
 חלים רעים להיושבים שמה. כן נמצאים פה מעיני ישועה אשר יקרו מים
 קרים וחמים, והמענות האלה אף כי שונים המה כתכונת טבע מימיהם
 עכ"ז קרובים זה לזה, עד כי יכול האדם לטבול בפעם אחת ידו השמאלית
 במעיף-מים קרים וידו הימנית כמעין מים חמים. חולים רבים נרפאו במעיני
 הרפואה האלה וזוכרים את המקומות האלה כרגשי קדש ומכבדים את ה'
 על רוב טובו מאסרו לבני-אדם.

כירח המדינה היא העיר ליטל-רוק (אבן קטן) עם 5000 חושבים,
 ועוד לה יחד ערים גדולות וקטנות אך מישוב עדנה בה מעט, ויגדל
 משנה לשנה.

24) טניסי (Tennessee) החברה לכנסיה לארצות-הברית כיום א'
 לידה יוצים בשנת 1796: שטחה 45,600 פ"מ ומספר יושביה הוא
 מליון ורבע. החלק הגדול מהמדינה הזאת הוא ארץ הרים ונבעות. האויר
 פה טוב ובריא, וחלק ההרי מהכנסיה יותר טוב למרעה בקר וצאן מלעבודת
 הארמה. המישור והשפלה טובות הנה לחרישה ולזריעה, וגם צמרדנפן ומבק
 ודגני-המים יגדלו פה. מהמנדליים נמצאים פה ברזל, גיפס, סיד. בהמדינה
 הזאת יגורו אשכנזים הרכה.

כירח המדינה היא העיר נשויל (Nashville) עם 25,000 חושבים,
 והעיר היותר גדולה בהכנסיה היא העיר מספ'ים.

גם בהכנסיה הזאת ישנו ב"י וכפרט בהערים השחים אשר זכרנו
 יש להם קהילות ובתי כנסיות וחוננים ודרשנים, ומנהגם מנהג ריפורם, כי
 עפ"י הרוכ דרשני הקהילות האלה כפופים לרבי ויזה מצנציצטי וחורתו כחך
 מעיהם, כאשר הוא מסמך אותם לדרשנים ועפ"י העודתו יחיו למורים כישראל.

25) קנטוקי (Kentucky) החברה לכנסיה כארצות-הברית כיום 4
 לפברור בשנת 1191, ושטחה עולה 37,680 פ"מ, ומספר יושביה
 מליון ורבע. בהכנסיה הזאת עבודת הארמה ומרעה בקר למכביר, כאשר
 הארמה חוציא הכואה רבח וחציר טוב לכהמה. תואר הארמה גבנונית
 ויערים גדולים עליה, וגם מינרליים ימצאון בה. האקלים טוב ומכריא. נתי
 חרושת-המעשה החרצו פה כימים האחרונים ולרגלם המסחר-הולך וגדול.

כירח המדינה היא העיר פרנקפורט היושבת על נהר קינטוקי עם
 3000 חושבים וזעיר היותר גדולה בהכנסיה היא העיר לויסויל (Louisville)
 עם 100,000 חושבים.

טוב ארצות-הברית

כהכנסיה הוואת נמצאים יהודים רבים ובפרט בהעיר הגדולה לויסויל אשר מספרם יעלה שמה לערך 20,000 נפש, בין יהודי העיר הוואת נמצאים עשירים מופלגים, יש להם כתי כנסיות שוחטים רבנים חונים, ובתי חסד, וגם החכרות הישראליות כמו אגודת "בני-ברית" וחכרת "קשר של ברול", שלחו סעיפיהן עד העיר הוואת. קהילת ישראל בעיר לויסויל חמנה בין הקהילות הגדולות בארצות הברית.

26) אֶהְיָה (Ohio) התקבלה לכנסיה בארצות הברית בשנת 1802, שטחה הוא 39,964 פ"מ, ומספר יושביה עולה עד שני מיליונים נפש וחצי. אדמתה שמנה ופורית, ואוירה נקי ומוזקק. כל ענפי האגרונומיה יפרחו בה פרח ויעלו נצה, הישוב ירבה בה מיום ליום וההשכלה תתרכה ותתרחב במדינה. עבודת האדמת ומרעה בהמה תעלנה לפעלה ראש עד כי תכואת הכנסיה הוואת משנת 1865 היתה שוה עד שפונים מיליונים דלר. גם היין ישא פה פרי חנוכה ובפרט אצל חוף נהר אהיה. ויאור הערי. פחיר הסוסים בהמדינה הוואת- בשנה ההיא עלה עד 38,710,309 דלר, פחיר בקר עלה עד 38,432,410 דלר, ומחיר צאן על 30,103,572 דלר. גם עשירה היא בשלשה מיני פחכות, בברול, פחטי-אבן ומלח, ומסילורר ברול רבות הנה פה במדינה.

בירת המדינה היא העיר- קילוקבוס עם 25,000 תושבים, והעיר היותר גדולת בהמדינה היא העיר המהוללה צינצנטי הישבת על נהר אהיה עם רבע מיליון נפש אדם. המסחר יעלה למעלה ראש בהעיר הוואת עד כי יקראו לה "מלכת ערי המערב", והולכת ונדלה ומתרכה באוכלסין ככל שנה ושנה. הרבה כתי למוד וחכמה, ובתי חסד בעיר הוואת וגם בתי הרושת-המעשה (פכריקים). גם בנין האניות גדול בחוכה, כי פה תכננה רוב האניות השטות על נהר אהיה ומיססיסי ושארי נהרות.

בהעיר הגדולה הוואת יגרו אחבי לרוב ויפרו ויעצמו בה במאד מאד. כחמש ועשרים אלפים יהודים נמצאים בחוכה עושים מקנה וקנין בכל ענפי המסחר ובין עשירי העיר רבים מהם ימנו. איוה בהי כנסיות התנוססנה לחפארה לצבי ולכבוד לישראל ולכל העיר כלה, ורכים המה כתי חסד ועדקה לכי בעיר הוואת. שני אנשים מצוינים וחכמים מוכהקים יעמדו בראש הקהילות שמה להורות ולדרוש ברכים האחד המיוחד בין כל רבני אמיריקת הוא הרכ החכם ר' יצחק מ' ויוה והשני הרכ החכם לילינטהל אשר הרבה פעל ועשה למען הרחבת ההשכלה בין היהודים בארץ רוסיה. הראשון עומד לגם בין יתר רבני ישראל בארצות-הברית ושמו ושמעו הולך וגדול בין ישראל ועמים ע"י פעולותיו הטובות לטובת היהדות. זה שנים רבות אשר ילתם כורוע חשופה מלחמת האור. בספריו היקרים אשר הוציא לאור, ובמכ"ע "הישראל" "ודבורה" אשר הוא מוציא לאור האחד בלשון אשכנז והשני בלשון אנגלית, ורב טוב פעל ועשה האיש היקר והמצוינ הזה. זה מתרש התאחרו ע"י קהילות רבות מישראל בארצות

טוב ארצות-הברית

המערב להיות באגודה אחת לכל דבר טוב וצדק, זעתה הוא התאמץ לכונן בית-מדרש רבנים באחת מערי אמריקה, יעזרהו ה' להוציא חפצו לפעולת אדם!

(27) אנדינה (Indiana) החמפחה לכנסיה בארצות-הברית ביום עשתי עשר לירח דיצמבר בשנת 1816. שטחה הוא 38,809 פ"מ, ומספר יושביה עולה לערך שני מיליונים. האדמה שמה רשנה ופוריה אך משחת האויר ואיננו כריא וטוב באיזה חבלים מהכנסיה. כן ימצאון כחונה מינרליים שונים כמו הברזל, גחלי-אבן, גיפס, וכדומה.

בירת המדינה והעיר היותר גדולה היא העיר אנדינפוליס עם 40,000 נפש, אשר המסחור יפרח בה פרח. גם אחינו היהודים יגורו לרוב בערי הכנסיה הזאת ויש להם שמה קהילות שלמורה עם כתי כנסיות עם שוחטים חונים ודרשנים ובתי חסד וצדקה כמו ביתר קהילות ישראל בהארצות האלה.

(28) אליניס (Illinois) התקבלה לכנסיה בארצות-הברית בשלשה לירח דיצמבר בשנת 1818, ושטחה 55,410 פ"מ ומספר יושביה עולה עד שני מליון ורבע נפש אדם. אדמת הכנסיה הזאת שמנה ופוריה מאד וטובה היא בעד עבודת האדמה וצמחה בקר וצאן, ואוצר יקר הנה בעד אכרים עובדי האדמה, כאשר נקיה הנה מכל סלעים וצורים המפריעים את העבודה, ומוציאה חבואה לרוב ובפרט את הרגו, החטה, שכולת-שועל, שעורים, חפוחי-אדמה, טבק, פשתה וקנבוס, חושלא וצמד-גפן. גם מינרליים שונים ימצאון בחוכת כמו כרזל נחשת, אבני נחלים ועופרת. גם היין יגדל פה לברכה. מחיר הבהמות בהכנסיה הזאת עלה בשנת 1865 עד 120 מליונים דלר. אויר הארץ טוב ומכריא קר כימי-החורף וחם כימי-הקיץ, גם מסילות ברזל לרוב בהכנסיה הזאת.

בירת המדינה היא העיר ספריןגפילד עם 20,000 תושבים, (מקום מולדת של האיש הרגול מרכבה אברהם לינקולן אשר היה נשיא ארצות הברית והומת בסתר ע"י אנשים רוצחים תנצב"ה), והעיר היותר גדולה בהכנסיה היא העיר טשיקגה (Chicago).

העיר הזאת אשר הייתה לפני חמש ועשרים שנה עיר מצער ואנשים בה מעט, מונה עתה שלש מאות אלף תושבים והיא מן הברכים הגדולים בארצות-הברית. המסחור יגדל בה במדה נפרוה כי בה יהאחרו ארבע ועשרים שבילי ברזל שונים. בירח אוקטבר בשנת 1871 הייתה שרפה גדולה בעיר, שרפה אשר לא הייתה כמוה בעולם זה מאות בשנים עד כי כמעט כל העיר הייתה לבית הדשן (עיין מאמרי על דבר שריפת טשיקגה במכתב חבצלת שנה שניה גליון ח') אפם להשחוממות כל העולם כלו התנערה מאפרה בומן קצר כזה והיכלי מסחור וחרשת-המעשה יתנוססו בה סתדש לגאון ולתפארת וכעבור עוד איזה שנים ותשכח טשיקגה את כל אסונת הנורא אשר בא עליה והפרח מחדש כיפיה והדרה כבשנים קדמניות.

טוב ארצות-הברית

בעיר גדולה כטשיקנה לא לפלא הוא כי נמצאים שם יהודים רבים, כחמש עשרה אלף יהודים בחוכה, בעלג מלאכה ועשי מקנה וקנין, ומהם רבים אשר עתקו וגם גברו חיל. כארבע קהילות גדולות בעיר ולהן כתי ננסיות בנויות לחלפיות ודרשנים מפורסמים; כן יש להן כתי חסד וצדקה, חכרות ואגודות ישראליות, וככיתר ערי הברית כן גם פה ישראל עושה חיל! —

29) מיטשיגן (Michigan) התקלה לכנסיה בארצות-הברית ביום 26 לירח ינואר בשנת 1837. שטחה הוא 56,451 פ"מ, ומספר יושביו עולה עד מליון ורבע נפש אדם. הוא האדמה משונה מאד, ואין כחה גדול להוציא חבואה למקבירי. יערים רבים בחוכה, וסגולה יקרה טמונה בחוכה היא הנחשת, גם צידת דגים בהכנסיה הזאת לרוב עד כי בשנת 1865 מכרה המדינה הזאת דגים בסתור 565,000 דלר.

בירת המדינה היא העיר לנדסינג והעיר היוחר גדולה בהכנסיה הוא העיר דטרויט (Detroit) עם 75,000 חושבים, ומסחר גדול בחוכה כי היא יושבת על לשון מים המקשרת יאור העיר ויאור הסנט-קלייר יחדיו. גם בהכנסיה הזאת ישנו אח"י ובפרט בעיר דטרויט אשר שמה יש להם איוה קהילות עם כתי כנסיות וכתי חסד וצדקה, ומספרם הלך ילך וגדל משנה לשנה.

30) ויסקונסין (Wisconsin) התקלה לכנסיה בארצות-הברית ביום ג' לירח מרץ בשנת 1847. שטחה 53,924 פ"מ ומספר יושביו כמו מליון נפש אדם. האדמה פה שמנה ופורה ואדמתה מישור ויערים גדולים עליה, ועושה הרכה מיני חבואות. אוצר גדול סמכת העופרת ימצא בחלק גדול מהכנסיה בשטח 2140 פ"מ האקלים טוב ובריא אבל קר מאד בימי החורף ומת בימי הקיץ, ותחצי מהיושבים בחלק הכנסיה הזאת הם אשכנזים.

בירת המדינה היא העיר מדיון (Madison) עפ עשרים אלף חושבים והעיר היוחר גדולה בהכנסיה הזאת היא העיר מילוקי (Milwaukee) עם 100,000 חושבים, והמסחר עם הרושה המעשה העלגה בה למעלה ראש, בשנת 1835 לא עמד על המקום אשר העיר תחנוס לחלפיות עתה כי אם בית אחד, ועתה היא כרך גדול.

בהכנסיה הזאת נמצאים ג"כ אחינר"ב וזוכה עיר מילוקי כמו בהעיר מיוון נמצאות קהילות שלמות, אך מאשר לא נמצא עזנה מספר מכו מהיהודים בכל עיר ועיר לכן כל לציון פה מספרם, ואם לא קלעתי אל השערת במספר היהודים אשר צינתי שבאיה ערים, ידינני הקורא לכך זכות; כמיהק יבדוק השערה כתבתי זאת ולא כמונרה וסופר את העם לגוללותם.

31) מיניסוטה (Minnesota) הסתפה לכנסיה בארצות-הברית ביום 26 לירח פברור בשנת 1857, שטחה הוא 83,531

טוב ארצות-הברית

פ"ט, ומספר יושביה עולה עד חצי מליון נפש אדם. האקלים פה חם וחריף, חורף ארוך וקר וקיץ חם, אבל גם טוב ומכריא; יכול הארץ הוא חטה למכביר וגם הגדהמים. המינרליים עוד לא נראו בארץ לרוב, ובאיה חבלים נמצאים יערים גדולים וטובים. להכנסיה הזאת נמצאים עוד 36 מליונים אקר קרקעות להמכה, וכל מי שרוצה לקנות יכול ויקנה כוול. בירת הכנסיה היא העיר סנטפול ומספר יושביה עולה לערך 25,000 נפש.

גם בהכנסיה הזאת יגורו אחכ"י זעיר שם זעיר שכ אפס לא ארע באיה ערים וכפרים פה יש להם קהילות אך לא יארכו הימים ומספר בני ישראל בכל כנסיות הברית ירבה ויפרוץ, וככל מקום אשר יתישבו הלך ילכו ויצליחו.

32) איזה (Iowa) החקבלה לכנסיה בארצות-הברית בשנת 1845, שטחה הוא 55,045 פ"ט, ומספר יושביה עולה עד מליון ורבע נפש אדם. הכנסיה הזאת מונבלת משני נהרות גדולים מנהר המיסיסיפי במזרח ומנהר המיסיסיפי במערבה ונחלים שוטפים דרך ארצה ומרטיבים אדמתה. האדמה בכלל טובה ופורה מאד, והאקלים טוב ובריא, אך כפומורת השפלים תשתהר מחלת הקדחת. כן נמצאים פה מינרליים לרוב וכפרט עופרת, בריל, נחושת, ופחמי-אבן. הישוב בהכנסיה הזאת מעט הוא, 25 מליונים אקר קרקע עוד לא נחרשת ולא נזרע עליה מעולם, ועומדים להמכה כוול, להכנסיה הזאת אין שום חוב ושלמונים, ורק יש לה כסף באוצר הממשלה ולכן המסים פה מעטים וקלים, ומה טוב ונעים להתישכ במדינה כזו.

בירת המדינה היא העיר דיי-מואן (Des moines) עם 10,000 תושבים והערים היוחר גדולות בהכנסיה הנה דבנפורט עם 20,000 תושבים, והעיר דובוקה (Dubuque) עם 25,000 תושבים.

גם פה ימצאון אחכ"י אם מעט ואם הרבה אך את מספרם לא ידעה. 33) מיסורי (Missouri) החקבלה לכנסיה בארצות-הברית ביום כ' לירח מרץ בשנת 1821, שטחה הוא 65,850 פ"ט, ומספר יושביה עולה לערך מליון וחצי. אדמתה בכלל טובה ופורה וכפרט סביב נהרות מיסיסיפי ומיסורי. בהכנסיה הזאת יחנשאו יערים גדולים עם עצים רעננים ושונים המה לסיניהם. מבואות הארץ רבות ושונות הנה וכמו כן יקורו וזרעונים יגדלו פה למכביר; גם היין ושאר מיני פירות ישאו פרי תגובה בהמדינה הזאת. המינרליים רכים הנה כמו בריל, נחושת, עופרת, אבני פיר ושש זאכני גחלים ושאר מיני מחכות האקלים ישמנה מאד; החורף קה מאד ולפעמים גם הנדה הגדול המיסיסיפי יקפא עד כי עגלות טעונות משאות כבדות תעבורנה על קרחו משך שלשה חדשים, והקיץ חם מאד; עכ"ז האויר איננו משחח ואינו מוץ לכריאת הנוף, והמסתור והרושרת המעשה העלינה פה מעלה מעלה.

טוב ארצות-הברית

בירת המדינה היא העיר יפרזון-סיטי (Jefferson City) עם 5000 חושבים; והעיר היותר גדולה בהכנסיה הוא העיר סנט-לויס (St. Louis) עם רבע מיליון נפש אדם.

העיר הגדולה הואת יושבת על עבר הימני מהמיסיסיפי ובניה לחלפיות ותנדל ותפרץ משנת לשנה. המסחר גדול בתוכה ע"י אניות סוחר ושכילי נזל, והיא אחת מן הכרכים הגדולים והמצוינים בארצות-הברית. ההשכלה בנחה שם ביתה ורבות תפעל העיר הואת בעד חנוך הכללי. כשלשים מ"ע שונים יצאו פה לאור, ובתי חסד וצדקה עומדים פה לתהלה ולתפארת. בעטרת אלפים יהודים יגורו פה בעיר וישכילו ויצליחו כצו ביתר ערי הברית הקטנות והגדולות, ולהם איזה קהילות עם בתי כנסיות ורכבים חונים ושוחטים, וגם חברות טובות ומועילות; היהודים בעיר הואת כמו אחיהם ביתר ערי ארץ החרשה מצטיינים בצדקתם ונדיבת רוחם, אוהבים את דת ישראל ומחויקים ככריחה, וגר היהודי האורתודוכסי עם היהודי הריפורמטרי יחדיו בכרית שלום וריעות, ואיש את העולו יתחרת להגדיל כבוד אמונת ישראל ולהאדירה.

גם לעיר הואת יבאו עמינרנטים רבים, ומה טוב ויפה בו גם אחינו ב"י הנוסעים לאמריקה ילכו לשבת בעיר וכמדינה הואת, הלא מספר ב"י שמה מעט הוא נגד מספר שארי האזרחים, וכדרך גדול כסגטלזים הלא יוכלו עוד יהודים רבים למצא מקום מנוחה ולחם כבוד אם ממלאכה ועבודה או ממסחר כאשר מצאו אלה מאחיהם אשר באו שמה בעשר שנים האחרונות. הדרך היותר קצוב ללכת שמה הוא או דרך בלתי-מרח או דרך נוראלינס דרך חוף ברימן באניות חכרת נאר דרייט שער ללאיד. (34) קנזס (Kansas) היא אחת מהכנסיות החדשות והיותר גדולות; כי התקבלת לכנסיה בארצות-הברית כיום 29 לירח ינואר בשנת 1861; ושמה הוא 81,318 פרסאות מרובעות, אך מספר יושביה עולה רק לערך 500,758, האדמה בחלק המזרחי של הכנסיה הואת שפנה ופוריח וכפרט אצל הנהרות והיערים, וגם האדמה בחלק המזרחי טובה לחרישה וריעה, אולם לצד מערבי האדמה איננה טובה מלאה ארצות חול ואינה מוציאה חכואה ופירות, אויר הארץ טוב ובריא הנהו; המינרליים לא נגלו עדנה לשכביר, הסגניויה נמצאת לרוב סביבות נהר קנזס. האינדוסטריה ערנה בילדוחה הישוב מעט, ועוד 48 מליונים אקר קרקע עומדים להעביר ממשלת הכנסיה.

בירת המדינה היא העיר טופיקה (Topeka) והעיר היותר גדולה בהכנסיה הואת היא העיר לינוורת (Leavenworth) עם 50,000 תושבים; גם בהמדינה הואת נמצאים יהודים מעט מזעיר ובפרט בהעיר לינוורת אשר שמה יש להם קהילה שלמה עם בהכ"נ ויעלו מעלה שמה בעשר והעלחה (35) ניברסקה (Nebraska) התחברה לכנסיה בארצות-הברית כיום א; לירח מרץ בשנת 1867, שמה הוא 75,995 פ"מ, ומספר יושביו

טוב ארצות-הברית

עולה עד לערך 150,000. החלק המורחב בהכנסיה הוא טוב עד למאד לעבודת האדמה וחטה ודגניהמיים יגדלו פה למכירה, העסקים סכיבורי נהר ניכרסקה ונהר אלקאהרן שמנים וטובים מאד. שחיל הברול המקשר חוף המורחב עם חוף ים השקט והולך דרך הכנסיה-הואה מכיא רב טוב לכל הכנסיה. האקלים פה טוב ובריא. עוד 42 פליונים-אקר קרקע עומדים להסכר מהממשלה ויתמעטו מיום ליום.

בירת המדינה היא העיר לינקולן והיוחה גדולה בהמדינה היא העיר אומהא (Omaha) עם 25,000 חושכים, לפי ידיעתי עדנה לא ימצאו פה יהודים חושכים כי עפי' הרוב היהודים ילכו רק להמדינות אשר כבר נושבות הנה מבני אדם להגדיל שמה המסחר, אבל יסונו אחור מלכת אל מקום עוד לא נושבו לעזור להרבות שמה הישוב. בהיוחי עוד בנוירק יצא הקול במכ"ע כי איוה משפחה ממומניה הולכות לחור להן מקום מנוחה בכנסת ניכרסקה, לקנות שמה גחלות שדה וכרם ולהיות אכרים ובורסים, אבל רק חלום שוא חלמו מכ"ע, חלום שקר אשר איננו מתכולל אף בדברים אמתיים! —

36) קליפורניה (California) התקבלה לכנסיה בארצות-הברית ביום 9 לירח ספטמבר בשנת 1850, שטחה הוא 188,981 פ"מ, ומספר יושכיה עולה עתה לערך 623,785 הכנסיה הזאת נודעת כחבל לארץ אשר עפרותה זהב לה, הוהב התגלה פה לבאשונה בשנת 1848 כי בשנה הזאת מצאו החופרים שמה זהב כמחר עשר מיליונים דלר, ומחר הוהב אשר נמצא שמה מאז עד היום חוה עולה עד אלף מיליונים דלר. גם הכסף ימצא שמה אבל לא במדה נפרוה כמו הוהב וכן שארי מינרליים כמו ברזל, עופרת, נחושת, בדיל ואכני שיש וגחלים, ומפרט הכסף-החי (Quecksilber). האדמה בהכנסיה הזאת טובה מאד שמה גפוריה ומוסנלח לחרישה וזריעה לכל מיני גבואות ופירות. היין ופירות-החרום כמו, תפוח-זהב (Orangen) תפוחי-הפיין (Pinappel) כנגס, חאנים, רמונים וזתים ושקרים יגדלו פה ככי טוב מאד, ונודעו לשם ולתקילה. גם חולעת המשי הובאת לארץ הזאת, וחרכה וחפרוץ פה לתועלת כל הכנסיה. פן הגדל פה מהעה בקה וצאן במדה נפרוה באשר חצה שדות ונאות דשא פה טובים מאד למרעה. האקלים טוב ויפה ומכריא, אבל חם מאד בימית הקיץ ונשם לא יראת בארץ מחמש אפריל עד-חדש נוסבר; ימות החורף הן הנה ימות הגשמים פה. היערים רבים וגדולים המדה בהמדינה הזאת והעצים אשר יגדלו בחוקם המה היותר טובחרים לעצי בנין מעצי יער בארצות-אחרות. חומר העצים הוא אדום ואלונים נכודים הנמו עד 275 רגל, והיקפם 19—19 רגל. האלון הנפלא הנקרא בשם אלון סמטה (Sequoia gigantea) נמצא פה במדינה, והוא האלון החסר גדול ככל העולם, נכחו עד 400 רגל והקפי 40—30 רגל. חרושת-המעשה חלך חלך ותגדל מיום ליום, וחמסחור יפרח בארץ, כי החוף הגדול מעד

סן-פרנציסקה מקשר את כל חלקי הכל יחדיו ושכילי הכרזת ההולכים ובאים מחופי ים האטלנטי לתוכה מחברים את ים האטלנטי עם ים השקט להצלחת כל ארצות הברית.

בירת המדינה והעיר היוזרת גדולה היא העיר סן-פרנציסקה עם 200,000 חושבים, ישבת על חוף ים השקט, ומסחר ים השקט הלך ילך כה זגדול. הקורא קורות הכנסיה הזאת וקורות סן-פרנציסקה יראה לדעת כי הנסיים עוד לא חמו מן העולם, וגם בימינו וכומונו, נפלאות חחוינה עינינו; הנשמע כואח כי חולד ארץ פעם אחת? וקליפרניה ילרה בניה לאלפים ולרכבור בשנים מעטות, וכמו כן העיר סן-פרנציסקה! בעיר הגדולה הזאת היושבת על מים רבים, עיר רכלת עמים שונים וציים אדירים, וכארץ אשר עפרות זהב לה, לא לפלא הוא כי החקבצו וכאו הנה יהודים רבים מכל הארץ; כחמש ועשרים אלף יהודים נמצאים בכנסת קליפרניה ושני שלישי ממספרם יגורו בעיר סן-פרנציסקה, עושים מקנה וקנין דיגדלו ויעצמו כמאר מאר, וירכו להם כסף וזהב והנם צלחים ומאושרים שמה. הנוסע בנימין השני בספרו (*Drei Jahre in Amerika*) * ח"ר צד 252, יספר לנו דבר נפלא על חבר יהודי סן-פרנציסקה להראות כי כל מסחור העיר בידי היהודים הנחו, (חפסת מרובה לא חפסת!) וזל: לפני שתי שנים קרה מקרה כי אנית קטור אחת העוזב חוף סן-פרנציסקה ללכת לגוריק ביום הכפורים, אך מאשר כל היהודים כנרו אז חנויותיהם וכתי מסחרם על מסגר לא יכלו בעלי האניה לקנות צידה על דרכם והוכרחו לחכות ליום מחר שיבוא. — בהעיר הזאת נמצאות קהילות שונות מאחכ"י ולהן בתי כנסיות שונות, עם בתי חסד וצדקה רכנים חונים ושחטים, וגם איוה מכ"ע לכ"י בלשון אנגלית ואשכנזית, ורב אחד יש להן בשם "כהן" עשיר גדול, הרב דהיוזר עשיר במסון מכל רבני ארצות-הברית ואולי מרבני כל העולם כלו. כהכנסיה הטובה הזאת רק מעט מספר ב"י הגרים שמה, ולו חכמה ישכילו אחינו ההולכים לארצות-הברית, ללכת גם אל הכנסיה הזאת, ובמעט כסף יוכלו לבוא שמה דרך ליורפול ע"י האגוזת מהחברה האנגלית הנקראת National Line.

(* הספר הזכור יכול בתוכו איה דוקמנטים הכוגעים לקורות אחכ"י בארצות הברית, אשר מחברו אספס וקננס ממכ"ע לב"י ממכתבים וכתבים מאנשים פרטיים או זוגד לו עפ"י אנשים חכמים, אבל המה מעט מן המעט, ובאשר לא היה לו מה לכתוב מלא כרשד אל ספרו בדברי הכל ורעות רות, דברי שעות וכזב, מחלל ומקלל דברים אשר לא הבינם ולא ידעם, ומעפר בעפרי המלשינות על תכונת עם האמרקני בכלל, ועל תכונת בני ונכות ישראל יליר אמריקה בפרט. מי יגלה עפר מעיניך בנימין! ותראה עם כחמד יפדח בארצות הברית, כארו בלבנון יגה בכל כנסיה וכנסיה, שמוס בנית החכמה והציויליזציה, ובחדות בית ההומניטיט גפרחו וישראל יכז שמה בשינה דאן ועעקן לבני, לכבוד, ולחפארת לדת ישראל ואמונתו!

פאב ארצות-הברית

37) אָרִיגוֹן (Oregon) התקבלה לכנסיה בארצות-הברית כיום 14 לירח... לכרואר בשנת 1859, שטחה 274,95 פ"ס, ומספר יושביה עולה לערך 100,587, מונחת בצפון מקליפריניה אצל ים השקט. האקלים במדינה הוא טוב ומבריא, כי האויר חם ונעים ומונו שוה. האדמה בכלל שמנה ופוריה וטובה עד למאד לחרישה וזריעה. כל מיני תבואות ופירות ירקות וזרעונים יגדלו פה למקביר במדה גרושה, החמרה תוציא מן 40 עד 50 בושל (Bushel) לכל אקר ואקר, גם היין ישא פה פרי חנוכת היערים פה כמו בכנסת קליפריניה רבים וטובים, וגם הוהב במצא בעפרות המרעה הוא; כן חגדל פה צידה דנים פסין, תנקרא Lachs עור 52 מליונים אקר קרקע עומדים להפכר מהממשלה במסך וול, וכל הרוצה לקנות יבא ויקנה.

בירת המדינה היא העיר שלם (Salem) ועוד ערים רבות להכנסיה הוא. בכנסת אריגון גרים בחמש מאות יהודים, ובהעיר פֹּרְטְלַנְדַר נמצאת קהילה שלמה מהם, וכלם המה עשירים.

38) נְוַדַה (Nevada) התקבלה לכנסיה בארצות-הברית בשנת 1864 ביום 21 לירח טרץ, שטחה הוא 112,090 פרסאות מרוכעורה ומספר יושביה עולה לערך 65,875 נפש אדם. הארץ בכלל היא ארץ הרים ונבעות ואינה מסוגלת מאד לעבודה האדמה, אולם בין הנהרור האדמה שמנה ופוריה ועמקים רבים יעטפו בר. המינרליים רבים פה כמו, הכסף, מלח, נחושה ועופרת ואכני גחלים, וכפרץ הכסף והמלח ימצאון פה למכביר. כן ימצאון פה מעיני רפואה, וחולאים רבים נרפאו בהמה. בירת המדינה היא העיר כרסן-פיטי (Carson City) אשר יפרח בה המסחר עם 5000 תושבים. והעיר היותר גדולה בהמדינה הוא הוא העיר וירג'יניה-סיטי עם 25,000 תושבים. על דבר היהודים בהכנסיה הוא כל אדע שום דבר, אך מובטחני שגם פה יגורו יהודים אפס מספרם מעט הוא.

אלה חמת השלשים ושמנה כנסיות ארצות-הברית אשר כל כנסיה וכנסיה מזוהרת ככוכב כשמי הריפובליק הגדולה והמאושרה אשר אין על עפר משלה, אבל עוד פלכים יש הנקראים כלעז' טריטוריים (Territorien) גדולים כשטחם כמו הכנסיות, אולם מאשר יחסר להם מספר החושבים כל יסופחו לכנסיות בארצות-הברית, כי כל מדינה כטרם חשכנה בה ששים אלף נפש רק פלך חקרא. להפלכים אין מקום בהקונגרס בושינגטון, כי אין להם ממשלה בפני עצמם כלהכנסיות, וראשיהם ושופטיהם יחמנו לא מהעם רק מהממשלה הכללית, ועוד אחר עשר פלכים כמו אלה עומדים להיות בנסיות בזמן קרוכ כאשר ירכו מספר יושביהם ואלה הם: 1) פלך ושינגטון (Washington territory) מצפון למדינה אוריגון, ואדמתו ואוירו כמו בהכנסיה הנוכרת, ושטחו הוא 69,694 פ"ס. ומספר יושביו עולה לערך 23,955 נפש אדם. עמים רבים פה במדינה,

ומסחר בעצים הלך ילך וגדול, כי מהפלך הגה ישלחו עצים על פני המים לסן-פרנציסקה, לאמיריקה-הדרומית, לאיי סנדוויטש, ליפן וחינה, גם צידת דגים רכה בפלך הוה. הפלך הוה נעשה לפלך בפ"ע ביום 2 מרץ בשנת 1853, וכו עומדים להמכר עוד 41 מליון אקר קרקע.

(2) אידהא (Idaho), שטחו הוא 90,932 פ"מ, ומספר יושביו עולה לערך 14,999 נפש אדם. הפלך הוה הוא מלא הרים וגבעות

כארץ הררי האלף (Alpen). אדמתו טובה לתרישה ווריעה, ועמקיו יעטפו בר למכיר. האקלים ממוצע ומינרליים לרוב ימצאון פה ובחוכם גם הוהב, (3) מונטנה (Montana) נעשית לפלך בפ"ע ביום 26 לירח מי בשנת 1864, ושטחו 143,776 פ"מ אשר הרוב משטחו הגדול הוה עופר

להמכר עדנה, ומספר יושביו עולה לערך 20,558 נפש אדם. מתפלך הוה יצא הנהר הגדול נהר מיסורי, ובחוכו ישחפכו פה עוד נהרים רבים קטנים וגדולים. החלק השלשי מהפלך הוה טוב מאד לעבודת האדמה ולמרעה צאן, דשאים טובים מלאים דשן ושמן מכסים הגבעות והעמקים וגדול חבהמות בפלך הוה יעשיר בעליו. מעינות-חמים עד אין מספר פה, וגם מעין נפרית מצאו זה לא ככיר. מיני המתכת רבים המה אשר עלו-פה, מהם זהב, כסף, נחשת, ברזל ואבני-גחלים; ואויר הארץ טוב ופריא.

(4) דקוטה (Dakota) נעשית לפלך מיוחד ביום שני-לירח מרץ בשנת 1861, שטחו הוא 150,932 ומספר יושביו עולה לערך 14,181 נפש אדם, אדמת הפלך הוה טובה מאד לתרישה ווריעה ולמרעה צאן ובקר. האקלים טוב ונעים ומכריא, וגם הרכה מיני מתכת פפוניים טמונים בתחתיות האדמה, וגם יערים נמצאים פה.

(5) ויאומנג (Wyoming) נעשית לפלך מיוחד בשנת 1868 שטחו הוא 97,883 פ"מ, עם 9,118 נפש אדם. הפלך הוה הוא מלא הרים וגבעות ואיננו טוב לעבודת האדמה, וגם המינרליים רק מעט המה פה.

(6) בלוורדה (Colorado) נעשית לפלך מיוחד ביום 28 לירח סבטואר בשנת 1861, שטחו הוא 104,000 פ"מ, ומספר יושביו יעלה לערך ארבעים אלף נפש אדם. לוארץ הזאת יקרא ארץ הוהב, כי והב לרוב ספון וטמון פה באדמה, ווהב הארץ הזאת טוב עד מאד. תרידהסלעים ישתרעו לארכו ולרחבו של הפלך הוה ובכלל נוכל לקרוא כל הפלך הוה פלך הררי. פה נראה הדר הטבע ויפעחו, כי רוח חן שפוך על כל הככר הוה, האויר יך ומוקק ותכלת רקיע השמים תחנוצץ לתפארה לטוהר וענן לא יקדירה. האדמה דשנה ופורירה ומוציאה כל מיני חבואה וירקח, פרי אדמה, ופרי עץ, וגם נאות דשא למכביר חציר לבהמה במדה נפרוה ופתכות יקרות להעשיר בהן את האדם, וגם יערים עם עצים רעננים.

(7) אוטה (Utah) נעשית לפלך בפ"ע ביום 9 לירח ספטמבר בשנת 1850, שטחו הוא 84,476 פ"מ ומספר יושביו-עולה לערך 86,786

טוב ארצות-הברית

נפש אדם. חואר הפלך הוח כחואר יתר הארצות המוגבלות מהרים ונבעות, וחכונת אדמתו כחכונת אדמת גבנונית. את הפלך הזה עשו המרמנים* (לגן נחמד, ורבים עמלו בני הכח הזאת עד אשר עשו את המדבר הזה לארץ נושבת. העמק הגדול הנקרא עמק המרמנים ומוגבל מים המלח (Salt Lake) דשן ושמן הנהו ויעטוף כר למכביר. מעינות מלח גם מעינות גפרית לרוב בהפלך הזה.

8) אריזונה (Arizona) נעשית לפלך מיוחד ביום 24 לירח פברואר בשנת 1863, שטחו הוא 113,916 פרסאות מרובעות, ומספר יושביו יעלה לערך 9785 נפש. חואר אדמתו הוא גבנונית ורמת מישור, ובין מדברי חול הרבה עמקים טובים המסוגלים לעבודת האדמה, מוציאים חטה, שעורה, שבולת שועל, טבק, פרי עץ וגם ירק הרבה, ובחלק הדרומי גדל צמר-גפן, וקני-דבש, ומקום מרעה לבהמת היותר טוב בכל ארצות הברית בהפלך הזה. האקלים פה צח ונעים, חם ומוגו שוה, עד כי בחדש פברואר ומרץ יפרחו שמה פרי העץ, והשלג ירד מן השמים רק לפעמים רחוקות. המינרליים רבים באדמת הפלך הזה, גם כסף וזהב ימצאון פה למכביר. הישוב פה מעט ועוד 72 מיליונים אקר קרקע עומדים להמכר לכל קונר.

9) ניו-מקסיקה (New Mexiko) נעשית לפלך בפ"ע ביום 9 לירח ספטמבר בשנת 1850, שטחו הוא 121,201 פ"מ, ומספר יושביו יעלה לערך 91,955 נפש. חואר האדמה הררי, מלבד העמק ריהגנר (Rio Grande) הרחוב 20 פרסאות. גובה רוכסי ההרים פה הוא מששה אלפים עד עשתי עשר אלף רגל; בהחלק התיכון מהפלך הזה נמצאים יערים הרבה, והאדמה שמה טובה מאד לחרישה ווריעה, ולא לפעמים רחוקות חגדלנה פה החבואות שתי פעמים בשנה, כן הרבה חציר לבהמת פה, והאקלים פה כריא וטוב ומוגו שוה. הרבה מיני מתכת נמצאים בחלק המערבי מהפלך הזה, ובפרט זהב, כסף, עופרת, ברזל, כדיל, ואבני-גחלים אנטימוניום ועפר-הפרצילון; הישוב פה מעט ועוד 73 מיליונים אקר קרקע עומדים להמכר.

10) אנדיין-טריטורי (Indian Territory) יש לו שטח מן 68,991 פ"מ, ורוב יושביו חמה ההודיים הפראיים בני המדבר, ורק מעט טועיר חמה האנשים הלכנים אשר יתשכו שמה. אפס לא יארכו הימים ויתרבה בהפלך הזה הישוב מאנשים נאורים להצלחתם ולהצלחת הארץ הזאת.

* המרמנים חמה בני כת אמת אשר כהיתה לתורה אמונית זה ארבעים שנה ע"ז פאוקקס יוסף שמיטה ונקראים "הקדושים עימים האחרונים", מחזיקים בהנהגה דברים מהנכרית השנה והקדשה, נושאים נשים רבות כדרך אבות האומה הטראלית, וכל המרבה לקחת נשים רבות הרי זה משונק בעולם הזה ובעולם הבא, ומאמינים כי המדינה אולה היא ארץ ישראל, וזה גולה המלך המשיח ושמה יכונן מלכותו וכו' וכו'.

11) אלסקה (Alaska) הפלך הוה קנתה ממשלח ארצות-הברית מממשלה רוסיה ונעשית לפלך בפ"ע בשנת 1867. שטחו הוא 577,390 פרסאור מרובעות ומונת במקום אשר חצי הכדור המערבית יתפרד מחצי הכדור המזרחית רק בלשון ברינג (Behringstraße). ממשלח אמיריקה חדע הטיב כי במרוצת הזמן והמשך הימים תביא הארץ הזאת רב טוב לארצות הברית, ולא יחנם פורה איזה מליונים דלר בעד אלסקה. גם בעשתי עשר הפלכים האלה נמצאים יהודים מעט מזער, אך מספרם מצער הוא מאד ונער יכתבם.

אחרי אשר הארתי בקצרה גלילות ארצות-הברית בפרט, ודברתי על כל כנסיה ביחוד, לחיות בזה לעינים לאלה מאחינו החפצים לחור להם מקום מנוחה בכנסיות הברית, למען ידעו חכונות כל המקימות, וידעו באיזה לבחור; הנני נותן בזה לפני הקורא דברים אחרים על דבר ארצות-הברית ככלל, אשר מביא בעל ספר "שבילי עולם חדש", כפי מה שלקט ומצא בספרים מספרים שונים וז"ל: "בספרי הניוירפים הפוליטיקיים אשר יחוו דעתם ויחרצו משפטם על כל ממלכה וממשלה, ידובר על ממשלח ארצות הברית מאמיריקה הצפונית גדולות ונפלאות, ויהללו את סדרי החייט שמה, את מצב הלאומי, ואת דתי ותכונת העם האמיריקני; ואף כי קשה מאד לחאר תכונת גוי גדול אשר נהיה לעם מתערבות עמים שונים אין מספר להמה כמעט מכל עמי תבל, השונים במדותם ורחוקים זה מזה בתכונותיהם, בכל זה יאמרו כלם פה אחד, כי תל תלפיות הוא כנסת-הברית, תל שכל פיות שונים אליה, כל הרוחות כל התכונות תחמוגנה בה לטוב, כי באמת אין גוי ואין ממלכה אשר הצליחה לעלות על גרם המעלות בעוד התעוררה לקום על רגליה, כהממשלה הזאת, ואין ארץ אשר הצליחה יושביה להעלות על גמתי ההצלחה כסדריה הטובים ובמשפטיה הישרים, כארץ אמיריקה הצפונית — הן אמנם אין כל חדש תחת השמש, ורבות ממלכות עשו חיל ונגדלו והצליחו בימים לא כבירים, אפס אך כגבורת ימינו, ובורוע רמה ונטויה, כחרבן ובקשתן הרימו קרנן לרדות גוים ונאף וחימה, ולדכא החלשים מהן תחת רגליהן וכוכב כזה כי יעלה לא דכים ישמחו בו, כי כוכבא דשביט היא המפיל אימתה ופחד על יושבי חלד; לא כן כוכבים כאלה (כי על דגל ארצות-הברית עומדים לאות ולנס קוים וכוכבים Stars et Stripes) כוכבים קיטים המה, מפיצים אור כהוד, ולאורם ילך כל אדם לבטח, כי ממשלח בני-הברית, לא בחיל ולא בלח עתקה גם נברה, אך ברוחה הטוב, ואמת מארצה תצמח, וצדק משמרה נשקף — רוח מסדי הממשלה הזאת עוד חי בקרבך, עוד חי בכל חוקותיה ובכל משפטיה לאשר האדם, עוד נפשות הישרים האלה תתהלכנה בקרב הארץ, ורוח אלה אשר הראו ישרת חוסתם כי לא למענם ולא למען כבודם לחמו באריות והערו למות נפשם, רק בעד חברתם ובעד אהבת אדם וחופשהו, נחה וינחה גם על המחוקקים הבאים אחריהם לאשר החכרה

ולהצלחת האנושית. בין חוקיה המסולאים כפו המה ג'כ החוקים כי כל בני אדם ותוה אחים וחכרים הנמו, כוכות אכות לא ימשלו הכנים, וריב אלהים לא יכזא לפני שופטי אדם, כי היטיב דבר ירובעל: אלהים הוא יריב לו! — חוקים יקרים כאלה יכו שרש באהבה בלב כל אדם, ולכן לעד חכון חכרת האנושית שמה, וברית עולם לא תופר חיה ברית הכנסיה המאושרה הזאת, — — —!

ממשלת ארצות-הברית בכלל, וממשלת כל כנסיה בפרט.

ממשלת ארצות-הברית היא ממשלה ריפובליקית ממשלה חפשית. הארץ היא ארץ החפש והדרור, והעם היושב עליה המה אנשים חפשים לפי טובן המלה; אפס עם האמיריקני כל יבין חחת מלת חפש, כי כל איש הישר בעיניו יעשה, באפס חוקים ובאין משטר וסדרים, אך חפשי הנהו לעשות חוקים ישרים לאשרו ולטובתו, וחפשי הוא לבחור לו את מי שירצה לשרים ושופטים אשר ישמרו את חוקי המדינה ולפקוד הנהגת הממשלה בידם. כל איש ואיש אשר ישמור החוקים ולא יחטא נגדם ילך לבטח דרכו וכל רעה לו לא יאונה, אולם אם יעבור חוק ענש יענש יהיה מי שיהיה, ואפילו אם הנשיא יחטא נקה לא ינקה, עונו ישא בפללים כיתר תאדם. ממשלת כל הכנסיות יחדיו מחנהגת עפ'י חוקי הקונסטיטוציה אשר קבל עם האמיריקני עליו באלה ושבועה בשנת 1789 לחקנות קיטוח לעולם, ועפ'י החוקים האלה כל הכנסיות אשר באו בכרית או, ואשר תבאנה בכרית אח'ז הנה קשורות ואחוזות יחדיו בקשר אמיץ וחוק, וכרית עולם להיות ממשלה אחת לא תופר ביניהן. כאשר חפצו בני הדתם לקרוע הקשר הזה ולהתפרד מכני הצפון, פרצה המלחמה הנוראה אשר עשתה שמות בארץ, והאחרות הוקמת על מכונה ועמה יקרת ערך האדם אשר חשך משחור תארו ומכוש יצא, כי ע'י יצאו העבדים השחורים לערך ארבע מיליונים נפש מעברות קשה ומרה לחירות עולמים. משרת הממשלה תחלק למשרה כללית והיא משרת כל ארצות הברית יחדיו, ולמשרה פרטית והיא משרת כל כנסיה וכנסיה כפ'ע. המשרה הכללית תחנהג עפ'י הנשיא אשר תבחרנהו כל הכנסיות יחדיו וימי נשיאותו לא ימשכו יותר מארבע שנים, אפס אם רוח העם נוחה הימנו יוכל לבחרהו פעם שנית, ועפ'י נבחרים מכל הכנסיות לחאסיפה הכללית (קונגרס); והמשרה הפרטית תחנהג עפ'י שר הכנסיה (גוברנר) אשר יבחרוהו כני הכנסיה, ועפ'י נבחרים מחכנסיה הזאת, וכל כנסיה וכנסיה היא כממשלה מיוחדת, ויש לה חוקים מיוחדים נבדלים ושונים מחוקי כנסיות אחרות בדברים הנוגעים לה לעצמה בתנהגתה הפנימית, והיא כטבעת מן הרחוק בדברים הנוגעים לה הממשלה הכללית ולא תוכל לעשות שום דבר גדול או קטן מבלעדי הממשלה הכללית. המשרה תכללית תפרד ותהיה לשלש מחלקות, א) מחלקה עקסקוטיור

מוציאה כל חוק לפעולת אדם, (ב) מחלקה ליגיסלטיבית מחוקקה חוקים, (ג) מחלקה יודיצילית אשר לפניו יבאו משפטים וחוקים. הנשיא (פרוידנט) יבחר לו מיניסטרים בהסכמה האסיפה הכללית והמה היושבים ראשונה בהמשלה ומחויבים לעתות נועדות לתת דין וחשבון על כל מעשיהם, והנשיא עם אלה היושבים לימינו המה המחלקה העסקוטיווית; המחלקה הליגיסלטיבית הפרד ותהיה לשני בתים, לבית העליון אשר שמה יושבים נבחרים העם, הנבחרים שנים שנים מכל כנסיה על משך שש שנים ונקרא בית הסנט, ולבית התחתון אשר שמה יושבים ג'כ נבחרים מהעם, הנבחרים רק על שתי שנים ומספרם מכל כנסיה וכנסיה לפי מספר יושבי הכנסיה ונקרא בית הרפריזנטטיב, ושני הבתים האלה נקראים ג'כ הקונגרס. בתי הקונגרס יפתחו בחדש דיצמבר בכל שנה ושנה להתיעץ ולפקוח בדבר המשלה, לחוק חוקים טובים וישרים, לקבל כנסיות חדשות בהברית, לעשות מסילות חדשות ושכילי ברזל, להגדיל או להקטין המכס בארץ והוצאות המשלה וכו'. המחלקה היודיציליווית תחלק ותפרד לארבעה בתים (א) לבית משפט העליון על כל ארצות-הברית ושמה יושב השופט הגבוה בכל הארץ עם שמונה שופטים עוזרים על ידו לשפוט ולהכריע כל דבר קשה בין כנסיה וכנסיה, (ב) לבית משפט להכרעת כל דבר דין ומשפט נגד המשלה הכללית, (ג) לבית משפט דיסטריקטי, וד' לכל פלך זפלך; שופטי בתי-משפט האלה יבחרו מהפרוידנט בהסכמת הסנט על משך זמן בלתי מוגבל, וכל ימי חייהם יוכלו להשאר על משמרתם, אם רק השוחד כל יעור עיניהם ואך צדק צדק ירדפו. משרת כל כנסיה בפ'ע היא כמו המשרת הכללית ותפרד ג'כ לג' מחלוקת כמוה; המחלקה האחת ביד שר המדינה (גוברנר) והשרים העוזרים על ידו, השניה ביד מחוקקי המדינה, והשלישית ביד השופטים. להטירטריים (הפלכים) יש שוטרים ושופטים לפי שעה אשר יבחרו מהפרוידנט והקונגרס ועומדים תחת השגחת הקונגרס. אלה המה חוקי ממשלת ארצות-הברית אשר על פיהם יחיו אנשי הארצות האלה בטוב וכנעימים, ועולים מעלה עה להפליא, עד כי היו לגוי גדול, עם חכם ונכון מאין כמוהו בימים לא כבירים, ועומדים עתה לנס לכל יתר גויי הארץ. החוקים היקרים האלה המציאו מיסדי חירות אמיריקה ושינגטון ובני דורו עפ"י רוח ח' אשר נחה עליהם, ועפ"י היסודות האלה: כל אדם כאין הכדל דת ולאום יציר כפיו של הקב"ה הנהו, וכלנו אחים אנחנו בני אל חי אחד אשר כחפצו בראנו ונתן לנו את הארץ לנחלה לחיות עליה, ולהיות אנשים חפשים ומאושרים, ולבקש ההצלחה רק על דרך ישר ונכוחה.

תכונת נפש הלאום האמירקני, הנתגת חיתו ומעבדו, מצב השכלתו, וכל תהלוכותיו.

בכל קורות ימי חבל מאז קדמום הכנעני המציא הכתב והמכתב עד

טוב ארצות-הברית

היום הזה, לא נמצא עם נפלא כעם האמריקני! אם הקיקיון אשר הצמיח
 ת' מעל ראש יונה בין לילה נס ופלא הנהו, מה נפלא הוא לראות כי
 יולד נוי גדול פעם אחת, כי מה זה מאת שנה בחיי לאום כלו? האם לא
 בין לילה הוא? בשנת 1782 היו כל אנשי ארצות-הברית רק שני מליונים
 נפש אדם, ועתה מספרם ארבעים מליונים נפש! וככל שנה ושנה
 ירבו ויעצמו במאד מאד, כי איזה מאות אלף אנשים מכל קצות תכל יבאו
 מידי שנה בשנה להתישב ולהתאחו הנה, וכל יאמר אדם לחבירו צר לי
 המקום, ומחא אשר בארץ אשכנו ישבו על שטח פרסה אנגלית 880 נפשות,
 ובצרפת 840, בארצות-הברית מספר האנשים היושבים על שטח כל פרסה
 רק אחר עשר, ועוד מקום רחב ידים שמה בפני מאות מליונים נפש
 אדם. העם האמריקני אשר הוא עתה נוי גדול ועצום, הוא מכני התערובות
 מעמים שונים מכל עמי אירופה, ומאשר מרכיב יושבי הארצות האלה
 בראשונה באו מארץ אנגליה וכל הנודדים שמה חסו חחת צל ממשלת
 אנגליה, לכן נהיחה לשון האנגליים ללשון הארץ עד היום הזה. התערבות
 כל הלאומים השונים יחדיו פעלה לטוב על תכונת גפש צאצאיהם, כי כל
 תמעלות והמדות הטובות אשר לכל העמים יחדיו נהיו למורשה להדור
 החדש, את הטובות קבלו, ואת הרעות לא קבלו כאשר החוקים הטובים
 ומשפטים הישרים אשר בארץ צרפו וזקקו אותם עד כי נהיו לאנשים
 חסימים וישרים; אמנם כן! חוקי ארצות-הברית הנעלים והנשגבים רב נח
 בימיגם לעשות האדם ישר, ולהפוך לב אבן ללב בשר; כאשר נהחקה על
 העמיגרנטים הרבים אשר באו לאמריקה באין מספר מחחילת המאה
 הנוכחית, נראה כי אנשי עול וחמס לאלפים היו ביניהם אשר נסו ברחו
 למו מעבר לים לכל השונם שמה יד המשפט, אנשים רקים ופוחזים, אנשי
 עמל ואון, מפירי חוק ועוברי חורות, האם הפכו האנשים האלה את ארצות
 הברית למערם פריצים? חלילה! גם האנשים הרשעים האלה שנו דרכם
 לטוב, עזבו מעלליהם הרעים ויחיו לאנשים ישרים ולאורחים טובים, כי
 שמה למרו להוקיר ערך האדם, ואם אינה מהם נשארנו כרשעתם אך מעט
 הפה ונער ילחכם.

האמריקני בטבעו מאמין בה' באמונה שלמה, ומכבד מאד את דתו
 ואמונתו. כחבי הקודש קדושים מאד בעיניו, ולואת כאשר ישבע איש בשער
 המשפט מחויב להניח ידו על התנ"ך ולנשקו, וגם כבתי אכסניות נמצאים
 ספרי התנ"ך בכל חדר וחדר המוכנים להאורחים. יום הראשון בשבועה
 (שבח הנוצרים) קדש הוא להאמריקנים, ישמרוהו מחללן בעבודה ומלאכה,
 וקוראים לו באהבה וכחכה "שבת", כתי חפילוניהם יתנוססו לתלפיות
 למכביר, וברגשי קדש ילכו שמה להתפלל, וארז כומריהם יכבדו מאד
 וישלמו להם בעד הרשותיהם כמיטב כספם עוצר לסוחר, עושים צדקה
 בכל עת כיד וברוח נדיבה, כי אנשים רחמנים הנמו. האמריקנים יאהבו
 מאד את הסדרים ויחיו עפ"י הרוב חיים מוסרי; יכבדו מאד את הנשים,

אשה לבדה יכולה ליסע בכל מרחבי ארצות-הברית, ונגע אליה לא יקרבו; כאשר ישבו נערים שוכבים באגודה אחת וידברו נבלות פה, אם חבא אשה או עלמה אל הבית יאלמו דומיה באין פוצה פה. האנשים יכינו על הנשים, והנשים חכטנח על האנשים ביראת הכבוד, וכל פה דובר נבלה בל ימצא בין האמריקנים. כי חבא אשה בעגלה על מסילת ברזל ואין לה מקום לשבת, יעמדו האנשים ממקומם ויפנו לה מקום. כל מי שיגע בכבוד אשה ובפרט בכבוד עלמה בתולה נקה לא ינקה, עונו ישא כפליקים. בקוצר מלים, העם האמריקני יחיה חיים מוסרי, והשחתת המדות בחיי המשפחה כאשר נראה בין יתר עמי הארץ הוא דבר רחוק מאד אצל העם הורה.

האמריקני בטבעו הוא אמיץ כח וחיל, זריו ונשכר ככל מלאכה ועבודה ובכל מסחר וקנין, ובלי עצלתיים עושה הוא מלאכתו ומסחרו, ולא ישקוט ולא ינוח עד יאסוף ויצבור כסף. עבודת האדמה מחוקה הנת להעם הזה, כי היא נוחתת חיים של ברכה וכבוד, חיים של עושר והצלחה פה בארץ. האמריקני עובד ככל מלאכת חרש וחושב, ושכלו הטוב למדהו להמציא מכונות יקרות להקל עבודת כפיים, מכונות-החפירה והמכונות הרבות לחרישה וזריעה אשר המציאו בני ארצות-הברית כבר יצא טבעם בעולם; גם סוחר מחוכם הנהו, אך כל יחנף הקונים ממנו כאשר יעשו הצרפתיים והאשכנזיים, אולם מראה סבר פנים יפות לכל אדם בכל ערה ובכל שעה; סוף דבר האמריקני חרוץ ומהיר הנהו בכל מעשיו, וכחומר תוחם יתהפך למען הרבות טובו ואשרו. שוט נא בחצות נרירק ותראה אנשים רצים בחפזה הנה ונהה, אם שלומם תרוש כל יעמדו במרוצתם רק בחפזה יענך אף כי אוהבך ומכירך חנמו, כי עתוהם יקר להם מאד "העת שקולה ככסף" (time is money) הוא משל חהמוני שמה; אפם האמריקני בל יצבור כעפר כסף להסגירו בשקו ובצלחתו, אך לדחות בו בטוב ובנעימים ולהחיות אחרים, ולעשות צדקה וחסד, יצבור ויפור ועל נדיבות יקום ונדיב יקרא. בתי חסד וצדקה הרבים, בתי חכמה וחושידה, בתי חפלה וכדומה אשר רבו כמו רבו בארצות-הברית המה יעידון ויגידון על נדבת לב, העם הזה ועל מעשי צדקתו אשר אין ספורת למו. האמריקני יאהב מאד את ארצו, כאשר תשאל את אמריקני איה מקום מולדתו בל יאמר נרירק, פנסילוניה, מיסורי או בליפרניה, רק אמריקה יענך כי כל הארץ שלו הוא, וכל כנסיות ארצו יאהב באהבה עוה-וכאשר ילך אמריקני לאירופה וישב לארצו, יאהב את ארצו עוד יותר מבתתילה ויוקיר ערכה עשרת מונים יותר מכראשונה בראותו ההבדל הגדול אשר בין אשת לרעותה. יחום המשפחה, שם כבוד, חואר היחש, אינם בארצות הברית, כל איש ואיש שוה במעלת היחוש ובמעלת הכבוד אם רק ישר הולך הנהו ומרויח לחמו מיגיעת כפו. השכרות דבר נמכזה ונמאס הנדה בעיני האמריקני ורבים המה מבני הארץ אשר שום משקה לא חבא אל פיתם; כי ידארה

טוב-ארצות-הברית

וימצא שכור בחוץ יוכא אל בית האסורים, ואחרי פג יינו ממנו, ענש יענש לשלם עשרה דלר לאוצר המדינה. אין אמונה שלטת בארץ, כל הדתות שוות הנה, וזכות אחת לא יגרע מזכות השניה כי אין יחרון לאחרי על השנית כאשר חפש המחשבה והאמונה שורר בארץ, כל איש ואיש כאמונתו יחיה כאין ספריע ומללים דבר, וקנאת הדת בצל חלפת ואיננה עוד בארץ הזאת. כל כת וכת מהכחות השונות והנכרלות פה, תבנה לה כתי הפילוחיה, ותבחר לה כומריה ואין להמשלה שום דבר עמה. לא כן עם כתי-ספר, כי המה בנוים לתלפיות מהמשלה ומכיסה תשלם להמורים, והלמוד חפשי וגם ספרים וכל דבר הנצרך להתלמידים יתון להם חנם אין כסף, כאשר הממשלה תחפוק לחנך אזרחים משכילים. חמשה ימים בשבוע הילדים ילכו לבתי הספר הכללים ללמוד שמת חכמה ודעת, חובות האדם לאדם, לארץ מולדתו, ולכל העולם, ושני ימים בשבוע, עם השבת ויום הראשון בשבוע, חפשים הנמו ללמוד חובתם לדתם ולאמונתם ולהחנך כדרכי האמונה כפי חפץ הוריהם, כי בכתי-ספר הכללים כל ילמד שום אמונה ודת. בתי ספר הכללים עומדים במעלה עליונה וכפי עדות חכמי לב אין בכל הארץ משלם לטוב; הלמוד בבתי ספר החתחונים הוא: לשון אנגלית — לשון המדינה — באופן מאד נעלה, מלאכת החשכון, גלילות ארצות-הברית, וקורות הארצות האלה, למען השריש בלב הנער האהבה לארץ מולדתו, ועתה ילמדו שמה ג"כ שפת אשכנזית. בכתי-ספר הנבונים ילמדו חכמות וסדעים, לשונות חיות ומתות כמו בבתי ספר כאלה ביתר הארצות הנאורות, וגם הרבה כתי אוניוורסיטיים ואקדמיות יש לכל חכמה מיוחדת. הילדים האמיריקנים מצטיינים מאד ברוח שכלם*) עד כי שלש מאות מכ"ע יוצאים לאור בארצות-הברית ע"י ילדים וילדות סבן עשתי עשר עד שמונה עשר אשר המה כותבים המאמרים, מסדרים האותיות ומדפיסים בעצמם. ההשכלה בנחה ביתה באמריקה, ועם האמיריקני לא נופל הוא במה שנוגע להשכלה מכל יתר עמי אירופה. הן אמנם נמצא בארצות אשכנז אנשים חכמים גדולים וכפרט בחכמת הפילוסופיה אשר חכמתם גדלה מחכמת חכמי אמריקה, לעומת זה ההמון בכלל באמריקה נעלה בלמוד וההשכלה מההמון בארצות אשכנז. באמריקה יחיו כלם בחבורה וכל אחד ילמוד מחבירו, וכאשר לכל אחד הרשות נחונה לחות דעתו בכל דבר, לבחור שרים ושופטים, ולהבחר, ולכן ילמוד ויהנה בספרים למען דעת, לא כן בארצות אירופה הממשלה תעשה מה שלבה חפץ, ותהמון כחשך ילך. כן

(* קוסר אשכנזי אשר קיה ימים כנרים בתרבות-הברית יאמר כדברים האלה: Eine allgemeine Wahrnehmung ist die, daß die Kinder in Amerika schneller lernen und aufgeweckter sind, als in Deutschland. Wäre das nicht der Fall, so könnte man nicht begreifen, wie manche Kinder, die nur einige Jahre Schule hatten, es doch so weit gebracht haben.

יש להאמיריקני עת וזמן לקרא מכ"ע, ולכו יוחר עמו כאשר דאנה הפרנסה בל חכיד עולה עליו כמו בארצות אירופה, האגודות הרבות אשר כל אחד יחווה דעחו שמה, והמטיפים הרכים אשר בכל עיר ועיר שמה ויטיפו להעם על כל דבר חכמה במדיני ומוסרי יפיצו ההשכלה בין העם ויוסיף דעת יוסיף לקח. גם מכה"ע הרבים אשר יצאו לאור בכל עיר וכפר ישכילו את העם בינה, ודרך חכונות יורוהו.

היהודים בארצות-הברית

היהודים הראשונים אשר באו לגור באמיריקה היו מגולי ספרד*) ופורטוגל. הסופר Wilhelm Rapz בספרו גלילוח הארצות מאמיריקה הצפונית והדרומית צד 358 יכתוב כדברים האלה: כאשר גלה הפורטוגזי פדרא קכל לארץ ארץ ברזיליה בשנת 1500, התישבו שמה בחחילתה רק היהודים הנגרשים מארץ פורטוגל, וכאשר נכבשה אחרי זה בשנת 1630 הארץ ברזיליה לפני ההולנדיים, נודע בלתי ספק עפ"י להיהודים גרי ברזיליה מהעיר נוראמסטרדם היא נזירק אשר בנו ההולנדים על חוף האטלנטי, ואיורה משפחות ישראל הלכו שמה, ויהי כאשר נפלה ברזיליה בידי הפורטוגזים מחדש והיהודים פחדו על נפשם מרדיפות חדשות מפני שנאה וקנאת הדרת, ויעזבו את מושבותם אלה וילכו למו אל העיר החדשה נוראמסטרדם אשר היתה תחת ההולנדיים אשר לא ידעו שנאה וקנאה על ישראל מפני הכדל דתם ואמונתם, ואולי עורה בידם ממשלה הולנד לבוא שמה למען ירימו דגל המסחר בעיר החדשה אשר בנו.

היהודים המעטים האלה אשר התישבו בעיר החדשה הזאת נהיו לקהילה שלמה, ויחלו לחשוב מחשבות לבנות להם בית חפלה לשפוך שמה רחשי לבם ורגשי נפשם לפני ה' אשר יגן עליהם בארץ רחוקה כזו, ובשנת חמשת אלפים חפ"ט 1729 בנו את בית הכנסת "שאריה-ישראל"**) ברחוב Mill Street וגם קנו להם חצר טוח לקבור מתייהם בקרן רחוב מדיוון ואליוור בשנת 1681. והיהודים הלך הלכו וגדלו, ומשנה לשנה נוסף מספרם כי באו אליהם איזה משפחות משארי ארצות אירופה אך מעט היו

*) משפחת הזר בנימין פרנקלין פיזיטי (Peixotto) היתה אחת מאלה אשר באה לגור באמיריקה בתחילת המאה השבע עשרה למהכ"ז ועיין "תולדות בנימין פרנקלין פיזיטי", אשר כתבתי במכ"ע וכדפסו אח"י בקונטרס מיוחד.

**) בלוח אחד הכדפס בעיר Montreal בשנת 1854 ע"י J. L. Lyons ומשכחו אנדרהס ד' סולא הובא מאמר אחד המדובר ע"ד היהודים הראשונים בעיר נזירק ובפרט על דבר הקהילה "שאריה-ישראל", ועל דבר הנהככ"ס הראשונה וזמר מות אשר קנו אז בעיר. הכוסע בנימין. הזני בספרו "אלג שנים באמיריקה", מעתיק כל דברי המאמר הזה.

טוב ארצות-הברית

מספר הבאים ומצער מספר התושבים. אפס משנת 1836 החלו יהודים רבים, לא מגלות ספרד או פורטוגל אך מגלות אשכנז, לברוח לאמריקה. יהודים רבים החלו אז ללכת לאור ההשכלה, ויפקחו עיניהם לראות את הלחץ אשר האשכנזים לוחצים אותם, ואת כל המכשולים הרבים אשר הושמו מרשעת הגוים על דרך חינם, ויבקשו עצות ותחבולות לצאת מעבודת לחירות ומשעבוד לנאולה; מצוריה (Baiera) אשר חוקיה האכזרים והקשים כחוקי מצרים דכאו לארץ חיה היהודים שמה, יצאו ב"י לאלפים לרבכות וילכו אל ארץ ישראל החדשה, אל אמריקה ארץ החפש והדרור. חיתודים הראשונים מאלה הגרים החדשים היו עפ"י הרוב או בעלי מלאכה ועבודה או רוכלים ויכאו אל אמריקה במקלם ותרמילם ובכטחונם בה, ויחלו לעבוד עבודתם זה בכה וזה בכה בשמחה וטוב לב, ויסחרו בארץ עם צרור סחורה על שכמם, ויהיו חרוצים וישרים במעשיהם, חיו בהסתפקות וקצו על יד ורכים מהם העשירו ויעשו חיל, ונאשר הרחיב ה' את גבולם לא שכחו את קרוביהם וגואליהם אשר עזבו בארץ מולדתם ויחלו להעניקם מטובם ועשרם, וישלחו כסף הוצאות להם למען יבאו אל הארץ הטובה ויהברוכה הזאת; זה שלח אחרי אחיו ואחיותיו וזה אחרי דודו ומסרפו, וזה אחרי יוכבד או מרים הכתולה ממשפחתו לקחתה לו לאשה. תכסף אשר שלחו ביתה והכשורות הטובות הפיחו רוח אהבה כלבות רבכות ישראל בכל ארצות אשכנז, ורכים עזבו אז בתיהם וארץ מנורחם וילכו לאמריקה. בימי המהומה והמכוכה בשנת 48 עזבו יהודים רבים ארצות הונגריה, פלך פון (Herzogthum Bofen) ומדינת גליציה ללכת לאמריקה, והעניות והגלות בארץ רוסיה המערבית הביאו יהודים רבים ממחוזי פולניה וערי ליטא אל אמריקה ויעשו פה מעשיהם בתריצות כפים כמו שעשו אחיהם הבוריים קודם להם וישכילו ויצליחו ויעלה מעלה, וישלחו אחרי נשיהם וצאצאיהם אחרי קרוביהם וגואליהם, עד כי מספר ב"י עתה בארצות הברית עולה לערך חמשים אלף רבוא נפש אדם. הגרים החדשים האלה נפצו על פני כל ארצות הברית מים האנטלטי עד ים השקט, ובכל מקום שכאו ההחברו לקהילות, ויבנו להם בתי תפילות, ובתי חסד וצדקה, ויקחו להם מורים להורות את הקטנים והגדולים דת ישראל, ולדרוש בבתי כנסיותיהם, וגם יהודים רבים באו אח"ז אשר השלימו חוק למודם בבתי חכמה ויהיו פה בארץ החדשה למורים בבתי ספר, לרופאים, לעורכי דין, ולשופטים בארץ, וגם הבנים אשר נולדו להם בארץ הזאת עזבו מעשי אבותיהם הוא המסחור, רק שקדו על בתי ספר וילמדו חכמה, והדרור החדש הזה, הוא דור משכיל וחכם, מהם שרים גדולים ונכבדים מכהנים פאר במשרות מדיניות, שוטרים ושופטים, מליצים ודוכרי צחות, מהם יושבים בבית המחוקקים*.)

(* היהודי בנימין (אשר הוא עתה עורך דין מפורסם בעיר לונדון) נשלח אל בית המחוקקים ממדינת לויסינה ויהי למנסער אש"כ בצמזלת הדרום כאשר פרצה

ומהם שרי מדינה, ושם ישראל בארצות-הברית נעלה ונשגב ירום ונשא, לשם, ולתהלה ולחפארת.

ויהי כאשר ישב ישראל שקט ושלו על שמריו בארצות-הברית, נהנה מטוב הארץ, ושמת על הטובה הרבה, או קמו אנשים מחוכם, ויתיעצו עשות לכוונן בנפיה עברית, ולהביא אליה יהודים מכל קצות ארץ הנאנחים ונאנקים תחת סבלות עול אדונים קשים ומושלים עריצים לחיות פה חיים של ברכה וכבוד תחת דגל החפש והדרר; השר היקר ר' מרדכי עמנואל נח"ע אשר ראה בעינו אנקת עמו ואחיו כהיותו ציר שלוח מארצות-הברית בעיר טונים, עמד בראש נרבי עם אלהי אברהם זרוחו נבכה אותו לכוונן עיר על שפת נהר ניגרה (Niagara) במדינת ניו-יורק למושב בני ישראל, וישלח ספרים (**). אל כל משפחות ישראל הנפוצות

המלחמה האחרונה. היהודי יוליון (Yulen) יסב בהקינתם מכנסת פלורידו, השר מרדכי עמנואל נח"ע היה ציר ארצות-הברית בארץ טונים ועריף מעיר ניו-יורק, כלמן, היה שר הפלך מפלך ווינגטון והיהודי משה (Moses) הוא עתה שר הכנסיה (נוברטר) בצרליטה, ואין מספר ליהודים אשר ישרתו במשרות מדיניות שאבות, אם קטנות או גדולות.

(**) המכתב הזה פנתק לעברית מאת החכם יהודה בן יונה לבית ייעלם ונדפס בנכורי עתים מאת תקפ"ז וז"ל: הפקודה יונאת אחתי, שיחונר ספר הרשום, בו תהיה לקיבות שמות ישראלים עם עשקיהם ומספר ימיהם, מלאכת הרשימה תהיה נעשה על ידי הרבנים העומדים בראש כל עדת ישראל. הרשות נתונה לכל הישראלים לגור כפי חשקם בכל מקום שהם שוכנים בעת האחת, אם אינם רוצים לנאת מהם מאהבתם אל ארץ אבותם ומהתדבקות נפשם אל ממשלת המדינה הזאת, אפס יבקש מהם השר מרדכי עמנואל נח"ע שאל יהי בעוכר שר אחיהם החפנים לנאת מארץ מלדתם אל מדינת אמריקה הנפוכית, ואל יכבדו עליהם הדבר הזה. על פי האגרת הזאת אסור לכל ישראל לקחת יותר מאשה אחת לו לאשה. היהודים השמורים הקראיים והשמרונים היושבים בפזת (אינדיאן) קדמה ובארץ אפריקא, וגם אותם הנאחזים במוטבותיהם בגבול (קאליפיניה) ובאי מלבר (Malabar) גם להם יהיה משפט אחד כלשאר היהודים במדינה הקדשה הזאת. ועל דבר משפחות ישראל בגבול ארץ אמריקה המתקשים על בית אבותם שהתילדו על השבעים אשר הגלו מאזור, איש איש ללשונותם מחלק אשה, ונחיות מעינים על תולדותם, מנהגיהם, נהתפללם אל אלוהי המיוחד, ובקרבנותיהם אשר הם יזבחים לה, בלקיאת נשותיהם בקירושין, ונשתילות ספר כריתות לגרושות, בקבורת מתיהם, בתעניתם וזימם, בעהרות ועומאות, בערי מקלט, בעונשין ובלקות שבעים, במערכת המלחמה ובפגי נכחוס על שוכניהם, גם לאלה יוגבל חק וסדר לדעת בית אבותיהם, ויתאחדו עם אחיהם בני ישראל, להיות לעם אחד, וכלם יהיו עם סגולה ובקירי יה!

באגרת הזאת, מנוה השר מרדכי עמנואל נח, לשאת מכל איש ישראל תרומת כסף שלשה שקלים (ערך המטבע של איספניא הנקרא פיטר ובשמת המטבע

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

טוב ארצות הברית

על כל פני הארמה, ויודיעם חפצו הטוב ויקראם לכוא הנה להתאחו בארץ הברוכה אמריקה, ולתת להם ארץ זבת חלב ודבש, ארץ החשש והדרור, לחדש ימיהם כקדם וישראל כל יהיה נרדף מדחי אל דחי. סכה'ע הללו (***) אז מאד מחשבת ופעולת השר מרדכי עמנואל נח, וכלם אמרו לו כבוד ותהלה על הרבר הגדול הזה אשר חשב לעשות לעמו, אשם רבות

לר). הקונטינטוריום בעיר המלוכה פרים ימנה איז אחד הראוי להיות נגיד בישראל וסופע עליהם בהסכמת האנשים החשובים הקרוזים ממדינת אחרת להתייץ עמהם. ועוד מודיע באגרת הזאת, את שמות העומדים על משמרת הענין הזה הנמצאים-בערים גדולות ביבשה וחוף ימים, ואלה הם הנקובים בשמותם: "הרצ ר' אנרהם דיקולוניה בעיר פריז, הגברים אנדררו וכנימין גרדים בנורדו, הרצ מו'ה הראל והגביר מינדיו בלונדון, הגביר אהרן נונען קורדוזה בניירלטר, והגביר אנרהם בוסק בליוורנו הסכם עיוארד ננס Doektor der Rechte, והסכם דר' נונן בעיר-ברלין, והגביר וואלף בהמבורג, הקנסיסטוריום בעיר פרים יהיה לו כח לשלוט שלשה אנשים למדינת אמריקה הנפוכית לחקור ולדרוש על מצב הדבר.

הער מרדכי עמנואל נח חותם האגרת בדברי שלום ואמת, באומו על לנ נני ישראל להתנהג בכל מעשיהם בצדק ובישר ולאחוז בכשרון המעשה בכל פעולתיהם. זיהיו מופרשים מן התאות המותרות, שיכלכלו את ביתם מיגיעת כפס, ויסתפקו במועט. עוד יוסיף לבשר בית ישראל: שנשבעה לחדש פעברואר 1826. שהוא ראשון לאד-הראשון שנת חקפ'ו יתקדש סג ל'ה, יום רכה ותודה להתפלל אל אל עליון רם וכאז להקים דבריו אשר דבר ביד נביאיו לבית יעקב.

(***) וז'ל כפי העתקת הסכם יעלג בנכורי העמים הכל: נת ישראל תקום! האומה הישראלית. עתה מעפר תתנער! כי רוח ה' לבשה אנשי שם מאמונת ישראל. להקים קרן ישראל וכבר קנו חלקת הארץ, הוא האי הגדול אשר במסח (גרנד איסלנד) לכחלת יהודה ולאחוזת עולם, ודעתם לקנות שמה עיר רחבה אשר יקראו את שמה אדרש להיות מושב ישראל ותרועת מלך בה. אליה יתקבצו שני ישראל אשר באר מדונות, הממשלה. הקדשה הזאת כל תכנע לפני יד מלכות אחרת ורק לבד תחת שבע ממשלת אמריקה הנפוכית תהיה; באו ינו הנחמה שהאנו לישראל אשט'ים בבראשונה, הער מרדכי עמנואל נח הוא יהיה נגיד ומזכה לעמו ישראל שם גם את זאת כעשה לזכרון פולדות הזמן היקר הזה למען יעמוד ימים רבים ועם גולד ידעו: קראו הער מרדכי עמנואל ורעיו החשובים אל אוהביהם ויודעיהם ואל שפי-נבא אמריקא להתאסף יחד בצית אליהם לחג סג ה' יקרא קדש, ושם אכן גדולה המונחת על השלחן ועליה סרות בכתב ולשון עברית.

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחר, אדרש מקום פלטת העברים, נבנחה על ידי מרדכי עמנואל נח, בחדש חשרי חקפ'ה לופטסבר 1826 בשנת חמשים לחירות אמריקה הצפונית.

ועל השלחן עמדה קערת כסף אחת ובה שלשה דברים אלה בר יין ושמן. ככלות העבודה בהיכל וכל המנהיגים הכלויים אליה, ויקרא הער מרדכי עמנואל

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix
Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מחשבות כלב איש ועצרת ה' היא תקום. הדור ההוא עוד לא היה ראוי לכך, וישלח ה' רוח רעה כלב שרי וגדולי ישראל באירופה להפר עצת האיש הדגול מרכבה הלוח, ויהיו לו לשטן על דרכו ויניעו לבב ישראל אחורנית מהעצה היקרה והקדושה הזאת, שחקו לענו על דברי השר מרדכי עמנואל נח"ע, וקלקלו מחשבתו, והחכם יהודה ייטלש המכיא דבר הכשורה בככורי העתים, הרהיב בנפשו עוו לכנות השר הנוכר בשם "משתגע", "מתנבא בתלומות והכלים", "אוי כושה! אוי כלימה! ובימים הרעים האלה, אשר שם ישראל היה עוד למשל ולשנינה לכו ולמשיסה אף בארצות אירופה הנאורות יחנף הכותב ייטלש בשפתי חלקות לאמרו הלא כל ישראל יושבים כעת החת שכט מלכי חסד ורחמים וטובתם על ישראל כעל שאר העמים", אפס מה לי לשים תהלה בהחכם ייטלש אשר כבר הלך בדרך כל הארץ, ומיחתו כפרה לו על עונו זה, מאת ה' היתה זאת נפיכה, "וכד רגיו רעיא על ענא עכיד לנגדיא כמוחא", כאשר אין הדור היה זוכה לכך; אך הקב"ה מצדף מחשבה טובה למעשה, ושכר השר מרדכי עמנואל נח צפון אהו, ופעולתו לפניו בעולם שכלו טוב.

היהדות בארצות-הברית תהפך והתחלק לחלקים רבים ולאנודות שונות, ולא ראי אנודה זו כראי אנודה זו, הצד השווה שבהן שיהודי כל האגודות יחדיו אותכים דתם ואמונתם וכשם ישראל יתימרו, ומחשבתם טובה אף אם כעת שאין מעשיהם רצויים מאד. כמו יתר תושבי ארצות הברית כן היהודים שמה לא מארץ אחת באו, אך מארצות שונות, ולכן חלוקים ונפרדים חמה בהכונת רוחם כאשר נבדל הצרפתי מהאטלקי והספרדי

נח בקול גדול מעל הבימה אשר גם ופניו אל כל העם: שמי וגילי נת ישראל! היום נהיית לעם!

ועוד מוסיפים בעלים תדעים להודיע לנו אשר נעשה בדבר חכמת מוטב ישראל במדינה חדשה שהיתה צבית התפלה, גם היו נקהלים אנשים רבים וקצונים לראות סדר העבודה והתפלה, ויתאכפו על שפת הנהר עם רב ועמוס, שלא יכלה האביה לשאת אותם על מעבר המים. השר הסופט בישראל מרדכי עמנואל נח היה לבוש מעיל משי מעשה רוקס ועל נוארו כבד הזהב עם מטבע של זהב (גאלדגע מעדאלליע). משני צדי בית התפלה, היו עומדות שתי שורות מנבא החיל ובין שתיהן הלכו ונסעו קצוני קהל אשר הלכו אל בית התפלה, ונעת ההליכה נגנו המנצחים על כלי הזמר בזמירות מספר חדש הנקרא יהודא החשמלאי מכב", והעבודה היתה גם על הכדר הזה: בתפלה התפללו, תפלתם בכונת הלב את"כ שררו שרי תהלה ושם מספר החשמלאים, גם קראו על הבימה פסוקים כאותם אל הענין: הנה מנבאים בקדושים, ובסוף אמרו מזמורי תהלים בלשון עברית ובל העבודה והתפלה ענו המזמורים בשר הפה עד תומה, ככלות העבודה ילאו כל הקהל משם וכאשר באו כן נסעו על הכדר אל מקום אחר גם גם היה קצון עם רב וכה בשלמה חנוכת היום הזה אשר אין דומה לה בכל אשר היו כמותה לפניה.

מהפולני אף כי אמונה אחת לבלס, ואם יהודי פולניה לא ישאו בר ככר בכל דבר עם יהודי ליטוניה אף אם על אדמה אחת נולדו, לא לשלא הוא כי לא יתאחרו עם אלה אשר חכונת ארצם אחרת היא, נולדו חמת שמים אחרים, באויר אחר, באקלים משונה, לאלה מנשב רוח צפון, ולאלה רוח דרום, אלה נגדלו על לחם צר ומים לחץ, ואלה על יין ושמן וכל המותרות; ואם אמונתם העקרים אחת היא, אבל בהמנהגים הטעלים להאמונה יתפרדו ולא יתלכדו. עפ"י הרוב יתאחדו בני ארץ אחת לאגודה ולקהילה אחת, ויבנו לבו בית חפלה מיוחד, ויתשללו שמה כמוב וישר בעיניהם. יהודי כוריה בונים להם בתי כנסיות בפני עצמם, ואליהם יתחברו עפ"י הרוב היהודים משארי ארצות אשכנז, יהודי בוקמיה בערים הגדולות אשר מספרם רב יבנו להם בתי כנסיות לחפלה מיוחדת, ואליהם יתחברו אנשי ארצות אוסטריה, ההולנדיים והאנגליים יקמו להם בתי חפלה בפני עצמם, ויהודי רוסיה ופולניה בפני עצמם, האחרונים יבנו להם בתי-סדרשים אשר שמה ישבו וילמדו בערב וכבקר כאשר הסגן הסכינו בביתם כאין מפריעם וכאין מכלים דבר. להקהילות הגדולות יש גם בתי-ספר ללמד שמה לצאצאיהם אמונה ישראל, לשון עברית, חרנום התנ"ך והחפלות, וקורות ישראל, ולבתי ספר האלה ילכו הילדים איזה פעמים בשבוע להקשיב לקח בהיריעור הנזכרות כי בבתי ספר הכללים הוא חנם אין כסף, ולק הקהילה תשלם להמורים והמורות. כן לכל קהילה וקהילה חצרות בפני עצמה, כי כל אחת קונה לה חלקת שדה לאחוזת קבר לקבור שמה מתי. משפטי כל קהילה וחוקיה יעשו עפ"י ראשיה ומנהליה ויחזקו כספר ושרי העיר נוחנים חוקף ועוז להם לחוק ולא יעבור. אין לקהילה אחת שום דבר עם הקהילה השניה, כי נכריות חחשכנה אשה אל רעותה; ראשי הקהילה יבחרו מבני העדה מדי שנה בשנה, וכמו כן היועצים אשר מתי מספר המה, ועפ"י הראשים והיועצים יבנו כל דרכי וצרכי הקהילה.

הרכנים והדרשנים יבחרו מאנשי הקהילה. כל קהילה אם כח בידה לשלם בחרת לה רב או דרשן אשר מצא חן בעיניה ומשלמת לו שכרה מכיסה, ולכן ימצא באמריקה בעיר אחת חבל רכנים וקהל דרשנים ואין אחר תולה כרעת חכירו, כי אין בארץ החפשיית הלוו רב פלך או רב גליל כמו בארצות אירופה או חכם באשי כמו בארץ ישראל. הקהילות הארתדכסיות, הקחנה להן רכנים אורתודוכסים והחיפורטריות רכנים ריפורטרים, ויהודי פולניה ישלחו אחרי מגידים ומורי הוראות לארץ רוסיה לבוא לתורות ולדרוש בלשון זרנג אל בני ארצם. רוב דרשני ישראל שמה ידרשו בלשון אשכנז, והדרשים בלשון אנגלית מעט המה כי כל רבני ישראל שמה מארצות אשכנז ופולניה באו, אפס הדור החדש יאטים אזנו משמעות לשון זרה ונכריה לו, ודרשנים בלשון אנגלית יבזקשו כדבר חפץ בכל הארצות האלה ולא ימצאון, כי נערי בני הנולדים באמריקה ושפחם אתם

אין את נפשם להקדיש ימיהם להיות מורים לישראל, ואף בני הרבנים
 ימאסו בהמשרה הזאת ויפנו עורף לה, ומכל בני רבני ישראל אשר
 באמריקה רק שנים אני יודע אשר בחרו ללכת בעקבות אבותיהם והמרו
 האחר בן הרב אדלר בנרירק והשני בן הרב הירש מפלדפיה הלומד
 עתה בעיר ברלין בכית ספר לחכמת ישראל הנקרא Hochschule.

בחירת הרבנים היא רק על משך זמן אם רב או מעט, וכאשר לא
 ימצא הרב חן בעיני בני הקהילה בדרשותיו, או כי ימצאו בו ערות דבר
 ישלחוהו לנפשו ויקחו אחר תחתיו. ברוב קהילות באמריקה בל ישאלו בני
 הקהילה את הבא להיות רב זמטוף, כאיזה ישיבה או אוניוורסיטי למד,
 ואם מוסמך הוא לדרוש ולהורות בדיפלום דוקטר, כאשר העשנה הקהילות
 בארצות אשכנז, רק תאמרנה לו דרוש וקבל שכר, ואם דרשתו תמצא חן
 בעיני בני הקהילה גם דרשן גם דוקטר יקרא, ולואת יציצו דרשנים
 ודוקטרים בארצות הכרית כעשב הארץ.

אם הכורית קנה מדה הנה להשכלת העם כאשר יאמר ההכם ליעביג
 אף כי מכ'ע אשר רוח העם דובר בם ומלחם על לשונם! מכ'ע רבים
 לכי בארצות הכרית אשר תכליחם ומטרחם להרים קרן היהדות, להורות
 לעם ה' איזה דרך ישכון אור חכמה ודעת, אור אמונה ודת, ולהעיר
 ולעורר רוח אהבה בלב ישראל לארצו החדשה, לאחיו בני אמונתו, ולכל
 חברת האנושית, ולהראות לכל יתר העמים, כי לאור ההשכלה נלך, ואך
 צדק נדרוף. בעיר נורירק יוצאים לאור שלשה מכ'ע לכי האחד הוא
 Rev. S. M. Isaacs Jewish Messenger בלשון אנגלית ע"י המערך
 והשנים האחרים המה חצי בלשון אנגלית וחצי בלשון אשכנזי.
 יו"ל ע"י Rev Dr. Bondi, ומכ'ע Jewish Times יו"ל ע"י Ellinger. בעיר
 צנצנתי יוציא לאור הרב החכם Rev Dr. J. M. Wise שני מכ'ע, האחד
 בלשון אנגלית ונקרא Israelite והשני בלשון אשכנזית ונקרא Debora.
 בעיר סן-פרנציסקה יו"ל איזה מכ'ע ואחר אני יודע בשם Hebrew Observer
 חצי בלשון אנגלית וחצי בלשון אשכנזית. כל אלה המכ'ע יוצאים לאור
 מידי שבוע בשבוע, ועוד רבים יש אשר יראו אור לחדשים, וגם רבים
 מהם כבר אספו נהם כמו מכה'ע Occident בעיר פלדלפיה, Cornerstone
 בנורארלינס, Sinai בעיר בלתי-מרה Pacific Messenger בסן-פרנציסקה;
 המכ'ע האלה יביאו רב טוב לכית ישראל באמריקה ולספרות העברית
 בלשון אנגלית, כי יבאו בהם דברים ומאמרים טובים מקורות ישראל
 וספרותו, דברי חזרה וחכמה, דברי אמונה ודת, זאחר מתחרה את רערו
 להגדיל כבוד ישראל ולפאר שמו בגוים וכלם ראויים לכרכה, אפס נשם
 שאי אפשר לבר בלי חכון קך אי אפשר למכ'ע בלא דברים בטלים,
 ולפעמים תחת לשמוע אהבת-אנושית מדברת מחך גרונם, נשמע רק דברי
 שנאה וקנאה, רכילות ומלשינות איש על רעהו ומכזים עי'ו שם שמים
 ושם ישראל ברבים.

טוב-ארצות-הברית

באשר החל מספר היהודים לפרוץ בארצות החדשה האלה, ורכים מהגרים החדשים ראו עצמם עוזבים וגלמודים באין קרוב וגואל ובין אח לצרת יולב, ויבקשו עצות והחבלות ליסר חברות ואגודות מבני בריהם, למען התקרב והתחבר באהבה גרועות איש אל העהו אשר לא ידעו מחמול שלשום, ולחיות באגודה ובחכורה אחת. החברות היקרות אשר התיסרו בין אחינו בארצות הברית רבות הנה מאד, אפס היותר גדולות ביניהן הנה חכרת "בני-ברית", וחכרת "קשר-של-ברול", אשר שלחו נטישותיהן מחוף ים האטלנטי עד חוף ים חרישית ובכל מרחבי הארצות האלה אשר שם יהודים גרים. כל החכרות השונות לדגל הצדקה, החמלה והרחמים תלכנה, ומטרת כלן הוא לאחה ולקשר בקשר אמיץ וחוק, בקשר אהבה ואחור לבות כל ישראל יושבי ארצות הברית, להחזיק בידי החברים עת כי מטה ידם, להרים מצב הישראלי הגשמי והרוחני ולעשות צדקה וחסד בכל עת. חבר אחד כי יחלה ונפל למשכב, בני החכורה יבאו לבקרו על משכבו בחלינו, ומכסף החכרה ינתן לו חמשה דלר בכל שבוע, וגם רופא לרפאותו. אם אחד מבני החכרה ימות, ינתן לאשתו או יורשיו סך 1000 דלר מכסף החכרה; ואם חבר אחד יאבד כספו בענין רע החכרה תתאמץ להחזיק בו כי מטה ידו, ועוב תעזוב עמו. החברות השתים אשר זכרתי כפתר חתולתן כחכרת "הבונים התפשים", להראשונה כמו ארבעים אלף חברים, כי השר היקר בנימין פרנקלין פיצוטו ציר ארצות הברית ברומניה עתה חברים קרנה בכבוד, ותחת נשיאותו התגדלה והתרוממה מאד כאשר סבב בנימין ארז הערים הגדולות והקטנות וישמיע מדברותיו בדברים חוצכים להכורת אש על דבר יקרת החכרה ועל תכליתה, וירבה חברים לה; ולהשניה כמו 4000 חברים, והולכים ומתרכים בכל יום ויום, ובפרט עתה אשר נשיאה הוא החכם המפורסם J. P. Solomon.

כן אוכיר פה ג"כ את החכרה נבחרת-הקהילות (Board of Delegates) אשר תכליתה ומטרתה לפקוח עין על מצב אחינו בי ביתר הארצות ולבוא לעזרת עם ה' הנרדף באף וחימה מאנשים אכזרים כמו ברומניה, פרס, וביתר הארצות אשר עוד לא זרח עליהן אור ההשכלה והציויליזציון. עד הנה נוכחת לדעת קורא יקר ממהות ואיכות הארץ החדשה, ממצב החיים שמה, וממצב אחב"י הנפוצים והמפורים בהארצות האלה, ועתה הגני אורך ואשכילך בינה איך חוכל גם אתה לבוא שמה ולהתאחו בארץ הברוכה הזאת; בחלק הבא אלמדך לרעת תכלית העמיגרציה, ומי ומי יהיו ההולכים לאמיריקה, באיזה זמן ובאיזה דרך תלך, תהלוכות הנסיעה ובפרט הנסיעה על ים הגדול, זאורך לרעת כד"ש כבואך אל הארץ החדשה איך למצוא מלאכה ועבודה שמה, או לקנות קרקע ולהתישב עליה, כל אלה הגני נוחן לפנך בקוצר פלים כפי מה שהורני הנסיון, כי ה' הטובה עלי.

מורה דרה ללכת אמריקה

פרק א

על דבר העמיגרציה בכלל.

ומלאו את הארץ (בראשית א' 28)

*Fahre wohl, du traute Heimath,
Wir ziehn in ein besseres Land.*

מעט בך ה' את הארץ לפרוח ולרבות על פני האדמה ולמלאותה, נורה יצאה מלפני השליט על כל העולם כלו כי האדם כל ישראל רק במקום ערש ילדותו אך ימלא את הארץ ויחלך כח לארצה ולרחבה, כימים הראשונים היה עם כלו כמו איש יחיד יוצא ממקום סגורו לנקש לו ארץ אחרת וילך ויחע בארץ עד כי מצא לו מקום מנוחה כי טוב, ויוריש נים מפניו בחרבו ובקשתו, ובארץ החדשה תקע אהלו ויקרא לה ארץ אחוזתו. הכנענים ההונים הסצטים והונדלים, עוכג ארצותם ויפוצו על פני הארץ ערשו ארצות לא להם באפריקה באירופה ביד רמה וכורוע נטויה, עם יצא מסצרים גיכס את עין הארץ ויסע וילך עד כי מצא ארץ זבת חלב ודבש גילחם גורוע חשופה והארץ נכבשה לפניו, ויתאחו בְּחוּכָה, ומכל עמי העת הקדומה לא נדע רק את אנשי סין (China) אשר הקיפו את ארצם בחגמה בצורה ונשנכה לכלי חת צאה וכוא וישארן שקטים על שמריהם בארצם. מלחמות רבות ועצמות באו לרגלי היצואה הזאת והרוה האדמה מדם כניה, אפס גם הגרבה באה להגלה, ברכה לכל האנושיות כלה, מחסורים רבים אשר בטרם עזבו ארץ מולדתם לא ידעום, התילדו חדשים לבקרים על דרכם; שינוי האויר והאקלים, חכונות הארצות החדשות, וההלכות העמים השונים אשר התערבו במו, הפיחו רגת אהרת בלב הנוסעים, עם התערב בעם, ואחר למד מהבירו להיטיב מעשיו ולהקן מהותו, לחיות

מורה דרך ללכת אמריקה

חיי חברה, ולמלאות החסרונות הטבעיות ע"י מלאכת חרש וחושב ויהי האדם הפראי לאיש משכיל. בעת החדשה לא נראה עוד עם כלו (מלכד הצוענים ציגינר בלע"ז) נודד ממקום למקום, אך אנשים פרטים או משפחות יחידות עוזבות מקומן והולכות ממדינה אחת למדינה אחרת, מארץ אחת לארץ אחרת, ומעת גלה התיר הגדול קלומכום את חצי הכדור המערבית אמריקה אנשים לאלפים ולרכבות ינהרו שמה ומספרם ירב משנה לשנה עד היום הזה. כאשר נחקרה לדעת סבת הדבר הזה נראה כי נודד העמים ויציאתם בימים הקדמונים הייתה אם כאשר לא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו עם שכניהם, או האהבה לכבוש ארצות ולשכוע מטיבן ושמנן, ונודד הפרטי ויציאתו ממקום מולדתו הוא מפני עוצר רעה ויגון ומפני חלאות החיים, ויעוזב ארצו בתקוה להיטיב מצבו הגשמי או הרוחני. מעת התגלות אמריקה עד היום הזה נדדו הלכו שמה או אלה אשר ברחו מפני חגרת יד מושלים עריצים אשר הכנידו אכפס ועולם על בני ארצם, או אלה אשר נלדפו מפני דתם ואמונתם, או אלה אשר העני והחסר כפפו כאגמון ראשם, כל אלה שמעו קול ה' קורא במעמקי לבם: לך לך מארצך וממולדתך אל הארץ אשר אראך, כן הוא דרך כל עמי הארץ, וכן הוא דרך כל הגוים מאז כרך ה' את האדם לאמר: פרו ורכו ומלאו את הארץ.

אפס לא כמחשבות יתר העמים כדבר עויבת מקום מולדתם מחשבות ישראל, ולא כדרכיהם דרכי ישורן עם סגולה. היהודי יאהב את המנוחה כי טוב ואת המרגעה כי נעמה, ועם לכרד ישכון מאז מעולם היה וכנוים לא התערב. ארץ מולדתו אהובה ונחמדה לו, כל חלקת ארץ, כל שדה, כל הר ונבע, כל עמק ומישור אשר דרכו רגלי אכותיו עליהם, יתראו לעיניו כמו הן יקר וקסם נפלא הוצק עליהם; אם רעה חשבע לה נפשו שמה, ותקצר נפשו מעטל והלאות אין ספורות, כל יפנה עורף לארצו ואת יעל מן הארץ, אך ישא הכל בדומיה זיחכה לימים טובים מאלה כי יבאו אברהם ראש האומה אף כי דועה צאן ומקנה היה לא עוב ארץ כשדים ועירו אור עד כי ה' קרא לו לך לך מארצך. יעקב נכדו כאשר אה ארץ כנען למושבו לו לא חפץ לעזבה אף אם כבר הרעב בארץ עד כי השתלשלו הסכות ובנו יוסף היה למשנה מלך מצרים ויביאהו אליו. בני ישראל במצרים אף כי קצרה נפשם שמה מעבודה קשה ומסבלות מרה לא רצו לעזוב את הארץ עד כי גרשום מצרים. כאשר החישבו בארץ כנען לא עזבוהו ברצונם הטוב עד שבא נכודנצר והגלם בכלה, וכאשר התאחזו רק שבועים שנה בארצות בכל ופרס, שכחו את ארצם אשר משם הגלו והחלק היותר גדול מהם לא רצו לשוב לארצם אף כי המלך כרש העכיר-צו בכל מלכותו "מי ככם מכל עמו יהי ה' אלחיו עמו ועל לירושלים", היהודים בכל ארצות אירופה לא עזבו ארצותם אף כי חיייהם היו תלויים להם מנוד ונלדפו באכזריות חיסה מעמי הארצות אשר בחוכם היו, ופאשר לא אבה

מורה דרך ללכת אמריקה

היהודי למלאות דבר המכונה "מלאו את הארץ", שהתפכה לו הכרכה לקללה "נע ונד חתיה בארץ". אפס לא כהימים הראשונים הימים האלה! הוכן החדש אשר לא השיב צור זרבו מכלע דברים אשר עמדו כרומו של עולם בעיני ההמון. מקדם זמימות עולם ויהפוך מדות ודעות בני האדם מקצה אל הקצה, הוא שנה גם את רוח ישראל בקרבו, וגם ישראל למאות ולאלפים בראותם כי נרדפים המה על צואריהם מחנת ידי שונאיהם. מנדיהם עזבו ארצות פכורחם, וילכו אל ארצות טובות מאלה, ובפרט אל ארץ אמריקה הכרוכה והחפשיה.

פרק ב

מי ומו ילכו לאמריקה, ושם המלאכה שמה.

הנסיון הורנו כימים האלה אשר יחודים דכים מכל ארצות אירופה יבאו מהי שנה בשנה לאלפים לאמריקה, כי רוח העמינרציה מיה כחוק אחינג ועיניהם נשואות אל הארץ הטובה והמאושהה הזאת; כאשר יצא הקול כרומניה לפני שנתים ימים כי יהודי אמריקה יעורו כדי יהודי רומניה לעזוב ארצם ולכו לאמריקה, כעשרת אלפים בתי אבות כתבו וזחחו שטוחם בספר לצאת מרומניה. אפס רבם ככלם כל יודעים מאומה מחכונת החיים בארצות הכרית; עוד רבים ביניהם המאמינים כי כסף זוהב לרוב בחצונת אמריקה וכל הרוצה לקחת יבוא ויקח כאין משא לעיפה. אלה בתי אבות המעטים אשר הלכו מרומניה לאמריקה בשנה העברה ושכו טשם, בפחי נפש, גם המה חשבו, כי באמריקה ימצאו בים והון, שורה ונחלה מבלי יגיעה ועבודה, וצפרים צלויים יעופו לחק פיהם. מה נחוק הוא מאד לכל איש התפץ לעזוב ארצו ללכת אל מקום מחר כי ישאל עצמו כחחילה בטרגם עוד ינחזו כפות רגליו מעירו ומקומו, הן אמנם רע ומר לי מאד (כי אין אדם עוזב מקומו ללכת לאמריקה לא לפני עשירות ובענוג, ולא לפני הרוחה ומותרות, אך לפני עני וחצר או גלות ודריפות) בארץ מולדתו, אפס כמה אחיה את נפשי בהארץ החדשה כבואי שמה? — אבל מעטים המה השואלים עצמם ככה, רק כעורים מגששים כאפלה זלכן לא לפעמים רחוקות ילכו ויכשלו כלכתם. באמריקה מחויב כל אדם לעבוד ביגיעה רבה, אפס כאשר יעמול, יראה פרי בעמלו יותר מבארצות אירופה, והעובד בחריצות כפים בארצות הכרית ישבע לחם כבוד בהרחבה וקובץ על יד ירבה. כל בעל מלאכה מוצטת שירויח לחמו שמה אך אינה דומה מלאכה לסלאכה, גבעל מלאכה לבעל מלאכה. הבעל מלאכה בארצות רוסיה גליציה ורומניה אשר כל יוכלו להרויח אף לחם חוקם, באמריקה יוכלו להרויח פרנסתם בהרוחה ומותרות כי המלאכה בארצות הכרית רבה ומשלמת שכר טוב לעושיה. אולם יותר טוב ממלאכה הגה עבודה

מורה דרך ללכת אמריקה

האדמה; עבודה האדמה. באמריקה מעשרת כעליה, כאשר האדמה שמנה ופזריה מאד ועוטפת בר למכביר, החמישה נהאריעה יותר קלה מכאירופה כי הכל נעשה ע"י מפונות ופה יורעו האכרים בשמחה זלב טוב ויקצרו כרנה אלומותיהם. גם רוכלים החוגרים בסחודיהם על שכמם מפר לכופר יוכלו להרויח לחמם באמריקה אבל עבודה קשה לפנייהם עד מאד וכל הוכל יוכל לאמר ככל יום ויום בכנות הלב "הא לחמא עניא", ואלו הן העבודות והמלאכות היוחד טובות באמריקה ונפרטן בלשון ורנן למען ימצא כל אחד אף מי שאינו מכין בלשון הקודש מבוקשו.

(א) ארכייטער, ווען זיא נור קרעפטיג זינד, אונד ארכייטען וואללען, קעננען זיא אימסער ארכייט אין דען פֿאַבריקען פֿינדען, אונד בעקאממען פֿאַן 1 ½ ביו 2 ½ דאללערס דען טאג.

(ב) בעקער מיססען שווער ארכייטען, בעקאממען אכער פֿאַן 12 — 6 דאללערס דיא וואכע נעכסט קאסט אונד לאגיע. בלעכשמידע פֿינדען אימסער ארכייט אונד גוטען כאנאטסלאהן בוכבינדער פֿינדען וואהל שווערער בעשעפטיגונג אונד פֿערדיענען פֿאַן 18 — 8 דאללערס דיא וואכע. ביערכראוער אלס געזעללע פֿערדינט פֿאַן 12 — 10 דאללער דיא וואכע. (ג) גאלרשמידע פֿינדען ליכט בעשפטיגונג אונד גוטען לאהן גערבער בעקאממען 1 ½ דאללער טעגליך. גלאזער איזט איינע ארטע בעשעפטיגונג. (ד) דרעכסלער, אין האלק, הארן, מעטאלל אדער קונסטדרעכסלער פֿינדען ארכייט אונד ציעמליך גוטען לאהן.

(ה) האנדשוהמאכער פֿינדען זעהר וועניג ארכייט. הוטעןמאכער איבערהאויפט ווען זיא מאשין נעהען קעננען פֿערדיענען ניכט זעלטען אויך ביו 30 דאללערס דיא וואכע.

(ז) זאמטלער פֿינדען ארכייט אונד גוטען לאהן. זעטצער אכער מיססען ענגליש קעננען, העכרישע זעטצער פֿינדען זעלטען ארכייט. זיפֿענויעדער בעקאממען ארכייט אין דען פֿאַבריקען ביו 2 דאללערס דען טאג. (ט) טישלער האכען אימסער ארכייט אונד פֿערדיענען פֿאַן 20 — 15 דאללערס דיא וואכע.

(פ) פֿערבער, ווען זיא ארכייט פֿערדען בעקאממען זיא ביו 2 דאללערס טעגליך.

(ק) קירשנער בעקאממען ארכייט נור אם הערכסט מיט גוטען לאהן. (ש) שוהמאכער פֿינדען אימסער ארכייט אונד פֿערדיענען פֿאַן 10 ביו 18 דאללער וועכענטליך. שניידער ווערדען נאך מעהר אלס שוטטער געזוכט אונד פֿערדינען אויך מעהר. אויך שמידע נענדען זעהר גוט בעפאהלט, אונד שלייפֿער, שלאססער, שמוקלער, פֿינדען אויך ארכייט ביא גערינגערעם לאהן.

(צ) צינארענמאכער, ווען זיא שנעלל אונד שאן ארכייטען, פֿינדען זיא אימסער ארכייט מיט זעהר גוטעם לאהן.

מורה דרך ללכת אמריקה

הבעלי-מלאכה האלה שהזכרתי מלאכתם ונקבתי שכרם, אם זקנה ערנה לא קפצה עליהם, וכחם אתם לעשות במלאכה, מובטחים המה למצא מלאכה ומעשה ולהרויח לחמם ככבוד ולהנות מחירות הארצות האלה החלוטה והנבילה. גם הנשים עושות במלאכה בארצות הכרית ורואות שכר טוב בעמלן, וילדים וילדות מעשר שנה ומעלה ירויחו איזה דלר לשבוע, אף בעת שלומדים איזה מלאכה, וכל בעל מלאכה אם הוא בנפו או בעל אשה ובנים יושב בארץ חשך וצלמות ברומניה או אסיר עני וחסר יעווב ארצו אשר כל הוכל לכלפלה וילך לאמריקה, וגם הוא יוכל לקרוא! היי כשלוש ארץ מולדת, הנני הולך אל ארץ טובה מסך!

פרק ג

הכנת הנסיעה, הזמן והדרכים היוותר טובים לנסוע בהן.

כאשר הנסוף בלבך ללכת לאמריקה, כל הדחוק את השעה למכור כל מה שיש לך כחצי חנם ולצאת בחפזון כאשר יצאו כ"י מצרים, אך מכור חפצך אשר כל תוכל לקחת אהך, לאט לאט, כי כל פרוטה ופרוטה אשר תקח יותר בעד חפצך מצטרפת לחשכון. הכון בטרם תעווב מקומך בכסף הוצאות, כי אם יחסר לך בדרך, מי יתן לך.

העת היוותר מסוגלת לנסוע בים וביבשה היא מחדש מי עד חדש דיצמבר, לא כן בימות החורף הרחות חוקות מאד על הים והנסיעה יותר מסוכנת. ולכן יראה כל איש ההולך לאמריקה לעווב מקומו בטרם ישליך הקור קרחו כפתים, וגם ימור החמה היא העת היוותר טובה בפני בעלי מלאכה ואנשי עבודה באמריקה; ואלה החפצים לעבור האדמרה לא יאחרו מכוא עד חצי אפריל למען יוכלו לזרוע ולקצור עוד בזאת השנה ככואם שמה.

הדרכים היוותר טובים ללכת אמריקה המה דרך עיר Bremen באניות החברה הגדולה והמפורסמת הנקראת Norddeutsche Lloyd, ודרך עיר Hamburg באניות החברה Adler Linie, ובאניות החברה Hamburg-Amerikanische Packetfahrt-Actien-Gesellschaft, ודרך עיר Liverpool באניות החברה הנקראת The American Steam-ship Company, ובאניות החברה הנקראת National Line.

להחברה הגדולה Norddeutscher Lloyd השולחת אניותיה על הימים הגדולים ועל הנהרות, שבעה וחמשים אניות קטור אשר ארכעים ושלוש מהן הולכות על הימים וארבע עשר הולכות על הנהרות: לכל אניה ההולכת מכרימן לנריק יש כח מושך משש מאות וחמשים עד השע מאות ועשרים וחמשה סוסים, לכלהימרה 465 — 410 כח סוסים, ולמי-ארלינס עד 500 כח סוסים. אך האניות מן 360 — 340 רגל, רחבן מן 42 —

מורה דרך ללכת אמריקה

40 רגל, ונבהן מן 34 — 31 רגל, ונושאות משא מן 3200 עד 4400 טונות הנקראות כלשון אשכנז Tons, והמכונות של האניות נעשו בהפבריק היוחר טובה בכל הארץ. ממשלת העיר ברימן חכדוק כל אניה ואניה אם היא באופן טוב בכל פעם ופעם כשחצווב האניה ארז חוף העיר ללכת אמריקה.

להאניות ההולכות לנוירק שלש טחלקות ולא לה ההולכות לבלתי-מרה ולנוראלינס רק שתיים, לשכה ראשונה, ומחלקה כעד המון הנוסעים. להלשכה הראשונה חדרים חדרים כמו בהוטל עם מטות שחים לכל חדר בעד שני אנשים, וחדרים מיוחדים בעד נשים הנוסעות לברנה ובעד איש וכחו, באמצע האניה חדר גדול הנקרא Salon מקושט בכל פאר ויופי ככתי שרים ורוונים, וגם חדר מיוחד כמו הראשון לנשים, וחדר להעלות עשן. בהלשכה השניה הסדרים ג"כ כמו בהראשונה אולם באופן יותר פשוט. והמחלקה השלישית הנקרא Zwischenbed הוא ג"כ מקום רחב ידים ושמה מטות לישן ושולחנות עם כסאות, וחדר מיוחד בפני נשים הנוסעות לברנה לכל אניה יש משרתים ומשרחות, ורופא חולים אשר ירפא החולים ויתן להם גב הרפואות חנם אין כסף.

להנוסעים בהמחלקה השלישית יתון לאכול שלש פעמים ביום, בכוקר ובערב יתון להם לחם חמאה וטי או קפיה, וכצהרים לחם, מרק, כשר וירקות או גרעונים. כן הכטיח לי עתה בהיוחי בעיר Bremen הדירקטור של החברה הוות Herr C. Stockmeyer כי אם ירכו מספר הנוסעים מאחכ"י על אניה אחת או יתון להם כשר כשר לאכול כרת משה וישראל. כן הודיע לי עתה כי הוויל מחיר הנסיעה בעשרה דלר, ויוכל כל אדם ללכת מעיר ברימן לנוירק או לבלתי-מרה באניות הנרדדיטשען לאיד במחלקה השלישית במחיר 45 טהלער מעות פרוסיה, ולנוראלינס או הונה כמחיר 55 טהלער.

כן חראג ממשלת העיר ברימן, בעד הכטחת ושלום הנוסעים דרך עזרה, וכשכע עינים הנצור וחשמור לכל יאונה לשום נוסע-שום און. איוה שוטרים יעמדו חמיד הבן מהממשלה על חצרות מסילות הכרול שמה להורות לכל עמיגרנט את המעשה אשר יעשה ולנחהו בעצתם מבלי לקבל מטנו שכה. השוטרים האלה ישאו מנבעות-שרת ועליהם ציץ נחשת אשר חקוק עליו Auswanderungs-Bureau למען כל הואיהם יכירום. אם עול יעשה לעמיגרנט מבעל המלון או מאיש אחר, ילך להשוטרים האלה והם יעמדו לעורחו. הנוסע ישלם בעד מוון ומדור בעיר בריממען פכתי ההוטל העומדים תחת השנחת הממשלה ואשר רק להם הרשות נחונה לשאול את פי הנוסעים כחצר מסילת-הכרול אם יאכו לסור אל מלונם, רק רהסך הנקצב מהממשלה, והוא 25 ו"גר לערך 3 פרנקים או 90 קפיקים מעורף רומיה ליום, ובעד הכסף הוה יתון לו ככקר קפיה עם צוקר וחלב ולחם סלח, כצהרים מרק, כשר וארוחת ירק, לעת ערב לחם עם חמאה וקפיה.

מורה דרך ללכת אמריקה

או שהי עם צוקר וחלב, ומטה מוצעת לישן. היום יחשב לכ"ד שעות זמעת באו אל המלון יחל היום; ואם איש נלחץ לצמצם בכספו עוד יותר ולא יוכל לשלם 25 ז'גר ליום עליו לפשר עם בעל המלון כחחילה. ילדים ישלמו פחות, ויונקי שדים כל ישלמו מאומה, וכן גם על האניה מקח הקצוב בעד ילדים פחות משנים עשרה שנה הוא החצי, וחינוק בן שנה, לא ישלם מאומה.

כן גם אניות החכרות "אדלער ליניע", "והמכורג-אמעריקאנישע פאקעטפאהרט-אקטיען-געזעלשאפט", טובורג הנה והסדרים להן טובים וישרים וכל עמיגרנט יהיה בטוח כי כל עול לא יעשה בהלכו עם האניות האלה. וגם בעיר Hamburg הממשלה חפוקה עיניה לשמור ולנצור, לעזור ולהגן את העמגרנטים וכמו בכרעמען כן בהמכורג יש שוטרים מיוחדים המופקדים על הדבר הזה, וגם בכחי מלון חשניה הממשלה לכל יאגרה להנוסעים שום און. מחיר הנסיעה על האניות האלה הוא 55 טהלער מעור פרוסיה.

החברה National Line אף כי שולחה היא אניותיה מעיר ליורפול לאמריקה, אפס יש לה חווה עם האדון לזיס שארלאך עם קאמפניע לשלוח כל הנוסעים אשר יאבו ללכת באניותיה לאמריקה וישלמו לו בעד שטרי הנסיעה המקח הקצוב מאחה, הפשי על הוצאותיה לליורפול. אניות החברה הנוכרת-חצטינה ע"י הבנין החוק שלהן, כי בנות הנה מברול, ע"י מהירח הנסיעה אשר ילכו מאירופה לאמריקה בעשרה או בשנים עשר ימים והולכות ושטוח כמנוחה-על פני גלי הימים, וע"י החרים אשר הוכנו כהן בעד הנוסעים אשר יכאו בהם אור ואור טוב ואינם משתחי האויר כעל שארי אניות. לכל נית-אב ינתן חדר מיוחד, ונשים הנוסעות לכדנה תגורנה בחדרים מיוחדים בעדן, וכאשר כתב לי האדון שארלאך ינתן להיהודים חדר מיוחד להתפלל שמה ואיש לא יפדיעם מלעבוד עבודתם שכלב, זו היא חפלה. שלש פעמים ביום ינתן להנוסעים לאכול וליהודים ינתן כשר כשר. באניות החברה הואת יוכל הנוסע ללכת אל הערים האלה בארצות הברית: נוריק, כוסטן, פורטלנד, בלטימרה, פלידלפיה, וסן-פרנציסקה, ואל עיר קויפיק במדינת קנדה.

באניות החברה "The American Steam-Ship Company" יוכל הנוסע ללכת מעיר ליורפול לפלידלפיה. אניות החברה הנוכרת גדולה וטובות הנה, וסדרים טובים להן, ושטרי האניה אפקרו בשבע עינים על שלום הנוסעים.

הנוסעים מרוסניה גליציה ילכו דרך קראקו, כרעסלאו, ובערלין אם לכרימן או להמכורג, אבל לא ילכו דרך ויען*) כי דרך עקלתון הנה. ואלה

*) נזה הכני מזהיר להנוסעים מאחזי כי יאמרו עלמם מלקכות שטרי נסיעה נעיר ויען נפרט, רק ילכו לנרימן המכורג או ליוורפול בעצמם ואמה יקנו להם שטרי נסיעה.

מורה הרך ללכת אמריקה

מרוסיה ופולגיה ילכו ג'כ דרך ברלין לכריסטן, המכונה, וליורפול. מחיר הנסיעה על מפילוח הכהול סברלין לכריסטן והמכורג אחד הוא 4 טהלער וחצי כלשכה השלישית, ושני טהלער ואיזה גראשען כלשכה הרביעית.

פרק ד

הנסיעה על חים

אחרי גמרת כלכך לעוזב ארצך, הכון על הרכך נוסע! מכור אח כל חפצך הככדים לשאת אהך, לך ונשק לקרובך ומיודעך, וכטח כה' כי ישמרך בדרך אשר הלך והיה שמח וטוב לב. כצאתך מארצך אל החשעב ואל האנה כי אנחה שוכרת חצי גופו של אדם, ואל העמוד ככל המרחק להכיש אחרך, לזכור באהבה את עירך וארצך, קרובך וגואליך אשר עזבת, רק עיניך לנוכח חכמנה על כל אשר אהך לכל יפקד שום דבר חוק ואמץ וקוה לה' כי יביאך אל ארץ טובה מארצך, וכל משאלות לבך ימלא שמרה. העלה על לכך בי כל הכרח מארצך יען פשעת כה, אך אם ספני רעה הארץ אשר כל החליצה לך שד להעניקך פטובה כאם ארץ כניה, או מרעת יושבי כה אשר רדפוך ושמוך למעצבה, לכן שכת נא ארץ מולדתך אשר רק העות שבעה לך נפשך שמה וזכור מאמר הרומיים: Ubi bene ibi patria. (כמקום אשר ייטב לך, שם ארץ מולדתך).

כבואך אל ערי החוף הלך אל העקספירינטיים (את שמות האנשים האלה חמצא כסוף ספרי זה כחלק ההוגעות) וחשלים שמה מחיר הנסיעה, ותלך עם אשתך וצאצאיך על האניה אשר הזכנה לשאת אותך אל הארץ החדשה אשר אליה תשא עיניך ולכך. כאשר הכנה על האניה תעשרה סדרים טובים עם חפצך אשר אהך, חציע לך המטה אשר הזכנה לך, תעמיד הכל על מקום אחד, וכשבע עינים חשניה על חפצך כטרם חשים האניה בים דרך, כי אנשים למאות יסכוד אשר כל תדעם וכל חכירם וככרהו וחשדהו זה כלל גדול בדברי חז"ל. לאט לאט תזיו האניה מסקומה לעוזב את החוף, ככת מלך ביקרה פעמיה מה יפן, הגוסעים יעמדו למעלה לראות עוד הפעם העיר ואנשיה כטרם יאלמן מעיניהם. האנשים העומדים על החוף כמו אלה על האניה יניעו ראשם ומטפתהם זה לעומת זה, כל עין חרד דמע על הפרידה הקשה, וכלב כל גוסע התרוצצנה רגשות אהבה לארץ מולדתו ותצאנה חוצץ כלו בפעם הואר ושפתותיו נעות לאמר: היי לי ברגכה ארץ מולדתי! תוכלו האניה ירמו קולם לצות, והמלחים יחפוון, שני כלי תוחח ישמיעו ברעם קולם בגכה הפרידה והאניה אחרי איזה שעות כלב ים.

רב החובל (Capitain) הוא מלך בכופו על האניה, דברו הוא כדבר מלך שלטון ואליו ישמעון כל משרתי ושוטרי האניה כמו הגוסעים. אם

מורה דרך ללכת אמריקה

ינצה איש את אחיו על האניה עד רכ החובל יוכא דבר שנחם והוא
 ישפוט שפט וענש יענש את הרשע כריכו. אפס גם הקפיטין יוכא במשפט
 על כל דבר לפני משפט הנכוח ממנו, כאשר יוכא לאמריקה או בחזרה
 לאירופה, וענש יענש בפלילים אם חטא נגד חוקי האניה או נגד הנוסעים.
 ואח אחי בני ישראל הנני פוהיר כאשר הוהיר יוסף את אחיו "אל חרנו
 בדרך", רק חיו בשלום עם כל איש, אך גם את סודכם לאחר כל חגלו,
 אם בסף אתכם שמרו אותם היטב לכל ינכ מאתכם, את ארנו אשר
 הפציתם בו סגרו על מסגר והעמידו כל דבר על מקומו כטרם חנא מחלח
 הים ותחפכם אשר כמעט כל נוסע ונוסע לא ינקה ממנה.

באשר חרקה האנית ללכת בל חראו רק מים ושמים, הים אוקינוס
 עם דביו ומשבריו אשר יעלו שמים אף ירדו תחמורה, החוינה עיניכם.
 יורדי הים באניות חמה יראו מעשי ח' ונפלאותיו כמצולה, האניה החיל
 לחוג לנוע כשכור, ומחלתיהם חבוא לאט לאט וחפיל אימחה ופחד על
 הנוסעים, המחלה הואת חבוא מחנועת האנית אשר לא הורגלו בה האנשים,
 וחפיל את האנשים למשכב עד שנים או שלשה ימים. החולת ירגיש כאב
 ראש נורא, תלשת גו ולב, יקיא כל מה שיאכל וישחה, שום מאכל כל
 יטעם לחכו, ורק ישכב בדר וידום, אפס אין שום סכנה בהמחלה הזאת,
 אבל גם אין שום רפואה לה, המחלה תעבור מאליה אחרי איוה ימים, או
 אחרי חבא אל היכשרה; אפס כל החליש גופך בעת חליך, חוק ואמץ לקום
 ממשכבך ולרחוץ פניך וראשך במים קרים, ולהתהלך חנה והנה, אכול מעט
 אף בעת שהמאכל כל יטעם לחיכך, וכל תישן הרבה, איש יעורר את אחיו,
 ואיש לרעהו יאמר חוק. כי יחלה איש מכם במחלה אחרת תלכו אל הרופא
 כלשכה הראשונה ותקראו אותו ותוא אחרי דבריכם לא ישנה, יוכא וירפא
 חנם אין כסף.

רכות ונצורות שמעת מנסיעה על הים ועתה בעיניך חראה את אשר
 לא פלח לראות. לא כל הומנים שוים ולא כל הנסיעות שוות, לפעמים
 הנוסע יראה רק אור כהיר בשחקים, השמש תהל ברכות קרנים על פני
 חכלת האוקינוס ומראה ירקק חרוץ כעין הקשת יאיר אליך מכעד למים.
 האויר צח ומוקק וקסם נפלא פרוש על כל מרחבי ראות עיניך, הגלים
 ישטפו בנחת, וירקרו כאלים על פני חכלת חמים, ומשבריו ים מפוזים
 ומכרכרים, בכמתול משחקים. פה יחנשא רג גדול מעל למים וישוכ יראה
 כך כמו נפשו אותה לרעת מי המה המרהיבים עון כנפשם לכוא כנבול,
 ושמה חנין יראה ונבו בגאווה אפיקי מגינים, ירחיח כסיר מצולה וים ישים
 למרקחה; אפס אחרי אור יקרות עלטה חכסה פני הים, השמים יתקדו
 כעבים, וה' יוציא רוח גדולה מאוצרותיו ויטילה אל הים ויעמוד רוח מערה,
 גלים ינשאו מעלה ומשברי ים יהיו לתרים רמים, והאניה תחשב להשכר,
 פעם חרד מעלה, וכל הנוסעים יפלו ממושכם וממשככם, ופעם חרד מטה
 וגלי מים רבים עליה יעבורו וישטפו בזעם ובקול שאון נורא וחוק עד מאד

מורה דרך ללכת אמריקה

סופת ירתיח מצולה	אדים יעלו שמה
דאניה בשכור פנוע	יקדירו פני שמים
קול שאון והמולה	גלים יעלו רמה
אפל וחשך זרוע	לבלוע כל חתים

האניה נוע חנוע כנוד הקנה כמים לפני רוח חזק, הנוסעים ירדו מטרם לחתיות האניה להחפזל שמה לאלהיהם כי ישכיה שאון המית-הים, זה יבכה וזה יאנח, זה יחפזל וזה יקיא, זה יפול טמושכו, וזה יושלך מתחננועה החוקה טמשכבו, אך גם הסער כאשר בא כן ילך, לאט לאט השמש יוצא ממחבואו ויטחר פני השמים, העננים יפוזו, הרוח ישוב אל נככי החגו, והים יעמוד טועפו, ומנחה שוררה על פני המים כי

בספיד למותר השמים	אלוה בדרו החשופה
בתכלת פני הים	השביח סער וסיפה
בים נשים נחיתה	קם הסער לדממה
ותודות לאל נשיכה	ותחי רוח ונשמה!

כעבור עשרה או שנים עשר יום אשר יראה הנוסע רק טים ושמים, ואח הים כשאון רכיו ועברחו, פחאום חגלה לפניו יבשה, כל רוח יחי, בל נפש חגיל ברננה, וכל פה יקרא כשמחה ארץ! ארץ! הארץ החדשה אשר אליה האות נפש הנוסעים חגלה לעיניהם ביפירה והדררה, כמו מבעד למים ינשאו הרים ונכעות וכל עין כל חשכע מהכיט כמו, כי קסם נפלא מרחף עליהן להנוסעים האלה, והאניה באה אל מחוץ הפצה בשלום.

פרק ה

ביאחם לארצות-הבריה, קנין קרקע והישוב עליה.

אחרי נסיעה מסוכנת כזאת הנך עתה שלו וכטוח בחוף ארץ החדשה. אם אל נרירק חלך חרד מן האניה שמה בארמון קסטל-גרדן בנין גדול העשו בעד ירדת הנרים החדשים מאניותיהם. אצל שערי חכנין הזה עומדים שומרים וכל יניחו לבוא בם לקבל את פני האורחים הבאים מאירופה דק את אלה מכניסי אורחים הנודעים לממשלת העיר לאנשים ישרים, ואגנטים משבילי ברזל לשאול את פי האורחים אם יחפצו לנסוע הלאה מנרירק: כן יש חדר מיוחד אשר שמה יחאספו קרובי וגואלי האורחים ויכנו שמחה קרוכיהם אשר באו עם האניה והשמות האלה נקראים בקול גדול לפני כל הנוסעים וכל נוסע אשר יאמר אנכי הוא יובא אל קרוכיו המתכים עליו.

מורה הדרך ללכת אמריקה

כהבנין הזה יש לי בית מיוחד אשר שמה יבוא כל איש מכני העיר אם יצרך אנשים לעבודה ולמלאכה, עבד או שפחה, דקמים ורקחות ויכתוב שמו בספר, וכאשר יבאו הנוסעים אשר אין להם שום קרוב או נוהל, שוטרי הכית ישאלו את כל אחד ואחד מה מלאכתו ועבודתו. כאשר יבוא לפניהם וימלאו ידו בעבודה ומלאכה כשלחם אותו אל האנשים אשר דרשו אנשים למלאכתם, הכית הנה נקרא Arbeit-Nachweisung-Bureau הכנין הורה עומד החת השגחת שוטרים המוסקרים להשגיח על שלום הנרים הבאים לכל יאונה להם כל עון ואחד מהם הוא יחודי הנקרא כשם Emanuel B. Hart. כן בפילדלפיה, כלטימרה, נרארלינס, בוסטן, יש השגחה מעוללה ומגבה על הנרים הבאים שמה, וימלאו ידיהם בעבודה ומלאכה, ונפרט החברת הנקראת Deutsche Gesellschaft הרכה תעשה וגם הפעל בעד הדבר הטוב הזה.

בעלי מלאכה יוכלו למצוא מלאכה אף עוד בשבת הראשון*) כבואם שם ולפעמים אף כיום כבואם, לא כן אלה אשר יחפצו לעבוד האדמה, כי עבודה קשה לפניהם וכצדק נוכל לאמר להם כי בשנה הראשונה ברמעה יורעו שדותיהם. לאלת אשר יבאו כסף אחם ויכלו לקנות שדות נעבדות עם בית לשבת שמה (מתחלה) ההתחלה אין כל כך קשה להם, אפס אלה אשר יתושבו בשדות לא נעבדות באין בית לשבת ורחוק מן הישוב, כסח יגיעו צריכים ליגע האנשים האלה עד כי יבנו למנו מקום לשבת, לחרוש, לזרוע ולקצוף אלומות הורע. כארצות-הכרות יוכל כל אדם לקנות קרקע אם מאנשים פרטיים כמו בכל הארץ, אם מתברות אשר יש להן קרקע למכור או מחכרות מסילות-כרות אשר מלימים יקרקע להן למכור, או מממשלת הברית. הקניה מיחידים או מחכרות הוכל להיות אם כסוומן או גם על הקפה לשלם אחרת איה שנים, וובהמשך הזמן לשלם רק הרוחים היינו ששה למאה, והקניה מהממשלת היא כמו שאבאר פה.

*) האם אנטאן ראוענבערג יתוסף בנדים מנוקרט אשר בענתי הלך נחמז יולי שנה העברה לאמריקה, שלח מכתב לאבותיו בנוקרט ובו כתוב כדברים האלה: כאכדעם איך גליקליך ואומט פראו אונד קינד כאך נוהיארק קאס אונד בלאסם איינע וואכע פאן דער טיהעפאללען ריזע אויסנערזיט, פאנד איך בעזעפטניונג זיאל איינעם גלאזינענענאססן מיט אלדעם לאהן פאן 12 דאללערס וועכענטליך, אלס איך עך אנדער איינזער מאססען אריענטורט האנע, זוכטע איך אונד פאנד ארבייט איך איינעם גראססען געזעפטע, ווא איך 25 דאללערס זיאל וואכע פענדינט האנע, יענט ארבייטע איך זאל האווע פיר מייך זעלבסט אונד אנוואלט זיאל נעלד קריזיס היער איבערן גיפפעלסוקקט ערריכט האט אונד איינע גראססע זעאקונג איך אללען גראסען דער אינדוסטריע אונד דעם געזעפטעם איינזראט, פענדיענע איך דאך גאט זיאל דאנק טו 3 דאללערס טענליך, איך מיינע טאכטער אונד פיאוי פענדיענען.

Generated for Joseph Galron (The Ohio State University) on 2017-11-08 17:41 GMT / http://hdl.handle.net/2027/hvd.hwmrix Public Domain, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-google

מורה דרך ללכת אמריקה

כיר המשרת הראשית יש עוד למכור ולחנותיל אחווה ונחלה רבה. אחוות קרקעות ואחוות שדה וכרם לחרישה, זריעה ולנטיעה. שם אחווה זאת היה כחחילה גדול כשטח כל אירופה חוק מרוסיה, המספר המצומצם הוא 1,834,998,400 אקר או 2,867,185 פרסאות מרובעות. אך הרכבה מהקרקעות מכורות ונחונות, והרבה עומדות עוד למכור ולהנתן לכל איש אשר לו כח גם רצון לעבוד האדמה. בארבע דרכים הקרקע נקנית — (א) ע"י מכירה גלויה בדרך הכרזה באסיפת אנשים רבים הנאספים ובאים לקנות, וכל המוסיף על שויה לו הקרקע קניה — (ב) ע"י מכירה פרטית, החפץ לקנות ילך לבית המכירה וישלם שם מחיר הקצוב לכל אקר והוא דלר אחד ורבע בעד כל אקר, ולפעמים הקונגרס יכפיל המחיר עד שני דלר וחצי לכל אקר, בשתי דרכים אלה אם יקח יושלם מחיר הקרקע במומן תיכף אחר המכירה. — (ג) ע"י זכותא דבר מצרא. על ראש בית אב וגם איש יחידי מבין 21 שנה ומעלה או אלמנה אם השיגה זכות אורח או גלו לפני הממשלה רצונם להיות אזרח בארצות-הברית אין להם רק לכתוב אל שוטרי הקרקעות מהפליך ולהביא ראיה כי התאחו שם ויש להם זכותא דבר מצרא ואז יקבלו 160 אקר שמה — רק לא יותר ממספר זה — ורשות להם לשלם מחיר החושש עליהם במשך שנה עד שנתיים ותשעה חרשים אחרי קחם "בחוקה", את הקרקעות, לבד אם יש לאיש קרקעות יחידה מן 320 אקר או קנה פעם אחת ע"י זכותא דבר מצרא או אבד הזכות ע"י מעשה או לא יוכל לקנות עוד בדרך זה למדי. — (ד) בעה אלה אשר ה' לא ברכם בהון ועושר ויש להם החפץ לעבוד ולחפור האדמה למצוא הצלחה בחיים וכל טוב ומרבה, נתנה הממשלה חוק בשם היימטעסטעינעוועטק (חוק נחלה לאחוה). כל איש יוכל לקבל לנחלה או 160 אקר אשר כל אקר שוה דלר אחד ורבע, או רק 80 אקר אשר כל אקר שוה שני דלר וחצי. מקבל הנחלה יחייב א"ע ע"י שכועה אשר רק בעד עצמו ולתכלית אחווה גמורה לעבוד את האדמה להצמיחה ולהולירה יקבלה; ואם התאחו כח חמשה שנים רצופות ולא הרחיק א"ע ממנה יחרי מששת חרשים או יביא ראיה בכית שוטרי הקרקעות להפליך כי מלא כל דבר חובותיו ואז ישיג פטנט (ספר אחווה). מטעם הממשלה ומאז והלאה יקרא שמו עלי אדמות אשר קנה, כי קנין עולם קניות לו. אם קבל הנחלה ולא עברו חמשה שנים ומת, או נתן הנחלה ליוורשיו; ואם יביאו הם ראיה שהשלימו שם מספר הימים כפי דבר החוק יקבלו הם הפטנט. קודם חמשה שנים אין לא לו ולא ליוורשיו רשות למכור הקרקעות. אם קבל הנחלה וישב שם איזה זמן ונטלך ואינו רוצה לשבת עוד, רשות לו לשלם מחיר הקרקעות כפי אשר הושת על כל אקר עת קנתו והקרקעות לו הן ויכול לעשות עמהן כל מה שירצה לסמן ולנתן. במתנה, רק יביא ראיה אשר קנה אותן-טרם נתן מחיר הקצוב ע"י חוקה. החוק הזה נתנה הממשלה בשנת 1862 ומאז ועד עתה חתנלו למאות ולאלפים על הקרקעות האלה איראו

מורה דרך ללכת אמריקה

פרי בעמלם כי חבים מהם העליחו וגם עשו חיל ויהיו לכרכה בקרב הארץ.
 החרישה והעריעה עשו ע"י מכותות ומאשר הארמת פטריה מאד כל
 עובד אדמתו ישבע לחם כבוד ויעשיר, כי מלכד הורע המלאה אשר יביא
 לכם מאה שערים, גם תקרקע תעלה כמחיר שויה משנה לשנה, כי
 הקרקעות הרחוקות מן הישוב כיום תחפכנה לאחר שמיטת שנים לארצות
 נושבות וערים וכפרים תצמחנה עליהן חדשים לכפרים. משיקנה ומילוקיה
 מלפנים, לפני חמש ועשרים שנה, היו כפרים קטנים, ועתה המה ערים
 גדולות מתנוססות לחלפיות עם רכבות אלפי נפש אדם לצבי ולחפארה
 לכל ארצות-הכרית ואלה אשר קנו שמה שדות בימים הראשונים עשו
 גם נכרו חיל באפס יגיעה וכלי עמל וטרה.

ועתה אתם אחי בני ישראל! הודתי לכם היום בספרי זה מתכונת
 הארץ החדשה, פרוח העם היושב עליה, ומשלים אהיכם אשר התאחו
 שמה ויהיו לכרכה בקרב הארץ; גם הארתי לפניכם דרכי החיים שמה,
 והדרנים הטובים ללכת הנה, וכל דבר הנהוץ לדעת לכל נוסע אל הארץ
 ההיא טעה צאתו מכחו עד כואו אל מקום העודתו, ואחס הואילו נא וחכיו
 ספרי זה אל ביהזכם וקראו בו מהחל עד כלות. התכונתי לכל הכתוב
 במסעותי ברוטניה וכאיש אחד חברים תקומו לעזרת אחיכם האומללים
 ברוטניה להושיעם לצאת מארץ חמהפכה אל הארץ הטובה אשר ברכה
 בה; קראו במגמת אהבות-הברית וזכרו כאהבה את ארץ התפוש והדרור
 אשר בה יציץ ופרח ישראל ויהי לנפן אדרת. ואחת נוסעו הנך יוצא בדרך
 יחידי, קח ספתי לך ליועץ ולמורה דרך; קום קרא פמורה דרך ללכת
 אמריקה ושמע בקולו לכל אשר מצוק כי טובתך הוא דורש, ומחברו
 יברך כבדכה המשולשת:

יברך ה' בצאתך מארצך וישמרך על הדרך, יאר ה' פניו אליך
 ויחנך בהלכך על חים, ישא ה' פניו אלך כבואך לאמריקה, וישם
 לך שמה ברכה ושלוה עד העולם,

Adler-Linie

Deutsche Transatlantische Dampfschiff-
fahrts-Gesellschaft.

דירעקטע פאסט-דאמפשיפפאהרט

צווישען

Hamburg und New-York.

ארהנע צווישענהעפען אנצולאויפען

פערמיטטעלסט דער פראכטפאללען אויף דאס עלענאנטעסטע איין-
נעריכטעטען דיטשען דאמפשיפפע יעדעס פאן 3600 טאנס אונד 3000
פערדע קראפט עפֿעקטיוו (ברזלט)

Goethe

Wieland

Schiller

Klopstock

Herder

Gellert

Lessing

Th. Körner

דיא עקספערדיציאנען פינדען פאן Hamburg שטעטס דאנערשטאג שטאמט.
געהערע אויסקונפט (כל הגחוק לדעה) וועגען פראכט (משא) אונד
פאסטאוע (שטרו) (סיעה) ערטהיילען דיא פאן דער געוועלשאפט בעפאלל-
מעכטיגטען עקספערענטען אונד דערען אנענטען זאוויא דיא

Deutsche Transatlantische Dampfschiff-
fahrts-Gesellschaft zu

Hamburg

General-Agentur in New-York,

Knauth, Nochod & Kühne 113 Broadway

בריעפֿע אדרעססיערע פאן Adler Linie in Hamburg

דעפעשען Transatlantic Hamburg

דיא נייען זעמטליך איים אייווען געבויטען דאמפפער דער

National-Dampfschiff-Compagnie,

צייכען זיך אים, דורך שניגלע ריווען געוואהנליך 10 — 12 טאנע.
עס זינד דיא גרעסטען פארהענדען דאמפפער, צווישען אייראפא אונד
אמעריקא דעססהאלב אויך דיא אם רוהיג געהענדסטען שיפפע על היים.
דורך איהרע לופטיגע אונד גוטערהעללטען חדרים טרוהנס, פערקורסטען
לייטע מיט איהרען פאמיליען ערהאלטען שלאפצימסער פיר זיך, עכענוא
ווערדען אליינרייזענדען פרייען אדער מערען בעזאנדערע צימסעל אנגעוויזען,
אונד האבען וויבליכע בעדיענונג. אטראעלישען ווערדען אבעזאנדערטע
צימסער אנגעוויזען, אום איהרע געכעטע אונגעשטערט פערריכטען
צוא קענען (להתפלל שמה).

דיא פאסאזיערע ערהאלטען פערנער

אינע גוטע פאלשטענדיגע אונגעשרענקטע בעקעסטיגונג וועלכע
טעגליך 3 מאל דורך דיא אגעשטעללטען אויפווערטער פעראכרייכט ווירד.
צויראעלישען ערהאלטען כשר פלייש, עס איזט דיעועס פיר יידישע
פאסאזיערע איינע אננעהמליכקייט וויא זיא אויף קיינען דאמפפער
איינער אנדערן קאמפאניע געכאטען ווירד.
ערשטליכע בעהאנדלונג, אונד מעדיצין אין קראנקהייטספעללען אהנע
ווייטערע בעזאהלונג. (רושא לרפאות ורפואות חנם).

אונגענטגעלטיכע בעפארדערונג איתרעס ריווע געפאק.

איבער בעפערדערונג אונד בעהאנדלונג פאן פאסאזיערע לייגען
צופירענהייטס-צייגניסע אם קאמפטאר דער אונטערצייגעטען פאן

Louis Scharlach & Co.

Hamburg

Vertreter der National Steamship Company

Liverpool

הודעות

קעניגליכע פאסט דאמפשיפפע דער

Cunard-Linie

וועלכע שיקט אויסוואנדערער פאן

Hamburg via Liverpool

New-York און Boston נאך

אין פערבינדונג מיט זעמטליכען פלעטצער פאן

America און Australia

פיער מאל וועכענטליך

צוא בעדייטענד ערמעססיגטען ריוועפרייווע (כמחיר מצער ובוול)

מיט דיעזען פראכטפאללען דאמפשיפפען (אניוח קטור)

Bothnia, נייא געכאוויט. Scythia, נייא געכאוויט. Saragossa, נייא געכאוויט.
 Abyssinia, Captain Hains. Aleppo, Captain Brown. Algeria, Captain
 Le Messurier. Atlas, Captain Gill. Batavia, Captain Moulard.
 Calabria, Captain Mc Mickan. China, Captain Small. Cuba, Captain
 Moodie. Demerara, Captain Bell. Hecla, Captain Murphy. Iava,
 Captain Martyn. Kedar, Captain Garratt. Malta, Captain Leitch.
 Marathon, Captain Macaulay. Morocco, Captain Ferguson. Olympus,
 Captain Hoseason. Palmyra, Captain McNay. Parthia, Captain
 Weston. Russia Captain Cook. Samaria, Captain Billinge. Scotia,
 Captain Lott. Siberia, Captain Harrison. Sidon, Captain Jones.
 Tarifa, Captain Mckay. Trinidad, Captain Inglis.

דורך דיא אלייניגען בעפאללמעכטיגטען עקספעדיענטען וועלכע

בערעכטיגט זינד מעם הממשלה, החתומים מטה

George Hirschmann & Co.

3 Neust. Neuerweg

Hamburg

הודעות

Cunard-Linie

זייט דעם 4 יולי 1840 דאס הייסט וייט 34 יאהר שיקט דיא קונארד ליניע מיט איהרען וועלט בעריהמטען פאסט דאמפֿשיפֿען רייענדע נאך אמעריקא. פֿיעלע הונדערט טאווענדע רייענדע זינד אין דיעזער לאנגען צייט אויף איהרע שיפֿע נאך אמעריקא אונד אנדערע לענדער געפֿאהרען, אונד זיע קענן זיך בעריהמטען אז קיין איינציג אונגליק פֿאן מענשען לעבען זיך גיטראפֿען האט דורך דיא גאנצע צייט, אונד פֿאן דען פֿיעלען כריעפֿע וואס מיט איהר געשיקט געווארדען, איז ניכט אפילו איין בריעף פֿערלארען געגאנגען.

דיא קונארד דאמפֿשיפֿען זינד פֿאן דיא גרעסטע אונד שענסטע דאמפֿשיפֿען דער וועלט, איהרע זיכערהייט איזט שפריכווערטליך, איהרע איינריכטונגען איזט אויסגעצייכנעט. פֿאמיליען, אונד פֿראויען וועלכע אליין רייען בעקאממען אכגעוואנדערטע ציממער (חדרים) וועלכע זעהר גוט איינגעריכטעט זינא וויא וויא אללע איבריגע פלעטצער אויף דעם שיפֿע איינגעריכטעט זינד, אונד דראכען זעהר געזונדע לופט, אונד בעדינטע מעננער אונד ווייבער וועלכע מיט דען רייענדען רעדען קעננען געבען 3 מאל טעגליך אללען רייענדען צוא עססען. אויף יעדעם שיף איזט איין שפיטאל איינגעריכטעט, אונד יעדער וואס קראנק ווירד, ווירד געהיילט אומזאנסט. דאס רייע געפעק דער רייענדער ווירד אונגעטעגלליך (כהנם עקספּעדירט.

שריפטליכע צייגניססע פֿאן דיא וועלכע מיט דיעזעם שיפֿען געפאהרען זינד איבער דיא גוטע בעהאנדלונג אונד איבער גוטע עקספּעדירען, עכענזא אללע איבריגע אויסקונפט איבער דיא אנגע לענענהייטען דער רייע ערטהיילט כהנם דיא בעפאלמעכטיגטען החתומים מטה.

George Hirschmann & Co.

3 Neust. Neuerweg

Hamburg

Hamburg Amerikanische Packet- fahrt-Actien-Gesellschaft

ידיעה פאסט דאמפשיפפאהרט צווישען

Hamburg und New-York

פערמיטטערסט דער גראססען פאסט דאמפשיפפע

Thuringia, Silesia, Holsatia, Westphalia, Hamonia, Cimbria,
Saxonia, Borussia, Teutonia, Bavaria, Germania, Vandalia, Frisia,
Pommerania, Frankonia, Rhenania, Alsatia, Lotharingia, Suevia.

דיא עקספעדיציאנענען (אבגעהען) נאך

New-York

פינדען שטאט פאן האמבורג

יעדען מיטוואך פריה מארגענס אונד אויסערדעם פאן I אפריל ביו
מיטטע יוני, וואויע פאן I ספטעמבער ביו I אקטאבער יעדען שבת פריה מארגענס.
צווישען

Hamburg und New-Orleans

אויף דער אויס ריווע Santander, Havre אונד Havana אויף דער
ריקרייווע, האוואנא, סאנטאנדער אונד האווער אנלאויפענער.
דיא עקספעדיציאנען פינדען שטאט דען ערסטען פעברואר, I מערץ,
29 מערץ, אונד בעגינען שפעטער וויעדער אין סעפטעמבער דעם יאהרעס.
פאסטאד פרייגע (מחיר הנסיעה)

איינשליסליך פאללשטענדיגע בקעסטיגונג, אויסער וויין אונד זאנסטינער
געטרענקע ביו אויף ווייטעבעס.
פאן המבורג נאך נוריק I קיוטע 165 טהאלער. II 100 טהאלער.
צווישענרעק 45 טהאלער.
פאן המבורג נאך נוריק אינס אונד האוואנא I קיוטע 210 טהאלער.
צווישענרעק 55 טהאלער.
פאן נוריק נאך המבורג I קיוטע 120 דאללארס גאלד, II קיוטע 72
דאללארס, צווישען דעק 30 דאללארס.
פאן נוריק אינס אונד האוואנא נאך המבורג I קיוטע 150 דאללארס
גאלד, צווישענרעק 45 דאללארס גאלד.
אגענט דער קאמפניע אין המבורג אויט

August Bolton

33/34 Admiralitätsstrasse Hamburg.

אויסוואנדערער

נאך דען פער אייניגמען שטאמען פאן

נארד אמעריקא

קעננען איהרע שיפפסקארטען אין בערלין זעהער זיכער אונד זעהר בילליג האבען בייא דעם אויסוואנדערונגס-געשעפט פאן

Johanning & Behmer

Director

Schiffs-Capitain

in

Louisenplatz 7. Berlin Louisenplatz 7.

בייא אונד קעננען זיא שיפפסקארטען קאויפען צוא פאהרען נאך אמעריקא מיט דען אויסגעצייכעטסטען פאסטראמפפשיפען פאן אללען ראמפפשיפע-געזעלשאפטען וויא זיכער, ברעטען, האטבורג, שטעטטין, אנטווערפען, האווער, ליווערפאל, אונד גלאסגאווי, וכדומה, אונד אויך צוא פאהרען מיט גראסען דרייא טאסטיגען זענעללשיפע פיר זעהר בילליגע פרייזען.

פיער מאל וועכענטליך

דבר אל הקוראים!

(1) כאשר אנחנו הח"מ נוכל לשלוח הנוסעים לאמריקה עם אניות של כל חברה וחברה, לכן הרשות ביד כל נוסע לבחור ולאמר באניה של חברה זאת או זאת אני חפץ ללכת. (2) מעת אשר הנוסע ישלם לנו בעד שטר הנסיעה אחריותו עלינו ופחיר הנסיעה מבערלין לערי החוף יזול לו על מסילות הברזל כאשר יראה שטר הנסיעה מאתנו. (3) אנשי רוסיה, גליציה, ופולין השולחים מאמעריקא שטריינסיעה (טיקעטס) להביא קרוביהם אליהם, ישלחום אלינו, וידעו בטח כי אנחנו נראג לשלחם היכף ומיד ובשמירה מעולה לאמעריקה. (4) לקיים כל מה שמוטל עלינו לעשות בעד הנוסעים נחנו ערבון סך ארבעים אלף טהאלער להממשלה. (5) אללע אויסקונפט ווירד אונגעטנעלטליך (כחנם) ערטהיילט, ברעפע אונד זעלד שיקקע מאן אן

Johanning & Behmer

Auswanderungs-Geschäft

Berlin, Louisenplatz 7.